

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Σχολή Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και Εφαρμοσμένων Οικονομικών

Τμήμα Γεωγραφίας

Πτυχιακή Εργασία

ΘΕΜΑ: «Σκυριανή εντοπιότητα. Η ιστορία ενός περιθωριοποιημένου χώρου, και η σχέση του με τη σύγχρονη Ευρωπαϊκή ταυτότητα».

Του φοιτητή: Ορφέα Γεωργακόπουλου Α.Μ.: 21511

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κρητικός Ι. Γεώργιος – Επιβλέπων καθηγητής

Καθηγητής, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Παπαδόπουλος Γ. Απόστολος

Καθηγητής, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Μαυρομμάτης Γιώργος

Επίκουρος Καθηγητής, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Εγώ, ο Ορφέας Γεωργακόπουλος

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

2) Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Στους γονείς μου

«Εδώ είναι η μοίρα της Ευρώπης — μαζί με τον φόβο για τον άνθρωπο χάσαμε και την αγάπη γι' αυτόν, τον σεβασμό μας γι' αυτόν, την ελπίδα σ' αυτόν, ακόμη και τη θέληση γι' αυτόν. Τώρα πια η θέα του ανθρώπου μάς κουράζει—τί άλλο είναι σήμερα μηδενισμός, αν όχι *αυτό το* πράγμα;... Ἐχουμε κουραστεί από *τον άνθρωπο...»*

Φρειδερίκος Νίτσε

«Γενεαλογία της Ηθικής»

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. **ΠΕΡΙΛΗΨΗ** **7**
2. **ΕΙΣΑΓΩΓΗ** **9**
3. **Κεφάλαιο 1ο :Εντοπιότητα και Ευρωπαϊκή ταυτότητα**
   i. [Τι σημαίνει] *εντοπιότητα* **21**
   ii. [Η σύγχρονη] *Ευρωπαϊκή ταυτότητα* **31**
4. **Ποσοτική έρευνα**
   i. Στατιστικό προφίλ – ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ **39**
      a. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ
      b. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΝΤΟΠΙΟΤΗΤΑΣ **44**
      c. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ **65**
      d. ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ **71**
      e. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2007 - 2013 – ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ **82**
      f. ΠΕΡΙ ΤΟΠΙΚΗΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ **120**
5. **Επίμετρο** **127**
6. **Βιβλιογραφία** **131**
7. **Παράρτημα** **146**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η μελέτη της Σκυριανής εντοπιότητας, καθώς και η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο μεταβάλλεται η συμπεριφορά μίας κοινότητας ως αντίδραση σε ένα κοινωνικό φαινόμενο με περιβαλλοντικό υπόβαθρο.

1) Τι είναι η εντοπιότητα και από που πηγάζει για τους Σκυριανούς, 2) πώς ορίζεται η σύγχρονη ευρωπαϊκή ταυτότητα και ποια είναι η σχέση της με τη σκυριανή εντοπιότητα, 3) πώς βλέπουν οι γηγενείς τη σχέση τους με τις τοπικές, περιφερειακές και κρατικές αρχές, και τέλος 4) ποια είναι η σημασία της ανάπτυξης για το νησί – πού πρέπει να δοθεί έμφαση, και πώς;

Στα παραπάνω ερωτήματα θα προσπαθήσει να απαντήσει η εργασία, βασιζόμενη σε αποτελέσματα που πηγάζουν από ποσοτική έρευνα που διεξήχθη το καλοκαίρι του 2019, με τη χρήση ερωτηματολογίων.

ABSTRACT

Subject of this thesis is the study of the Skyrian identity, as well as the way in which behaviour of a community is prone to change, as a reaction to a social or cultural phenomenon (especially those that result from environmental politics).

1) What is local identity and where does it stem from for Skyros, 2) how can one define the contemporary European identity and in what way is it connected to the Skyrian identity, 3) how do the locals identify their relationship with the local, regional and national authorities, and finally 4) what is the level of importance in development for the island -which are the points of interest, and how can they be expanded upon?

This thesis will attempt to answer to the above questions based on results of quantitative research conducted during the summer of 2019, with the use of questionnaires.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Γεωγραφική τοποθεσία, γεωμορφολογικό υπόβαθρο, βιοποικιλότητα και κλιματικά χαρακτηριστικά

Η νήσος Σκύρος είναι το μεγαλύτερο, και μοναδικό κατοικημένο νησί του ομώνυμου Αρχιπελάγους, το οποίο περιλαμβάνει συνολικά 32 μικρότερα νησιά και βραχονησίδες, και εντοπίζεται στο κεντρικό Δυτικό Αιγαίο. Η Σκύρος γεωγραφικά ανήκει στις Βόρειες Σποράδες, νοτιοανατολικά του Παγασητικού κόλπου, και βορειοανατολικά της Εύβοιας (σε απόσταση 22 ναυτικών μιλίων από το λιμάνι της Κύμης, από το νοτιοανατολικό άκρο του νησιωτικού συμπλέγματος). Οι σημαντικότερες νησίδες που εντοπίζονται γύρω από τη Σκύρο είναι η Βαλάξα, η Σκυροπούλα, το Σαρακηνό, η Ρηνεία (Ερηνία ή Ερήνια), οι Έξω Ποδιές και τα Μέσα Πόδια.

Το νησί έχει συνολική έκταση 208,2 Km^2, μέγιστο μήκος 29 Km και ελάχιστο πλάτος 3 Km. Χωρίζεται σε τρεις ενότητες -βορειοδυτική (Μερόη), νοτιοανατολική (Βουνό) και κεντρική (η μικρότερη σε μέγεθος). Η βόρεια και κεντρική ενότητα του νησιού χαρακτηρίζονται από χαμηλό ανάγλυφο και μικρές μορφολογικές κλίσεις, και βρίσκεται σε ώριμο στάδιο εξέλιξης σε αντίθεση με το νοτιότερο τμήμα του νησιού με μεγάλες μορφολογικές κλίσεις και υψηλό ανάγλυφο. Από γεωλογική άποψη η Σκύρος ανήκει στην ομάδα των Εσωτερικών γεωτεκτονικών ζωνών, και πιο συγκεκριμένα στην Πελαγονική ζώνη. Η τρεις ζώνες που προαναφέρθηκαν αποτελούνται από διαφορετικών ειδών πετρώματα, που καθορίζουν σε κάποιο βαθμό τη δραστηριότητα των Σκυριανών. Η κεντρική ζώνη αποτελείται από ημιμεταμορφωμένους

κλαστικούς σχηματισμούς (Πέρμιο-Λιθανθρακοφόρο), η νότια ζώνη από καρστικοποιημένα ασβεστολιθικά και δολομιτικά μάρμαρα (Τριαδικό-Ιουρασικό), ενώ η βόρεια ζώνη από σχιστολιθικούς σχηματισμούς του Ηωελληνικού τεκτονικού καλύμματος.

Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι οι χρήσεις γης από τους κατοίκους του νησιού αλλάζουν ανάλογα με το γεωμορφολογικό υπόβαθρο της εκάστοτε ενότητας. Για παράδειγμα, η αραιή ανάπτυξη του υδρογραφικού δικτύου καθώς και η λιθολογία του του εδάφους με την ύπαρξη καρστικοποιημένων μαρμάρων ευνοεί τη χρήση της περιοχής για βοσκή ζώων, καθώς δεν αναπτύσσεται πυκνότερη βλάστηση.[1]

Τέλος, διαπιστώνεται ότι το ανάγλυφο του νησιού είναι ως επί το πλείστον πεδινό (51.830%) έως λοφώδες (45.106%)[2], με τις πεδινές περιοχές να παρατηρούνται στο Βόρειο-Βορειοανατολικό τμήμα του νησιού. Αντίθετα στο νότιο τμήμα υπάρχει η πλειοψηφία των ημιορεινών περιοχών, όπου βρίσκεται και ο ορεινός όγκος Κόχυλας (ύψους 793 μέτρων), που αποτελεί και το υψηλότερο σημείο του νησιού.

Γεωτεκτονικά, ο ευρύτερος χώρος της Σκύρου αποτελεί την μετάβαση από τα ρήγματα οριζόντιας ολίσθησης στην διατμητική ζώνη κεντρικής Ελλάδος, ενώ η συνολική δομή της ευρύτερης περιοχής της Σκύρου δημιουργείται από ένα εφελκυστικό πεδίο, γενικής διεύθυνσης ΒΒΔ – ΝΝΑ.[3]

[1] Πεχλιβανίδου, Σ., Βουβαλίδης, Κ., (2006), «Η γεωμορφολογία της νήσου Σκύρου και η επίδραση της στις χρήσεις γης», Δελτίο της Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας, Τεύχος 39, Αρ. 3, σελ. 73,74 και 84.
[2] Πεχλιβανίδου, Σ., Βουβαλίδης, Κ., (2006), «Η γεωμορφολογία της νήσου Σκύρου και η επίδραση της στις χρήσεις γης», Δελτίο της Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας, Τεύχος 39, Αρ. 3, σελ. 79.
[3] Παπαντωνίου, Γ., (2015), «Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΡΗΓΜΑΤΟΣ ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΟΛΙΣΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΚΥΡΟΥ, ΚΕΝΤΡΙΚΟ – ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ», ΕΚΠΑ, Τμήμα Γεωλογίας, Μ.Π.Σ. Δυναμικής, Τεκτονικής & Εφαρμοσμένης Γεωλογίας, με έμφαση στην Δυναμική – Τεκτονική.

Διοικητικά, η Σκύρος ανήκει στο νομό Ευβοίας και την Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας. Τα υπόλοιπα τρία μεγάλα νησιά των Βόρειων Σποράδων (Σκιάθος, Σκόπελος και Αλόννησος), ανήκουν στο νομό Μαγνησίας και την Περιφέρεια Θεσσαλίας.

Όσον αφορά τη βιοποικιλότητα του νησιού, απαντώνται διάφορα σπάνια είδη ζώων, μοναδικά στην περί του νησιού περιοχή. Στη Σκύρο βρίσκουν καταφύγιο εξαιρετικά σημαντικά είδη χλωρίδας και πανίδας: σπάνια και συχνά απειλούμενα είδη φυτών όπως τα *Aethionema retsina, Campanula merxmuelleri, Centaurearechingeri, Scorzonera scyria, Aubrieta scyria, Galanthus ikariae* και τα μοναδικά στο Αιγαίο δάση Σφενδαμιού (*Acer sempervirens*), αλλά και πανίδας όπως η μεσογειακή φώκια (*Monachus monachus*) και η ενδημική σαύρα της Σκύρου (*Podarcis gaigeae*), καθώς και το γνωστό ***βραχύσωμο σκυριανό άλογο*** (Equus Caballus Skyriano), ύψους 0.90-1.16 μέτρων. Μέρος των αλόγων ζουν σε ημιάγρια κατάσταση στην περιοχή Βουνό (γύρω από το όρος Κόχυλας), ενώ ένα άλλο βρίσκεται υπό τη φροντίδα εθελοντών, κτηνοτρόφων και ειδικών.

Το βόρειο τμήμα του νησιού είναι δασώδες και εύφορο ενώ το νότιο ορεινό, πετρώδες και άγονο με θάμνους. Στα φαράγγια του νοτίου τμήματος φύονται δρύες, πουρνάρια, σφενδάμια, κέδρα και κότινοι (Παπαγεωργίου 1909)[4]. Δυτικά υπάρχουν κουμαριές, πεύκα και κέδρα, βόρεια ο κάμπος, πλούσιος, γόνιμος με ελιές, νότια βοσκές και τμήμα με κέδρα και πεύκα. Στην Σκύρο απαντώνται δύο υποζώνες βλάστησης που ανήκουν στη Ευμεσογειακή ζώνη βλαστήσεως: η παραθαλάσσια υποζώνη Oleo-Ceratonion (υποζώνη

[4] Παπαγεωργίου, Δ., (1909), «Ιστορία της Σκύρου από των Αρχαιοτάτων χρόνων», Εκδ. Βιβλιογνωσία.

Ελιάς-Χαρουπιάς) και η «ορεινή» υποζώνη Quercion ilicis (Φοίτος και Καμάρη 2009). [5]

Από ορνιθολογικής άποψης, η Σκύρος φιλοξενεί ***τη μεγαλύτερη αποικία Μαυροπετρίτη*** (*Falco eleonorae*) παγκοσμίως, ενώ στις ακατοίκητες νησίδες γύρω από τη Σκύρο ζουν και αναπαράγονται προστατευόμενα θαλασσοπούλια όπως ο Αρτέμης (*Calonectris diomedea*), ο Μύχος (*Puffinus yelkouan*), ο Αιγαιόγλαρος (*Larus audouinii*) και ο Θαλασσοκόρακας (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*). Αξίζει να σημειωθεί ότι στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή της Σκύρου και συγκεκριμένα στη νησίδα Πρασούδα ανοιχτά της Κύμης έχει καταγραφεί *η μεγαλύτερη αποικία* του Υδροβάτη (Hydrobates pelagicus) στην Ανατολική Μεσογείο.[6]

Η Σκύρος «*[…] ανήκει στην κλιματική περιοχή του Αιγαίου ή στη χερσαία μεσογειακή, όπου κατά τον χειμώνα πνέουν βόρειοι, βορειοανατολικοί άνεμοι, ψυχροί και σχετικά ξηροί. Με βάση το γεγονός ότι η μέση ετήσια θερμοκρασία της Στερεάς Ελλάδας (χωρίς τις ορεινές περιοχές) κυμαίνεται από 17,5-18,2 ^{o}C, η Σκύρος αναμένεται να είναι θερμότερη γιατί περιβάλλεται από θάλασσα. Η ετήσια βροχόπτωση ανέρχεται σε 625,0 χιλιοστά με κατανομή τυπικά μεσογειακή*»[7]

[5] Φοίτος Δ., Κωνσταντινίδης Θ., Καμάρη Γ. (2009), (Επιμ. Εκδ.). «Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλουμένων Ειδών της Ελληνικής Χλωρίδας», Τόμος 1 (A-D), Ελληνική Βοτανική Εταιρεία, Πάτρα.

[6] Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Δράσεις για το νησί της Σκύρου, Διαθέσιμο στο: http://www.ornithologiki.gr/page_in.php?tID=79306&sID=334 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 24 Απριλίου 2020].

[7] Θανόπουλος, Ρ., Μπινιάρη, Α., Χατζηχαρίσης, Ι., Ροβίθη, Α., Μπεμπέλη, Π., (2016), «ΟΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΗΓΕΝΕΙΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΣΚΥΡΟΥ», Δήμος Σκύρου, Αθήνα.

Η αναζήτηση της σκυριανής εντοπιότητας – Σύντομο χρονικό της εργασίας και παράθεση ερωτηματολογίου

Η διαθεματικότητα στις επιστήμες (διεπιστημονικότητα), είναι βασική πτυχή της Γεωγραφίας, και ως τέτοια, παρέχει πολλαπλότητα στην ανάλυση των όποιων εκφάνσεων του κοινωνικού γίγνεσθαι. Στην αναζήτηση για τη σχέση τοπικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας, και της μετάφρασης εκείνης της σχέσης σε στατιστικά στοιχεία καθώς και την εφαρμογή της στο χώρο της νήσου Σκύρου, η εργασία θα προσπαθήσει να καταδείξει όλα εκείνα τα εργαλεία που η επιστήμη της Γεωγραφίας κρίνει απαραίτητα. Ποσοτική έρευνα, ποιοτική έρευνα, μελέτη της ιστορίας, δημογραφική ανάλυση (με βάση τα ερωτηματολόγια που διαμοιράστηκαν), χαρτογραφία και σε ευρύτερο βαθμό, κοινωνιολογία και οικονομία.

Δια μέσω πολιτικής διαμάχης και κοινωνικής αναταραχής, έρχεται η αναζήτηση για ταυτότητα. Μέσα στο πέρας των αιώνων η επιθυμία για καθορισμό έχει διατηρηθεί ανέγγιχτη. Με τη διεύρυνση των πολιτιστικών συνόρων και την προσπάθεια για εξάλειψη οιασδήποτε μισαλλόδοξης συμπεριφοράς στο παγκόσμιο στερέωμα, ίσως αυτή η επιθυμία να μεταλλάχθηκε σε επιτακτική ανάγκη.

Η προστασία της ταυτότητας μίας ομάδας ανθρώπων από την επίδραση της διαρκώς εξελισσόμενης και ραγδαίας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, έχει αποκτήσει πρώτιστη σημασία στα μάτια των μειονοτήτων και των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων. Το ζήτημα του καθορισμού σταθερής ταυτότητας δεν είναι ευρύ και μοναδιαία κοινωνικό φαινόμενο. Παρά έχει βαθιά τις ρίζες του στη γεωγραφία και την ανάλυση του χώρου.

Παρ' όλα αυτά, ο καθορισμός μιας τοπικής ταυτότητας ή εντοπιότητας υπόκειται σε αλλαγές που υποδεικνύει το πανίσχυρο και ακέραιο φαινόμενο του περιβαλλοντικού ντετερμινισμού, όπως εννοιολογικά δόθηκε από τη σχολή των Annales. Σύμφωνα με τον Μπρωντέλ, αυτό το είδος ντετερμινισμού δεσπόζει, στο πλαίσιο του ιστορικού χρόνου, πάνω από την παρατήρηση και καταγραφή των γεγονότων, ως η βέλτιστη απάντηση στα ερωτήματα που θέτει η ιστορία. Το περιβάλλον είναι αυτό που, σε μεγάλο βαθμό, καθορίζει την ανθρώπινη δραστηριότητα.

Ο συσχετισμός μεταξύ των ανθρώπων και του φυσικού τους περιβάλλοντος αποκτά ακόμη πιο καίρια, ιστορική σημασία στο εκτενές έργο του Μπρωντέλ, *Η Μεσόγειος και ο Μεσογειακός κόσμος την εποχή του Φιλίππου Β' της Ισπανίας*. Εδώ παρατηρείται η εισαγωγή της γεωγραφίας ως καθοριστικού παράγοντα στην εξέλιξη του ανθρώπου. Ειδικότερα, αναφερόμενος στα μικρότερα νησιά της μεσογείου, βγαίνει στο συμπέρασμα (μέσα από πολλαπλά παραδείγματα σαν εκείνο της Σαρδινίας π.χ.), πως η απομόνωση είναι σχετικό αλλά συχνό φαινόμενο. Συνεχίζει, λέγοντας πως η θάλασσα που περιβάλλει αυτά τα νησιά διακόπτει την επικοινωνία με τον υπόλοιπο κόσμο πιο αποτελεσματικά από οποιοδήποτε άλλο περιβάλλον, ειδικά στην περίπτωση που (τα νησιά) βρίσκονται εκτός των τυπικών θαλάσσιων οδών. (Μπρωντέλ, 1995)

Το φαινόμενο της απομόνωσης, με τις πτυχές που προσθέτει ο Μπρωντέλ σαν αιτιολόγηση, παρατηρήθηκε έντονα στην ιστορία της Σκύρου, ενώ μοιράζεται πολλά από τα χαρακτηριστικά των νησιών της *Μεσογείου* των Annales όπως παρατίθενται παρακάτω, καθώς και αναλύονται στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

Επεκτείνοντας τη σκέψη περί περιβαλλοντικού ντετερμινισμού στο νησιωτικό χώρο, ο Μπρωντέλ αναφέρει πως η απομόνωση που προαναφέρθηκε, ενώ συνιστά αποτέλεσμα των φυσικών συνθηκών, υπόκειται σε εν δυνάμει αλλαγές. Πιο συγκεκριμένα, γράφει πως με την ένταξη των νησιών σε θαλάσσιες οδούς, και κατ' επέκταση τη λειτουργία τους ως μέρη μιας «αλυσίδας» [νοείται σε ένα ευρύτερο νησιωτικό σύμπλεγμα όπου συντελούνται εμπορικές δραστηριότητες], αυτά τα νησιά θα ενταχθούν με ενεργό δράση στις συναλλαγές και τις δοσοληψίες του ευρύτερου χώρου. Έτσι θα γίνουν όλο και λιγότερο αποκομμένες από τον κόσμο, ακόμη και συγκριτικά με μερικές μη προσβάσιμες ηπειρωτικές περιοχές. Τέτοια αλλαγή παρατηρήθηκε και στη Σκύρο, με τη δημιουργία ακτοπλοϊκής γραμμής που συνέδεσε το νησί με την Εύβοια, δίνοντας έναυσμα για τη μετάβαση της από μια περίοδο απομόνωσης σε μία περίοδο τουριστικής άνθησης και εμπορικών επιλογών.

Ένας άλλος παράγοντας που δίνεται ως αιτιολογία από τον Μπρωντέλ για το φαινόμενο της απομόνωσης στο Μεσογειακό νησιωτικό χώρο είναι η ανάγκη για αυτοσυντήρηση. Σε σύγκριση με τα μεγαλύτερα νησιά του ελληνικού χώρου -όπως η Κέρκυρα, η Κρήτη και η Κύπρος- όπου στο παρελθόν βρίσκονταν διαρκώς υπό την απειλή του λιμού εξαιτίας της ανεπάρκειας πόρων ή της καθυστέρησης ανεφοδιασμού από τη Θράκη, τα φτωχότερα και μικρότερα σε πληθυσμό νησιά στηρίζονταν από την τοπική παραγωγή για να επιβιώσουν. Όμως - και εδώ έγκειται η αιτία - οι σοδιές των μικρότερων νησιών δεν αποτελούσαν αντικείμενο εκμετάλλευσης από το μαύρο εμπόριο της εποχής, όπως στα μεγαλύτερα νησιά. Έτσι είχαν τη δυνατότητα να αυτοσυντηρούνται *δίχως παρεμβολές*. Κάτι που ίσχυε και για τη Σκύρο.

Τα νησιά της Μεσογείου, όμως, ήταν και εύκολοι στόχοι για επιθέσεις πειρατών και κουρσάρων. Αυτές οι καλλιέργειες, είχαν αποφέρει σοδειές, και κατά συνέπεια έδιναν κίνηση στην τοπική, εσωτερική οικονομία των νησιών. Με τις συνεχείς ληστρικές επιθέσεις η ροή της τοπικής οικονομίας σταματούσε. Στη Σικελία και την Κορσική οι κάτοικοι έπρεπε να υπερασπιστούν τις περιουσίες τους.[8] Το ίδιο ίσχυε και για τη Σκύρο.

Ο περιβαλλοντικός ντετερμινισμός για την Σκύρο, όπως και για κάθε νησί της Μεσογείου, έχει σχέση με το σύνολο των περιβαλλοντικών παραγόντων που επηρεάζουν την ανθρώπινη δραστηριότητα και μεταβάλλουν την πορεία του στο πέρασμα της ιστορίας (παρατέθηκε ένας, και τρία φυσικά παρεπόμενα – *η θάλασσα ως φυσικό εμπόδιο*, *η απομόνωση ως αποτέλεσμα του πρώτου, η αυτοσυντήρηση ως ανάγκη και η υπεράσπιση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του νησιωτικού χώρου ως επιγέννημα των συνθηκών*). Η οπτική γωνία από την οποία προσεγγίζει τον περιβαλλοντικό ντετερμινισμό ο Μπρωντέλ, έχει άμεση σχέση με τα *αποτελέσματα* των γεγονότων, και όχι τα γεγονότα καθαυτά. Εξ' ου και η ανάλυση του παράγοντα θάλασσα (στην περίπτωση της Μεσογείου) και των παραγόμενων αποτελεσμάτων, με αυτόν τον τρόπο.

Με αφορμή τις παραπάνω σκέψεις, τη χρονική περίοδο του καλοκαιριού του 2019 (Ιούλιος - Σεπτέμβριος) στη Σκύρο, έγινε διαμοιρασμός και συλλογή 50 ερωτηματολογίων στο πλαίσιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν ένας συνδυασμός δύο τυχαίων μεθόδων δειγματοληψίας. Γνωρίζοντας, παρ' όλα αυτά πως με αυτόν τον τρόπο δε θα

[8] Braudel, F., (1995), Translated by Reynolds, S., «The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II: Volume I», University of California Press, σελ. 148-154.

μου επιτρεπόταν να εκτιμήσω το δειγματοληπτικό σφάλμα με ακρίβεια (και γι' αυτό το λόγο δε συμπεριλαμβάνεται στην εισαγωγή). Αρχικά επιλέχθηκε η μέθοδος διαθέσιμου δείγματος (ή δείγμα ευκολίας), κι ύστερα μία πτυχή της σκόπιμης δειγματοληψίας (*purposive sample*). Η πρώτη μέθοδος, χρησιμοποιήθηκε για αρκετούς λόγους. Πρωτίστως, διότι κατά τη διάρκεια των πρώτων εβδομάδων έρευνας στο νησί, δεν είχε διαμορφωθεί ακόμη το τελικό θέμα της εργασίας.

Επιπλέον, την καλοκαιρινή περίοδο 2019, έλαβα μέρος στο πρόγραμμα πρακτικής άσκησης του πανεπιστημίου, και ο φορέας στον οποίον εργαζόμουν ήταν το Λιμενικό Ταμείο Σκύρου. Ταυτόχρονα, ασχολούμουν με επιπρόσθετες, μικρές δουλειές στο λιμάνι της Λιναριάς. Συνεπώς, έχοντας υπ' όψιν τον περιορισμένο διαθέσιμο χρόνο, αποφάσισα να χρησιμοποιήσω το δείγμα ευκολίας, που θα μου επέτρεπε να συνδυάσω τις υποχρεώσεις μου αποτελεσματικά, αξιοποιώντας το καίριο σημείο του λιμανιού.

Ύστερα, η καλή γνώση του υπό έρευνα χώρου μου επέτρεψε να χρησιμοποιήσω στοιχεία της σκόπιμης δειγματοληψίας. Πιο συγκεκριμένα, επέλεξα περιπτώσεις που εξυπηρετούν το θέμα της εργασίας, με βάση τον τρόπο με τον οποίο αναπτυσσόταν οργανικά το ερευνητικό ερώτημα της εργασίας κατά την περίοδο της δειγματοληψίας. Ειδικότερα, τέτοιες περιπτώσεις ήταν: ιδιοκτήτες καταστημάτων που γνώριζα ότι είχαν γεννηθεί στο νησί, μέλη οικογενειών με μακρά ιστορία στο νησί καθώς και κάποια χαμηλόβαθμα στελέχη δημοσίων υπηρεσιών. [9]

[9] Κυριαζή, Ν., (2011), «Η κοινωνιολογική έρευνα – Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών», εκδ. Πεδίο, σελ. 114-117.

Μεγάλο ενδιαφέρον εμφανίστηκε κατά τη διάρκεια διαμοιρασμού, καθώς διαπιστώθηκε μια γενικευμένη, και ιδιαιτέρως απρόσμενη για εμένα, αρνητική στάση των κατοίκων απέναντι σε φοιτητές και ερευνητές που έχουν κάνει την πρακτική τους άσκηση στο λιμάνι του νησιού.

Ένας από τους λόγους που παρατηρείται αυτό το φαινόμενο θα μπορούσε να είναι το γεγονός ότι η διαδικασία συλλογής ερωτηματολογίων και η εκτέλεση συνεντεύξεων δε συμβαίνουν συχνά στο νησί. Με τη δικαιολογία της «έντονης απασχόλησης» από άλλες δουλειές, οι κάτοικοι πολλές φορές αρνήθηκαν να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια, ή ακόμη προσποιήθηκαν ότι τα έχασαν, ενώ τους τα είχα παραδώσει μόλις την ίδια ή την προηγουμένη ημέρα. Απ' ότι μου γνωστοποιήθηκε τα μοναδικά ερωτηματολόγια που μοιράζονται στο νησί, είναι συνήθως αυτά από φοιτητές του Πανεπιστημίου Αιγαίου τα καλοκαίρια, κατά τη διάρκεια συμμετοχής τους στην πρακτική άσκηση που προσφέρει το Λιμενικό Ταμείο Λιναριάς στο λιμάνι του νησιού (με θέματα όπως η δασοπροστασία και η μέτρηση ικανοποίησης ως προς την παροχή υπηρεσιών από το Λιμενικό Ταμείο).

Περαιτέρω, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτή η αντίδραση των κατοίκων δε συμβαίνει με όλες τις περιπτώσεις ερευνητικού υλικού που τους παρέχεται. Η συγκεκριμένη έρευνα εμπεριέχει, σε σημαντικό βαθμό, ερωτήσεις σχετικές με την πράσινη ανάπτυξη του νησιού, τη διαχείριση αποβλήτων και τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας. Ειδικά με τη περίπτωση των ανεμογεννητριών και τη διαχείριση αιολικής ενέργειας παρουσιάζεται διάσταση μεταξύ των απαντήσεων, καθώς είναι αιτία διαμάχης για τους κατοίκους. Συχνό φαινόμενο σε κάθε τόπο που απουσιάζει, τόσο η οικολογική

συνείδηση – η συνήθης υποτακτική του προσωπικού συμφέροντος - όσο και η παράδοση της ορθής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (συστηματικής και μη).

Στα πλαίσια της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των νησιωτών, και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης των νέων στο νησί, οι προσπάθειες είναι μονάχα πρόσφατες (πρόγραμμα LIFE 2013). Επτά χρόνια έχουν περάσει από τότε που ο Δήμος Σκύρου συνεργάστηκε με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία στα πλαίσια του προγράμματος LIFE με σκοπό *την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των παιδιών και των νέων σχετικά με τη βιοποικιλότητα του νησιού*. Επιπλέον σε συνεργασία με την ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Περιβάλλοντος & Πολιτισμού (ΕΛΕΤ), έγινε συλλογή σπόρων σφενδαμιού και εγκαθίδρυση ομάδας εθελοντών για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας του νησιού.[10] Αυτές είναι κάποιες από τις λιγοστές, πρόσφατες δράσεις που έγιναν στο νησί με στόχο την περιβαλλοντική εκπαίδευση, και τη δημιουργία διαλόγου.

«*Έχει παρατηρηθεί ότι οι γενικευμένες απόψεις υπέρ του περιβάλλοντος δεν συνδέονται πάντα με τις αντίστοιχες γνώσεις σχετικά τη φύση και το περιβάλλον, διαπίστωση που αναδεικνύει την αναγκαιότητα να επαναλαμβάνονται σχετικές με την περιβαλλοντική συνείδηση εμπειρικές έρευνες με ανανεούμενες, κατά διαστήματα, ερωτηματικές παραμέτρους και μάλιστα, πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να προσεγγίζεται εμπειρικά το θεμελιώδες ζήτημα της σύνδεσης της επιστημονικής γνώσης με την καλλιέργεια της περιβαλλοντικής ευαισθησίας, συνείδησης και δράσης.*»[11]

[10] Πρόγραμμα LIFE Σκύρου, Περιοδική Ενημερωτική Έκδοση, Τεύχος 3, Ιούνιος 2012.

[11] Πανταζής, Β.Ε., (2011), Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ, Θέματα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων 3ος Τόμος: Πολιτικές Προστασίας του Περιβάλλοντος, σελ. 161 – 169.

Φέτος μου δόθηκε η ευκαιρία να συμμετέχω και εγώ με την παρούσα έρευνα, σε έναν τόπο με τον οποίο συνδέομαι γενεαλογικά. Η ιδιότητά μου ως γεωγράφου μου επέτρεψε να ερευνήσω τη Σκύρο και τους κατοίκους της με διαφορετικό τρόπο απ' ότι έκανα έως τώρα. Μέσα από την ανάγνωση του χώρου και των ανθρώπων, βρήκα ουσιαστικό ενδιαφέρον για τη διαδικασία. Η σχεδόν δημοσιογραφική ανάλυση και η συνδυαστική προσέγγιση των αποτελεσμάτων που παρέλαβα έδωσε νόημα επιστημονικής έρευνας πεδίου στην εργασία, ενώ κατάφερα να εκμαιεύσω μαρτυρίες που δικαιολογούν πολλά από τα, χρήσιμα για την εργασία, γεγονότα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΕΝΤΟΠΙΟΤΗΤΑ

Αν εντοπιστεί η σχέση μεταξύ της διαδικασίας για τη διαμόρφωση μιας ομαδικού τύπου ταυτότητας σε μια κοινότητα, και του χώρου στον οποίο αυτή η κοινότητα δραστηριοποιείται - πέραν του συνόλου των προφανών οικονομικών και πολιτιστικών όψεων της συνιστώσας που καθιστά κάθε ταυτότητα, ατομική και μη- αποκαλύπτεται η περιοδικά εμφανιζόμενη ανάγκη για εννοιολογικό καθορισμό της, *σε σχέση* με την ανομοιογένεια που καθορίζει οποιαδήποτε τέτοια κοινότητα, και που προκύπτει από την ύπαρξη πολλαπλών ατομικοτήτων.

Η προαναφερόμενη περιοδικότητα είναι αποτέλεσμα πολιτικών και οικονομικών αναταραχών, που στο διάβα της ιστορίας έχουν δημιουργήσει κλίμα αμφισβήτησης σχετικά με την έννοια της ταυτότητας ενός λαού. Αποφεύγοντας την επέκταση σε ανθρωπολογική ανάλυση της ταυτότητας, όπου εμπεριέχει ερωτήματα βιολογικής φύσης, η έννοια της εντοπιότητας δίνει πνοή στην αναβίωση και την ανάλυση σημαντικών κοινωνικών φαινομένων που έχουν επηρεάσει και μεταβάλλει την ιστορία μίας δεδομένης περιοχής.

Η συλλογική δράση είναι μία ακόμη πτυχή που καθορίζει την ισχύ μιας τοπικής ταυτότητας. Το δέσιμο στις σχέσεις των ανθρώπων που αποτελούν μία κοινότητα είναι ο καταλυτικός παράγοντας της επιτυχημένης εξέλιξης και της βιώσιμης ανάπτυξης στον χώρο που εκείνη κατοικεί.

«Στις δημοκρατικές χώρες, η *επιστήμη του συσχετισμού* είναι η μητέρα της επιστήμης˙ η εξέλιξη όλων των υπολοίπων [επιστημών] εξαρτάται από την

εξέλιξη που αυτή έχει κάνει».[12] Σε αυτή τη σκέψη κυοφορείται η ουσία της Γεωγραφίας. Και με αυτόν τον τρόπο μπορεί να γίνει ο καθορισμός μιας γενικευμένης κοινοτικής ή κοινωνικής ταυτότητας.

Η έννοια της εντοπιότητας πηγάζει από τη συσσώρευση εκείνων των μίξεων των ατομικών χαρακτηριστικών από τους ανθρώπους που αποτελούν μία κοινότητα. Σε ένα κοινωνικό σύνολο, η ποικιλότητα της ανθρώπινης δραστηριότητας στα πλαίσια ενός δεδομένου χώρου υποδηλοί την τελική ποικιλότητα που εμπεριέχεται στην εκάστοτε χωρική εντοπιότητα. Ενώ η *μνήμη* φαίνεται να είναι αυτή που συντηρεί την ταυτότητα καθαυτή.

Αναφερόμενη στους Μικρασιάτες της Κοκκινιάς, η Renée Hirschon-Φιλιππάκη «*[…] δείχνει πώς η συλλογική μνήμη της ζωής στα πάτρια εδάφη λειτούργησε για τους πρόσφυγες σε πολλαπλά επίπεδα. Αποκρινόμενη στη συντριβή της ταυτότητας και το ρήγμα της συνέχειας που επέφερε ο ξεριζωμός και η εγκατάσταση σε έναν καινούριο, άγνωστο και ανοίκειο χώρο, η συλλογική μνήμη συντήρησε την ανεπτυγμένη αίσθηση της «ετερότητας» από τους Παλαιο- ελλαδίτες*».[13]

Ταυτόχρονα, είναι ασφαλές το συμπέρασμα ότι έπειτα από ώσμωση σε έναν καθορισμένο χώρο, και ύστερα από τον καθορισμό της εντοπιότητας που συσχετίζεται με την κοινότητα που κατοικεί σε εκείνο τον χώρο, η προσχώρηση και ένταξη ενός ξένου σε αυτή, γίνεται δύσκολη.

[12] Tocqueville, A., (1st ed. 1840), «Democracy in America», Vol. II, σελ. 107, Indianapolis: Liberty Fund, 2012.
[13] Παπαταξιάρχης, Ε., Παραδέλλης, Θ., (1993), «Ανθρωπολογία και Παρελθόν: Συμβολές στην Κοινωνική Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας», Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Στο παράδειγμα της Σκύρου, υπάρχει συνοχή στην ιστορία των ανθρώπων όσον αφορά την προστασία της τοπικής ταυτότητας αλλά και της εδαφικής κυριαρχίας.

Η Σκύρος υπήρξε στο περιθώριο από την αρχαιότητα. Το καταφύγιο που προσέφερε η γεωγραφική της τοποθεσία είναι γνωστό από μύθους, πριν καν χαρτογραφηθεί. Ένας από τους γνωστότερους, είναι ο μετα-Ομηρικός θρύλος του Αχιλλέα στο κάστρο του Λυκομήδη.

> *Σύμφωνα με το μύθο, η Θέτιδα, μητέρα του Αχιλλέα, όταν διαισθάνθηκε ότι η μοίρα του γιου της ήταν να σκοτωθεί στην Τροία τον έστειλε να κρυφτεί στο κάστρο του Λυκομήδη, βασιλιά των Δολόπων στη Σκύρο, ντυμένο με ρούχα γυναικεία. Ο Λυκομήδης είχε επτά κόρες, κι έτσι ο Αχιλλέας μπορούσε να μεταμφιεστεί σα μία από τις πριγκίπισσες, με το όνομα Πύρρα (Πυρόξανθη). Διάφορες εκδοχές του μύθου αναφέρουν ότι στα ανάκτορα ο Αχιλλέας ερωτεύτηκε τη Δηιδάμεια, μία από τις επτά κόρες του βασιλιά, απ' όπου και προέκυψε καρπός ο Νεοπτόλεμος, που ανατράφηκε, ύστερα, στα ανάκτορα του νησιού. Όταν ο μάντης Κάλχας φανέρωσε ότι η Τροία δε θα κυριευόταν ποτέ δίχως τη βοήθεια του Αχιλλέα, ο Οδυσσέας ανέλαβε να τον βρει για να τον πείσει να πολεμήσει. Έτσι, με αμφίεση εμπόρου, τη συνοδεία του Πάτροκλου και πραμάτεια γυναικείων φορεμάτων έφτασε στη Σκύρο. Αφού γνώρισε το βασιλιά και τις κόρες του (μεταξύ των και ο Αχιλλέας), παρουσίασε το εμπόρευμά του. Ο πανούργος Οδυσσέας έκρυψε, όμως, ανάμεσα στα ρούχα και τα κοσμήματα ένα σπαθί. Αφού γνώρισε τον βασιλιά και τις κόρες του, Αμέσως, τα κορίτσια του*

βασιλιά ρίχτηκαν με λαχτάρα στην πραμάτεια, όμως ο Αχιλλέας εντόπισε το σπαθί, και το ξεχώρισε από τα υπόλοιπα πράγματα. Έτσι τον αναγνώρισε ο Οδυσσέας. Απέπλευσαν για την Τροία από το λιμάνι στο Αχίλλι[14]

Ο Στράβων, στο έργο του Γεωγραφικά, αναφέρεται στη σχέση του βασιλιά Λυκομήδη και του Αχιλλέα, καθώς και στη γέννηση και ανατροφή του Νεοπτόλεμου στο νησί. Υμνεί, ύστερα, την κτηνοτροφία (συγκεκριμένα τις αίγες) και τα «μέταλλα» της Σκύρου -συγκρίνοντάς τα με αυτά της Καρύστου κ.α. φημισμένων περιοχών:

«*Μάλιστα δ᾽ ἐστὶν ἐν ὀνόματι Σκῦρος διὰ τὴν Λυκομήδους πρὸς Ἀχιλλέα οἰκειότητα καὶ τὴν Νεοπτολέμου τοῦ Ἀχιλλέως ἐνταῦθα γένεσίν τε καὶ ἔκτροφήν. ὕστερον δὲ Φίλιππος αὐξηθείς, ὀρῶν Ἀθηναίους ἐπικρατοῦντας τῆς θαλάττης καὶ τῶν νήσων ἄρχοντας καὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων, ἐποίησε τὰς πλησίον ἑαυτῶι μάλιστα ἐνδόξους. […] Τὴν δ᾽ οὖν Σκῦρον καὶ μάλιστα μὲν αἱ ἀρχαιολογίαι συνιστῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα θρυλεῖσθαι ποιεῖ, οἷον αἱ τῶν αἰγῶν ἀρεταὶ τῶν Σκυρίων, καὶ τὰ μέταλλα τῆς ποικίλης λίθου τῆς Σκυρίας, καθάπερ τῆς Καρυστίας καὶ τῆς Δοκιμαίας ἢ Συνναδικῆς, καὶ τῆς Ἱεραπολιτικῆς.*»[15]

Όπως αναφέρει έμμεσα ο Στράβων στο προηγούμενο παράθεμα, η κυριαρχία των Αθηναίων στη θάλασσα και τα νησιά ήταν προφανής. Το 475π.Χ., ο Κίμων έδιωξε τους Δόλοπες πειρατές της Σκύρου, καταλαμβάνοντας το έτσι ολόκληρο το νησί. Από την ημερομηνία αυτή, το νησί εντάχθηκε στη

[14] Κακριδής, Ι.Θ., «Ελληνική Μυθολογία - Τρωικός Πόλεμος - Τόμος 5», Εκδοτική Αθηνών.
[15] Στράβων, «Γεωγραφικά», Βιβλίο Θ', Κεφάλαιο Ε', παράγραφος 16.

συμμαχία της Δήλου, που αργότερα μετατράπηκε ουσιαστικά στην Αθηναϊκή Συμμαχία. Τότε (το 475π.Χ.) ο Κίμων εγκαθιστά για πρώτη φορά στη Σκύρο κληρούχους Αθηναίους πολίτες, προκειμένου να εξασφαλίσει την κατοχή της για τους σκοπούς της Συμμαχίας[16]– έναν θεσμό εποπτείας που θα υιοθετηθεί από πολλές πόλεις στο μέλλον, κατά τα χρόνια του Περικλή. Οι Αθηναίοι, πούλησαν τους υπόλοιπους Δόλοπες σαν σκλάβους.

Η δράση του Κίμωνα στη Σκύρο δεν ολοκληρώθηκε όμως τότε. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο,[17] ο Θησέας, πέθανε στη Σκύρο όταν ο βασιλιάς Λυκομήδης τον έσπρωξε από ύψωμα σε γκρεμό. Υποστηρίζεται, επιπλέον, ότι ο Κίμων βρήκε τα λείψανα του Θησέα στη Σκύρο και τα διακόμισε στην Αθήνα:

> «*ὁ μὲν δὴ Θησέως σηκὸς Ἀθηναίοις ἐγένετο ὕστερον ἢ Μῆδοι Μαραθῶνι ἔσχον, Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου Σκυρίους ποιήσαντος ἀναστάτους—δίκην δὴ τοῦ Θησέως θανάτου—καὶ τὰ ὀστᾶ κομίσαντος ἐς Ἀθήνας·*»[18]

Σε μετάφραση*: «Ο σηκός του Θησέα έγινε από τους Αθηναίους, μετά την απόβαση των Μήδων στο Μαραθώνα, όταν ο Κίμων του Μιλτιάδη κατέστρεψε τη Σκύρο – παίρνοντας εκδίκηση έτσι για το φόνο του Θησέα – και έφερε τα κόκκαλα του ήρωα στην Αθήνα».[19]*

Το 168 μ.Χ. όταν οι Ρωμαίοι κατέκτησαν την Ελλάδα η Σκύρος μαζί με την Ίμβρο, την Δήλο και την Αλίαρτο παραχωρήθηκαν στην Αθήνα για τη νομιμοφροσύνη της. Κατά τα τέλη του 2ου αι. ο Σεπτίμιος Σεβήρος προσάρτησε

[16] «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», Τόμος Γ1', σελ. 27, Εκδοτική Αθηνών, 1972.
[17] Πλούταρχος, «Βίοι Παράλληλοι – Θησεύς», 36.1.
[18] Παυσανίας, «Ελλάδος Περιήγησις – Αττικά», Ι-17, 6-18, 2, σελ. 266, Εκδοτική Αθηνών.
[19] Ο Κίμων μετέφερε τα κόκκαλα στην Αθήνα, όπως οριζόταν στους Αθηναίους, σύμφωνα με Δελφικό χρησμό, το τέταρτο έτος της 77ης Ολυμπιάδας, δηλαδή στα 469 π.Χ. (ο.π.: 16)

τη Σκύρο στη Μακεδονία.[20] Το 1204, μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης κατά την τέταρτη Σταυροφορία, η Σκύρος πέρασε στα χέρια του Ιερεμία Γκύζη, όπου και κατέστη άρχοντάς της το 1207.

Το 1403 ο Σουλεϊμάν ο Μεγαλοπρεπής παραδίδει στον Ιωάννη Ζ' Παλαιολόγο τα νησιά της Σκιάθου, της Σκοπέλου, καθώς και την Σκύρο.[21]

Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, η Σκύρος έπαιξε σημαντικό ρόλο ως καταφύγιο και ξεχωριστό θαλάσσιο πέρασμα. Την 29η προς 30η Οκτωβρίου 1821, στην τελευταία πνοή της Μακεδονικής αντίστασης επί της χερσονήσου Κασσάνδρας, με αρχηγό τον Εμμανουήλ Παππά, οι Έλληνες αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν υπό τον ασφυκτικό κλοιό του Τούρκου Αβδούλ Αμπούδ. «*Οι επαναστάτες έδειξαν ηρωισμό, αλλά δεν μπόρεσαν να κρατήσουν τις θέσεις τους. Πολλοί Έλληνες πιάστηκαν αιχμάλωτοι και άλλοι σκοτώθηκαν*».[22]

> *Ολίγοι κατόρθωσαν να διαφύγουν εις τα νήσους και τας πλησιέστερας ακτάς δια των πλοιαρίων της Σκιάθου και της Σκοπέλου που ευρίσκοντο εις τους όρμους*», γράφει ο Διονύσιος Κόκκινος.[23]

Η μανία των Τούρκων ξέσπασε και εναντίον του άμαχου πληθυσμού που είχε καταφύγει στη χερσόνησο, και που ένα μέρος του μόνο – διακόσιες

[20] «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», Τόμος ΣΤ', σελ. 140, Εκδοτική Αθηνών, 1976.
[21] Setton, K., M., (1976), «The Papacy and the Levant, 1204-1571: The thirteenth and fourteenth centuries», Vol. 1, The American Philosophical Society (Reprint, 1991), σελ. 337.
[22] Κορδάτος, Γ., «Μεγάλη ιστορία της Ελλάδας», Τόμος Χ, σελ. 267, Εκδόσεις 20ος Αιώνας.
[23] Κόκκινος, Δ., (1974), «Η Ελληνική Επανάστασις», Τόμος Πρώτος, σελ. 605, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα (6η Έκδοση).

περίπου οικογένειες – μπόρεσε να διαφύγει στη Σκιάθο, στη Σκόπελο, στη *Σκύρο*, και σε άλλα νησιά».[24]

Η απόμακρη γεωγραφική θέση του νησιού υπήρξε αιτία για πολλαπλές πειρατικές επιθέσεις και κατά την περίοδο του πρώτου Τουρκοβενετικού πολέμου, όπου πυρπολήθηκε από τους Τούρκους, και τον περίφημο πειρατή (*ελληνικής καταγωγής, συνεργάτη των Οθωμανών*) Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα. Κατά τη διάρκεια της ελληνικής επανάστασης συνεχίστηκαν οι πειρατικές απόπειρες στις Βόρειες Σποράδες, και η Σκύρος υπήρξε θύμα για μία ακόμη φορά. Χαρακτηριστική είναι η ιστορία των τριών Αλγερινών κουρσάρων.

> Το χειμώνα του 1827 έπλευσαν στη Σκύρο τρεις κουρσάροι Αλγερινοί, ο καθείς με το δικό του πλοίο. Οι Αλγερινοί, λέγεται ότι ζήτησαν τρόφιμα για πενήντα άντρες και οκτακόσια γρόσια για όλους. Και σ' αυτά η Δημογεροντία συμφώνησε. Ύστερα, όμως, οι κουρσάροι ζήτησαν από μία όμορφη κοπέλα για λάφυρο. Τότε, οι Σκυριανοί αρνήθηκαν και αποφάσισαν να κλειστούν στο κάστρο του χωριού, ώστε να προστατευτούν και να τους απωθήσουν. «*Ο τελάλης του νησιού γύρισε από μαχαλά σε μαχαλά και ανήγγειλε την απόφαση των προκρίτων. Και χωρίς να χάνουν καιρό, οι κάτοικοι μάζεψαν τα πολύτιμα πράγματά τους και πήγαν ν' ασφαλισθούν στο μικρό φρούριο. Την άλλη μέρα οι πειρατές [...] έστειλαν ένοπλο απόσπασμα το οποίο βρήκε την πόλη αδειανή*».
>
> Έπειτα από πολιορκία δίχως αποτέλεσμα, οι κουρσάροι αποσύρθηκαν στα εγκαταλελειμμένα σπίτια του χωριού για τις ερχόμενες μέρες. Κάποια στιγμή, οι Σκυριανοί πήραν την

[24] «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», Τόμος ΙΒ', σελ. 188, Εκδοτική Αθηνών, 1975.

πρωτοβουλία να βγουν κρυφά από το κάστρο, και επιτυχώς έστησαν ενέδρα και σκότωσαν τους δύο από τους τρεις κουρσάρους, ενώ ο τρίτος τράπηκε σε φυγή νομίζοντας ότι έγινε απόβαση του ελληνικού στρατού στο νησί.[25]

Μάλιστα, για την αντιμετώπιση της πειρατείας στις Βόρειες Σποράδες, ο Καποδίστριας στηρίχτηκε στον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, το ναύαρχο Ανδρέα Μιαούλη και τον πλοίαρχο Αντώνη Κριεζή. Στις 23 Ιανουαρίου του 1828, ο Κυβερνήτης έδωσε εντολή στο ναύαρχο Μιαούλη να σπεύσει στα νησιά Σκόπελο, Σκιάθο, Σκύρο και Αλόννησο (*Ηλιοδρόμια* όπως λεγόταν τότε, σύμφωνα με τη Διοικητική Διαίρεση του 1828) προκειμένου να λάβει όποια προστατευτικά μέτρα θα έκρινε εκείνος. Έπειτα από μία σειρά κυβερνητικών μέτρων και αφού πέρασαν αρκετές εβδομάδες οι πειρατές μεταφέρθηκαν στις Βόρειες Σποράδες όπου και κρύφτηκαν για μικρό χρονικό διάστημα μέχρι να αρχίσουν πάλι να επιδίδονται στις γνωστές τακτικές τους.

Για παράδειγμα, «*στις 3 Μαρτίου 1828, οι ληστοπειρατές Μήτρος Λιακόπουλος, Γεώργιος Ζορμπάς και Σταύρος Βασιλείου κούρσεψαν στο Στόμα της Λιναριάς Σκύρου (το σημερινό λιμάνι του νησιού) το εμπορικό πλοίο του Ρώσου υπηκόου Δημήτριου Κουντούρη, ενώ στις 4 Ιουλίου 1828, ο Βασίλης Δουμπιώτης κούρσεψε το πλοίο του Δημήτρη Κουναξή στη Σκυροπούλα. Την επομένη (5/07/1828) πειρατές αποβιβάστηκαν στον Άγιο Φωκά της Σκύρου όπου και συνελήφθησαν από τους φρουρούς του έπαρχου*». [26]

[25] Περιοδικό ΜΠΟΥΚΕΤΟ, «Από τα χρόνια της σκλαβιάς – Κουρσάροι στη Σκύρο», Τεύχος 26 Ιουνίου 1939, σ. 646-647.

[26] Κολοβός, Γ., (2010), «Η πειρατεία στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης και η αντιμετώπισή της από τον Καποδίστρια», αυτοέκδοση.

Στην ελληνική Επανάσταση, κάτοικοι της Σκύρου συμμετείχαν σε χερσαίες και θαλάσσιες επιχειρήσεις με σημαντικό αριθμό ενόπλων κατοίκων. Ακόμη σημαντικό είναι στο γεγονός ότι η Σκύρος υπήρξε ορμητήριο για πολλές ομάδες άτακτων ενόπλων δυνάμεων που αναζήτησαν καταφύγιο στο νησί. Υπό το σχεδιασμό της επαναστατικής κυβέρνησης, αυτές οι ομάδες θα επανεντάσσονταν στον αγώνα. Εξίσου σημαντικό γεγονός, ότι

> «*[…] από το 1538 όπου η Σκύρο υπετάγη στους Τούρκους, τελούσε υπό ειδικό καθεστώς. Από τα μέσα του 17ου αιώνα δεν παρέμεινε στο νησί τουρκική φρουρά παρά μόνο ένας Καδής (ιεροδικαστής) με λίγους Τούρκους χωροφύλακες, και όχι πάντοτε. […] Με αυτές τις πολιτικές συνθήκες στο νησί, η επανάσταση της σκλαβιάς ήταν πιο ήπια. Γι' αυτό τον 17ο, και κυρίως τον 18ο και στις αρχές του 19ου αιώνα έχουμε αξιολογότατη ανάπτυξη της οικονομίας (βιοτεχνία, κτηνοτροφία, αμπελουργία, μελισσοκομία, καλλιέργεια σιτηρών και εμπόριο). Έχουμε, επίσης, μεγάλη ανάπτυξη του παραδοσιακού πολιτισμού σε όλες τις μορφές του*».[27]

Όλα αυτά τα μυθικά και ιστορικά στοιχεία της σκυριανής ταυτότητας ακολουθούν την εντοπιότητα του νησιού μέχρι και σήμερα. Οι κάτοικοι τιμούν τα ονόματα του παρελθόντος, δίνοντάς τους νέα πνοή με κάθε ευκαιρία, -σε μικρά, και μεγάλα πράγματα. Για παράδειγμα, τα δύο πλοία της Ναυτικής Εταιρείας Σκύρου ονομάστηκαν -χρονολογικά- *Λυκομήδης* και *Αχιλλέας*. Σήμερα, στο χωριό υπάρχει μπαρ με το όνομα *Νεοπτόλεμος* δίπλα σε άλλο που

[27] Βαρσάμος, Ν., «Η συμβολή των Σκυριανών στην Επανάσταση του 1821», Μελέτη που διαβάστηκε δημοσίως στο θέατρο «Μάνου Φαλτάϊτς» της Σκύρου, το Σάββατο 15 Ιουνίου 2002.

ονομάζεται *Καλυψώ* (συσχέτιση μεταξύ δύο ονομάτων του ευρύτερου Ομηρικού μύθου) καθώς και πολλά άλλα παραδείγματα.

Από το παρελθόν έως σήμερα, η Σκυριανή ταυτότητα έχει περάσει από πολλαπλά στάδια εξέλιξης. Μέσα σε αυτή τη διαδικασία έρχεται η οικονομική ανάπτυξη, και η πολιτική συσχέτιση με άλλες ταυτότητες, γειτονικές και απόμακρες. Το κατά πόσο επηρεάζονται οι τοπικές εκφάνσεις αυτών των μεγεθών είναι συζητήσιμο. Η Σκύρος είναι γνωστή μεταξύ άλλων για τον πολιτισμό της. Αυτός αποτελείται από τις τέχνες τις ξυλογλυπτικής, της παραδοσιακής ραπτικής, μιας ιδιαίτερης μουσικής και χορευτικής παράδοσης αλλά και της αρχιτεκτονικής. Από τη Σκυριανή Αποκριά μέχρι την ξεχωριστή εσωτερική διακόσμηση των σπιτιών, η παράδοση του νησιού φαίνεται να μένει σχεδόν ανέγγιχτη από το χρόνο. «*[…] θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι η Σκύρος αποτελούσε και αποτελεί σημείο αναφοράς στην επιστημονική κοινότητα. Οι δημοσιευμένες μελέτες καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο αντικειμένων και αναδεικνύουν την ποιότητα των εκδηλώσεων του σκυριανού λαού. […] Το γεγονός αυτό δηλώνει τη ζωντανή ακόμα παράδοση του νησιού, που σε πείσμα προσπαθειών ομογενοποίησης, διατηρεί πλούσιο λαϊκό πολιτισμό, ο οποίος αξίζει να μελετηθεί συστηματικά και διαχρονικά*».[28]

Παρ' όλα αυτά, στο διεθνές κοινωνικό γίγνεσθαι χρειάζονται μηχανισμοί προστασίας της κάθε εθνο-τοπικής ταυτότητας. Η διαφύλαξη μιας εθνικής ταυτότητας είναι, μεν, ευθύνη του εκάστοτε έθνους στο οποίο η ταυτότητα ανήκει. Στα πλαίσια της Ευρώπης, όμως, είναι και ευθύνη της *Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

[28] Μανδηλαρά, Α., (2011), «ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΣΚΥΡΙΑΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1858-2010», σελ. 77, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Λαογραφίας - Τμήμα Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Συνοψίζοντας τα περί εντοπιότητας και τοπικής ταυτότητας, ο *Εκτελεστικός Οργανισμός Έρευνας* της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δημοσίευσε μία μελέτη στην οποία καθορίζει την έννοια της Ευρωπαϊκής Ταυτότητας, αναλύοντας τις πολλαπλές διαστάσεις που την καθορίζουν.

Σύμφωνα με τη μελέτη[29], οι διαστάσεις για την έκφραση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας είναι:

• Πολλαπλές κοινωνικές ταυτότητες και μία βιογραφική ταυτότητα

• Διεθνικές, φιλικές και οικείες σχέσεις

• Συλλογική δράση

• Ενιαιοποίηση και κανονισμός (ρυθμιστικός έλεγχος)

• Πολιτισμική παραγωγή

• Διαπολιτισμική μετάφραση

• Ενσωμάτωση/Αποκλεισμός

•Δομικοί όροι και δομές που παρέχουν ευκαιρίες

• Η δημόσια σφαίρα και κρατικά ελεγχόμενοι θεσμοί και ιδρύματα

Αυτές οι εννέα διαστάσεις κατηγοριοποιούνται εντός του ευρύτερου πλαισίου τεσσάρων θεωρητικών εννοιών που εξηγούν την Ευρωπαϊκή Ταυτότητα:

[29] European Commission, (2012), «THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN IDENTITY/IDENTITIES: UNFINISHED BUSINESS – A policy review», Directorate-General for Research and Innovation, Socio-economic Sciences and Humanities.

- *Ευρωπαϊκή ταυτότητα και ταύτιση με την Ευρώπη.* Η ταυτότητα έχει ένα ξεχωριστό στοιχείο **ενεργού ατομικής επιλογής**, σε συνδυασμό **με ένα συλλογικό**, όπου τα άτομα προσανατολίζονται προς μία ή περισσότερες συσσωρευμένες ομάδες ή κοινότητες. Αυτές οι κοινότητες προς τις οποίες κάποιος προσανατολίζεται, εξαρτώνται από τις εκάστοτε συνθήκες και μπορούν να είναι πολλαπλές, οπότε μιλάμε για ένα μωσαϊκό από εξειδικευμένες ταυτότητες και όχι ταυτότητες ένθετες εντός άλλων. Παρ' όλο που μερικοί άνθρωποι μπορεί να έχουν μία πρωταρχική, βασική ταυτότητα ως «Ευρωπαϊκή», μία τέτοια ταυτότητα μπορεί να γίνει εξέχουσα σε *συγκεκριμένες* καταστάσεις.
- *Εξευρωπαϊσμός:* αναφέρεται στην υποθετική τάση σχετικά με τους εθνικούς θεσμούς και τα εθνοκεντρικά πεδία ανθρώπινης δραστηριότητας που αντικαθίστανται από θεσμούς και πεδία σε *Ευρωπαϊκό επίπεδο*. Η εγκυρότητα αυτής της ιδέας είναι αμφισβητούμενη, αφού ο Εξευρωπαϊσμός στην πραγματικότητα μπορεί να είναι μόνο ένας περιφερειακός παράγοντας στη γενικευμένη τάση της *παγκοσμιοποίησης*.
- Ο *διεθνισμός* έρχεται σε αντίστιξη με το σταθερό φαινόμενο της μετανάστευσης και αναφέρεται στη ζωή και κατοικία 'πέραν των συνόρων', όπου χάρη σε σύγχρονες υποδομές, ένας άνθρωπος μπορεί να διατηρήσει την κοινωνική του ύπαρξη και στην χώρα που διαμένει αλλά και στη χώρα απ' όπου προέρχεται.
- Ο κοσμοπολιτισμός αναφέρεται στην ενεργό αναζήτηση και την αναγνώριση της σημασίας που έχει *η επαφή με άλλες κουλτούρες*. Με αυτόν τον

τρόπο ο κοσμοπολιτισμός συμπίπτει με τις θεωρούμενες Ευρωπαϊκές αρχές της ανοχής και της ισότητας. [30]

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, και σε σχέση με τη Σκυριανή εντοπιότητα, οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου που δόθηκε στους κατοίκους του νησιού, αντιμετωπίζει την πολλαπλότητα της Ευρωπαϊκής ταυτότητας. Γι' αυτό το λόγο, ενώ το επίκεντρο του ερωτηματολογίου είναι φαινομενικά η αναζήτηση των ανησυχιών περί ανάπτυξης, τουρισμού, διοίκησης και πράσινης ενέργειας, κάθε κατηγορία ερωτήσεων αντιστοιχεί σε μία κατηγορία των εκφάνσεων της Ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Επιπλέον, θα δοκιμασθεί η συνειδητή προσπάθεια για πραγμάτωση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας, όπως είναι δοσμένη από την Ε. Επιτροπή, ή και την μίξη και σύμπτυξη της σύγχρονης σκυριανής εντοπιότητας με εκείνη της Ευρώπης. Σε θεωρητικό επίπεδο, όταν μιλάμε για μεγάλα κοινωνικά κατασκευάσματα (σε πληθυσμιακό επίπεδο), προκύπτουν σχεδόν πάντοτε προβλήματα που οι μεγαλύτεροι διανοητές έχουν προσπαθήσει στο παρελθόν να επιλύσουν. Η συσσώρευση ισχύος, η ηθική και ίση αντιμετώπιση των μελών καθώς και η ανεξάρτητη διαχείριση των κρατικών αλλά και υπερεθνικών πηγών (οικονομικών, ενέργειας κ.ο.κ.), είναι μερικά από αυτά τα ζητήματα.

Από την αρχική σύσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ανεξάρτητα με το τι καθορίζει εννοιολογικά *η ίδια* ως ταυτότητα, δημιουργήθηκαν σκέψεις σχετικά με την ανεξάρτητη ανθρώπινη δραστηριότητα εντός της ευρύτερης ένωσης, χωρικά και νομικά. Ειδικά κατά τη μακρόχρονη διαδικασία σύστασης ενός μετά-πολεμικού Δυτικού κόσμου, η λανθασμένη τοποθέτηση ισχύος στα λάθος χέρια θα αντικατοπτριζόταν δυνητικά στη δημιουργία αυστηρών

[30] Ο.π.: 29.

εθνοκεντρικών, εθνικιστικών κοινοτήτων και οργανωμένων ομάδων εντός των χωρών μελών. Κι αυτό, ως αποτέλεσμα της αντιδραστικότητας στην αναγκαστική υπερεθνική ώσμωση και την παγκοσμιοποιημένη εξωτερική πολιτική που διατρέχει το θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε. (στη συγκεκριμένη περίπτωση).

Σαφώς, όπως σε κάθε ακαδημαϊκό αντικείμενο συζήτησης, οι απόψεις διίστανται. Σίγουρα, η πολιτική πυξίδα δείχνει προς όλες τις κατευθύνσεις σε τέτοιες περιπτώσεις, και πολύ συχνά υποδαυλίζει την ανάγκη για φιλοσοφικά επηρεασμένη, πραγματιστική σκέψη στην πολιτική ανάλυση, όπως αυτή του John Dewey σε ζητήματα παιδείας, για παράδειγμα (απόρριψη του φορμαλισμού). Ένα από τα παραδείγματα της διάστασης αυτής, είναι η σκέψη ότι «*η ευρωπαϊκή ιθαγένεια* (περιγράφεται ως Union citizenship – υπηκοότητα της Ένωσης)*, δε συνιστά θεμελιώδη διάσταση μεταξύ της διαδοχικής λειτουργικότητας και Ευρο-εθνικιστικής προσέγγισης της Ευρωπαϊκής ταυτότητας και της ιθαγένειας˙ παρά είναι η συνέχιση της κληροδοτημένης λογικής που αναφέρεται σε μία Ευρώπη των ανθρώπων»*.[31] Μία προσέγγιση στο ζήτημα της Ευρωπαϊκής ταυτότητας που θεωρεί το ευρωπαϊκό κτίσμα σαν ένα ανθρωποκεντρικό, σχεδόν φιλανθρωπικό (με την αμιγή έννοια της λέξης) οργανισμό, που μονάχα φαινομενικά εμπεριέχει τις -κατά τ' άλλα βασικά ανθρώπινες, και ιστορικά κοινωνικοτραφείς- εθνοκεντρικές τάσεις που παρατηρούνται σήμερα.

Αντίστοιχα, η κατανόηση των τρόπων με τους οποίους οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές ταυτότητες δημιουργούνται στην Ευρώπη της

[31] Kostakopoulou, T., (2001), «Citizenship, identity and immigration: Between past and future», Manchester University Press, Manchester, UK.

μεταπολεμικής Δύσης είναι πολύ μεγάλης σημασίας στην ευρύτερη, εμπεριστατωμένη κατανόηση της λειτουργίας και εξέλιξης αυτών των ταυτοτήτων. Όπως σε πολλές χώρες του κόσμου, έτσι και στην ενωμένη, πλέον, Ευρώπη *«η αποικιοκρατία είναι κι αυτή κομμάτι της κοινής ιστορίας, και οι συνέπειές της, μέρος της σύγχρονης κοινωνικής και πολιτικής φύσης πολλών Δυτικών (ή Δυτικότροπων)*[32] *Ευρωπαϊκών χωρών. Όπως ο εθνικισμός, και ο εθνο-νασιοναλισμός, έτσι και η αποικιοκρατία και οι επιπτώσεις της θέτουν ερωτήματα σχετικά με την τ α υ τ ό τ η τ α -σχετικά με την πολιτιστική ομοιότητα και διαφορά, και τα όρια μεταξύ των ανθρώπων».*[33] Συνεπώς, είναι εξίσου σημαντική η χρήση της ιστορίας ως εργαλείο στην αναζήτηση του καθορισμού μιας ταυτότητας. Η αποφυγή του αναστοχασμού, έστω, της ιστορίας ως υπερμεγέθους παράγοντα στη διαμόρφωση της Ευρώπης όπως τη γνωρίζουμε σήμερα (ως φαίνεται στη μελέτη της Ε.Ε.), θα ήταν ζημιογόνα για τη φυσιολογική εξέλιξη της Ένωσης. Ενώ ταυτόχρονα, θα απομυζούσε την αξία της ύπαρξης ξεχωριστών εντοπιοτήτων από το ευρύτερο χωρικό πλαίσιο της Ευρώπης, καθώς κάθε μία από αυτές, κουβαλάει τη δική της ιστορία και το δικό της μύθο.

> *«Η ηθική και η ευφυΐα ενός δημοκρατικού λαού θα διέτρεχε τον ίδιο κίνδυνο από το εμπόριο και τη βιομηχανία του, εάν η κυβέρνηση αντικαθιστούσε όλους τους συλλόγους και τις οργανώσεις»* ~
>
> «*Μία κυβέρνηση δεν αρκεί για να διατηρήσει και να ανανεώσει από μόνη της την κυκλοφορία και τη μετάδοση συναισθημάτων και*

[32] Με την έννοια της *συσχέτισης με τη Δύση* όπως η τελευταία ορίζεται έπειτα από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο χρονικά, και αξιακά υπό το πρίσμα των Ευρωπαϊκών ηθικών κανόνων που ακολουθούν, ή προσπαθούν να ακολουθήσουν το πνεύμα του Διαφωτισμού.

[33] Macdonald, S., (1993, 1997-reprint), «Inside European Identities: Ethnography in Western Europe», Berg Publishers – Oxford International Publishers Ltd., New York, USA, pp. 2-4.

ιδεών μεταξύ πολλών ανθρώπων, παρά μόνο όταν διαχειρίζεται όλες τις βιομηχανικές επιχειρήσεις. Από τη στιγμή που θα προσπαθήσει να ανέλθει από την πολιτική σφαίρα προκειμένου να κυβερνήσει, θα ασκήσει μία αβάσταχτη τυρρανίδα, ακόμη και αν δεν ήταν αυτός ο σκοπός της. Γιατί η κυβέρνηση γνωρίζει μόνο να ασκεί ακριβείς κανόνες. Επιβάλλει εκείνα τα συναισθήματα και τις ιδέες που την ευνοούν, και είναι πάντοτε δύσκολο να ξεχωρίσει τις συμβουλές από τις εντολές».[34] (βλ. σελ. 22, *διαστάσεις* 4 και 9)

Αυτές οι δύο σκέψεις, εκμαιευμένες από κείμενο πολύ πριν τη δημιουργία της Ένωσης αφορούν την Αμερική. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, μπορούν να θεωρηθούν προγονική ύπαρξη της Ε.Ε., δηλαδή μίας σύνδεσης κοινοτήτων στα πλαίσια ενός κοινού συμβολαίου. Στα ψιλά γράμματα τέτοιων κοινωνικών συμβολαίων ζει η επιβίωση των κοινοτήτων που τα συμβόλαια συνδέουν. Στο λόγο του Γάλλου ανθρωπολόγου, όπου κυβέρνηση νοείται διοίκηση, και στα πλαίσια της εργασίας, ο συνδυασμός τοπικής, περιφερειακής, κρατικής και Ευρωπαϊκής.

«*Μία ενωμένη Ευρώπη δεν είναι πολύ μακριά απ' το να γίνει πραγματικότητα. Παρ' όλα αυτά, μια ευρωπαϊκή ταυτότητα που να υπερβαίνει τις εθνικές ταυτότητες των χωρών μελών της Ευρώπης είναι ένα απόμακρο όνειρο*», αναφέρει ο Emanuele Ottolenghi. Συνεχίζει: «*[…] θα έπρεπε η Ευρώπη να ακολουθήσει ένα πολυπολιτισμικό πρότυπο στο οποίο ο πατριωτισμός καταδικάζεται προς όφελος μιας κοινωνίας διχασμένης από διαφορετικές*

[34] Tocqueville, A., (1st ed. 1840), «Democracy in America», Vol. II, Section 2 (*Influence of Democracy on the Sentiments of the Americans*), Κεφάλαιο 5a (*Of the Use That Americans Make of Association in Civil Life*), σελ. 901, Indianapolis: Liberty Fund, 2012.

ταυτότητες, αξίες και ιστορικές αφηγήσεις, αλλά ενωμένης από αφηρημένα δικαιώματα και υποχρεώσεις υπό Ευρωπαϊκές πραγματείες και κανονισμούς; Ή υπάρχει και τρίτος τρόπος, μία κοινή Ευρωπαϊκή ταυτότητα για όλους τους Ευρωπαίους που θα ανέλθει πάνω από τις στενότερες κοινοτικές πίστες και αφοσιώσεις για να βρει ένα καινούριο σπίτι [στον Ευρωπαϊκό χώρο];».[35]

Κλείνοντας, εάν πρέπει να δοθεί ένας καθοριστικός ορισμός της ευρωπαϊκής ταυτότητας, αυτός θα ήταν: «*Η Ευρωπαϊκή ταυτότητα μπορεί να αναγνωριστεί ως ένα σύνολο αξιών που παρέχουν «κοινό νόημα στην πλειοψηφία των Ευρωπαίων πολιτών δημιουργώντας το συναίσθημα ότι ανήκουν σε μία μοναδική ευρωπαϊκή κουλτούρα και ένα θεσμοθετημένο σύστημα που είναι ελκυστικό και αποδεκτό ως έννομο και αξιόλογο*»[36]

Εκτός, όμως, από τις διχαστικές πτυχές της Ευρωπαϊκής ταυτότητας, ο πλούτος της Ευρωπαϊκής ταυτότητας μπορεί να θεωρηθεί η ίδια η πολυπολιτισμικότητα και ως εκ τούτου ο σεβασμός στις τοπικές ταυτότητες. Αυτό άλλωστε αποδεικνύεται και από τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν πολιτιστικά προγράμματα στήριξης τοπικών διαλέκτων, γλωσσών και ταυτοτήτων, με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από το 2000, το πρόγραμμα ‘‘Culture 2000’’ «*αποτέλεσε τον βασικό άξονα δράσης της ΕΕ σε θέματα πολιτισμού. Οι κύριες κατευθύνσεις του ήταν η ανάδυση και η συγκρότηση ενός κοινού πολιτισμικού ευρωπαϊκού χώρου με σεβασμό στις*

[35] Gould, A., (2014), «Europe’s Contending Identities: Supranationalism, Ethnoregionalism, Religion and New Nationalism», Cambridge University Press.
[36] Ο.π.: 20.

πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, η ενίσχυση του διαπολιτισμικού διάλογου και η υποστήριξη και διάδοση της ευρωπαϊκής καλλιτεχνικής δημιουργίας».[37]

Σύμφωνα με τα Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, «*η ΕΕ συνεργάζεται με τα κράτη μέλη για την προστασία των μειονοτήτων, με βάση τον Ευρωπαϊκό Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες*».[38]

Με αφορμή την Ευρωπαϊκή πολιτική - όχι μόνο υπό το πρίσμα της πολυπολιτισμικότητας - στην παρούσα εργασία θα μελετηθεί και η πράσινη, περιβαλλοντική ανάπτυξη˙ ο βαθμός στον οποίο έχει σημασία για το νησί της Σκύρου, καθώς και η αναλογική σύγκριση των στόχων της Ε.Ε. με την εξέλιξη που παρατηρείται στο χώρο μελέτης.

[37] Νανάση, Θ., Κ., (2019), «Η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διατήρηση της ελληνόφωνης πολιτισμικής κληρονομιάς γεωγραφικά καθορισμένων μειονοτήτων: Ελληνόφωνες κάτοικοι και ελληνόφωνα χωριά της κάτω Ιταλίας», ΑΠΘ, Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Θεσσαλονίκη.

[38] Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση – Πολιτισμός, Εκπαίδευση και Αθλητισμός: Γλωσσική Πολιτική, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Διαθέσιμο στο: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/142/%CE%B3%CE%BB%CF%89%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7 , [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 27 Απριλίου 2020].

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ

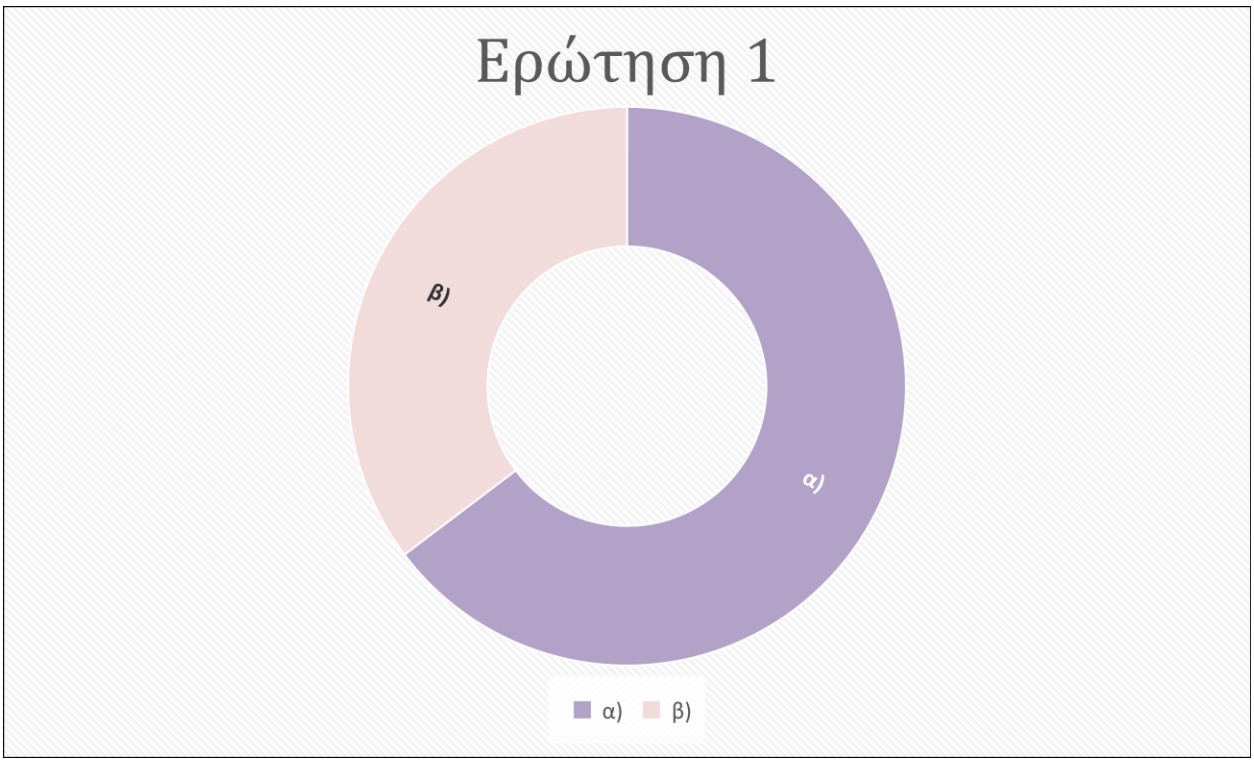
I. ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Τα αποτελέσματα θα κατηγοριοποιηθούν για την ευκολότερη αναζήτηση του αναγνώστη. Πρώτη κατηγορία είναι οι **ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ**. Σε αυτή την κατηγορία εμπίπτουν οι πρώτες τέσσερις (4 ερωτήσεις).

Ερώτηση 1

Όσον αφορά την πρώτη ερώτηση σχετικά με το φύλο του ερωτώμενου, επιλέχθηκε η κλασσική προσέγγιση, σχετικά με τη μορφοποίηση της ερώτησης. Με αυτό εννοείται πως δόθηκαν στους αποδέκτες, δύο πιθανές επιλογές: *άνδρας - γυναίκα*.

Σχετικά με τα συγκεκριμένα αποτελέσματα της ερώτησης, παρατηρήθηκε πως το 62.85% των ερωτηθέντων ήταν άνδρες, ενώ το 34.28% γυναίκες. Παρ' όλα αυτά, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στο σύνολο των αποτελεσμάτων φάνηκε να υπάρχει συμφωνία - ταύτιση απόψεων μεταξύ ανδρών και γυναικών της τάξεως του 75% (έπειτα από στρογγυλοποίηση προς τα πάνω). Δηλαδή, στις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, και οι άντρες και οι γυναίκες συμφωνούν. Οι απόψεις διίστανται στις ερωτήσεις ανάπτυξης (όπως οι 23 και 24).

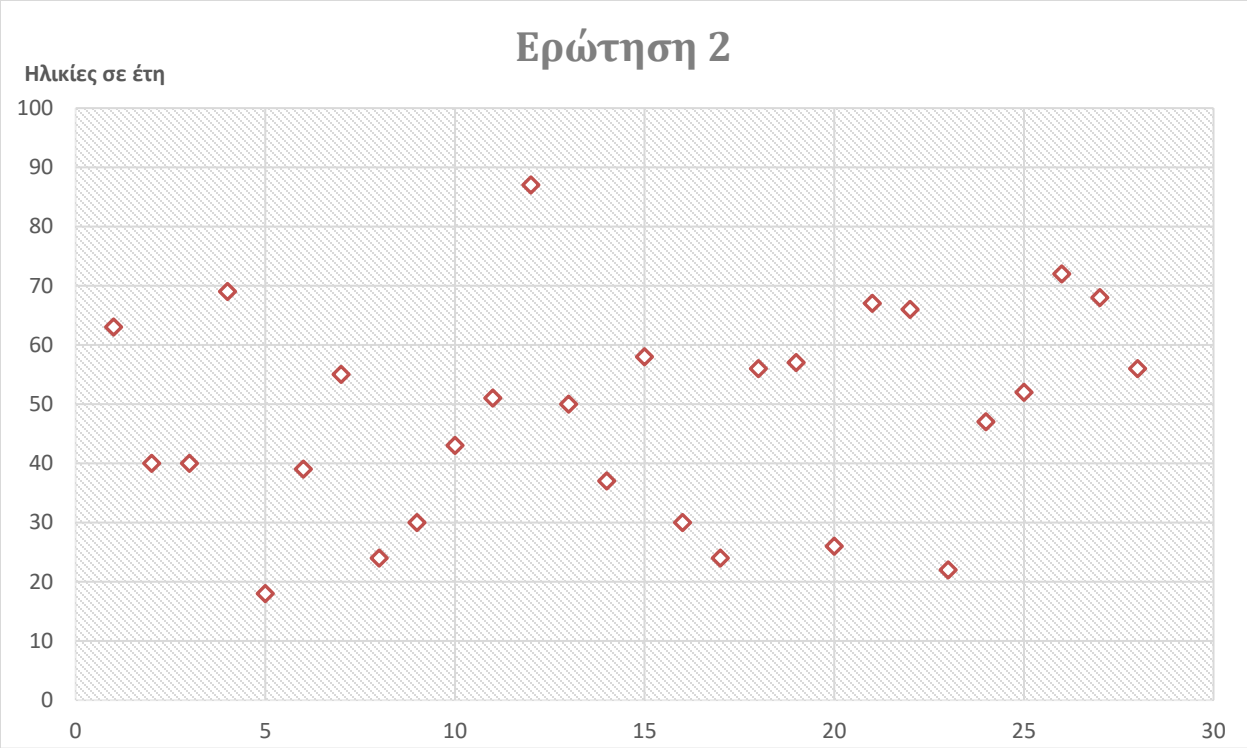

Σχήμα 1: Όπου α=άνδρας και β=γυναίκα

Ερώτηση 2

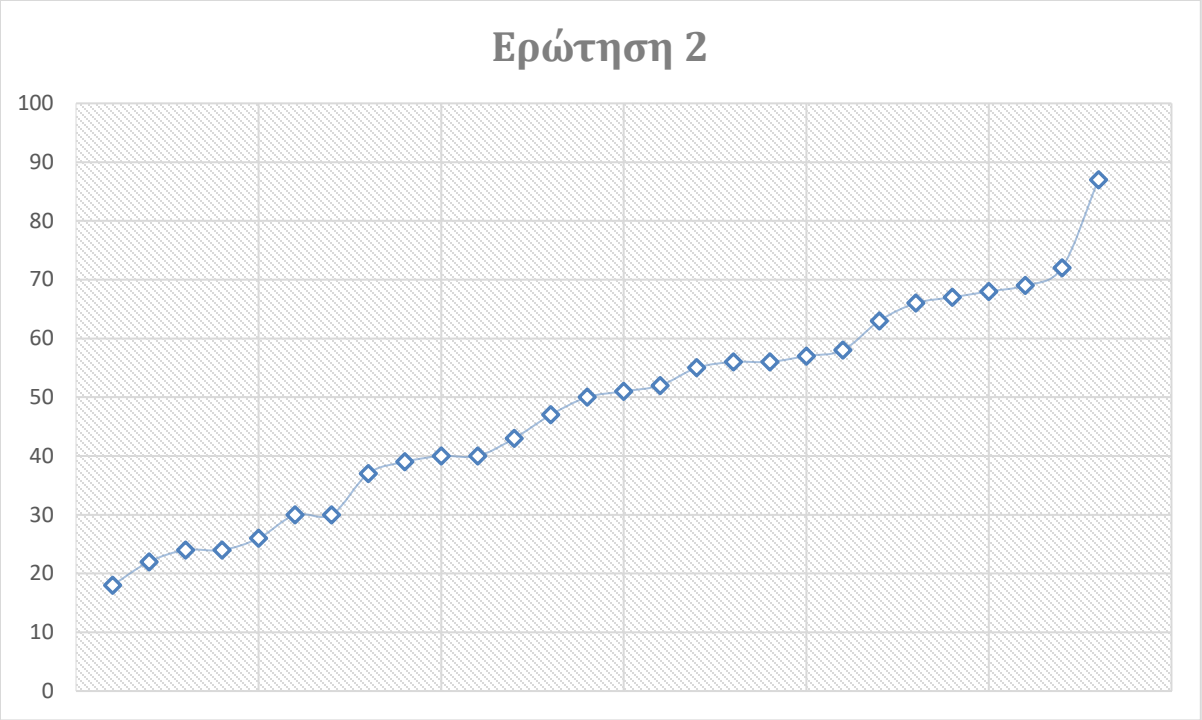
Ο μέσος όρος ηλικίας του συνόλου των ερωτηθέντων εκτιμήθηκε στα **50 έτη** (έπειτα από στρογγυλοποίηση του αρχικού 50.5 που βρέθηκε). Από τους συμμετέχοντες, η μεγαλύτερη ηλικία ήταν 87 ετών, ενώ η μικρότερη 18. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 67.8% των ερωτηθέντων ήταν άνω των 40 ετών, οπότε η ηλικιακή διασπορά δεν ήταν όσο μεγάλη όσο υποδηλώνουν η χαμηλότερη και η υψηλότερη ηλικία.

Το 42.1% των ερωτηθέντων άνω των 40 ετών ήταν γυναίκες, ενώ το υπόλοιπο 57.9%, άντρες. Το 33.3% των ερωτηθέντων κάτω των 40 ετών ήταν γυναίκες, ενώ το υπόλοιπο 66.6%, άντρες.

Σχήμα 2: Ηλικιακή διασπορά

Συνεπώς, η πλειοψηφία του συνόλου των ερωτηθέντων αποτελείται από άντρες, ιδιαίτερα στις μικρότερες ηλικίες, ενώ άνω των 40 ετών οι ηλικίες των δύο φύλων πλησιάζουν η μία την άλλη, με τον ανδρικό πληθυσμό να υπερέχει αριθμητικά του γυναικείου.

Σχήμα 3: Ηλικιακή διασπορά από τη μικρότερη προς τη μεγαλύτερη ηλικία

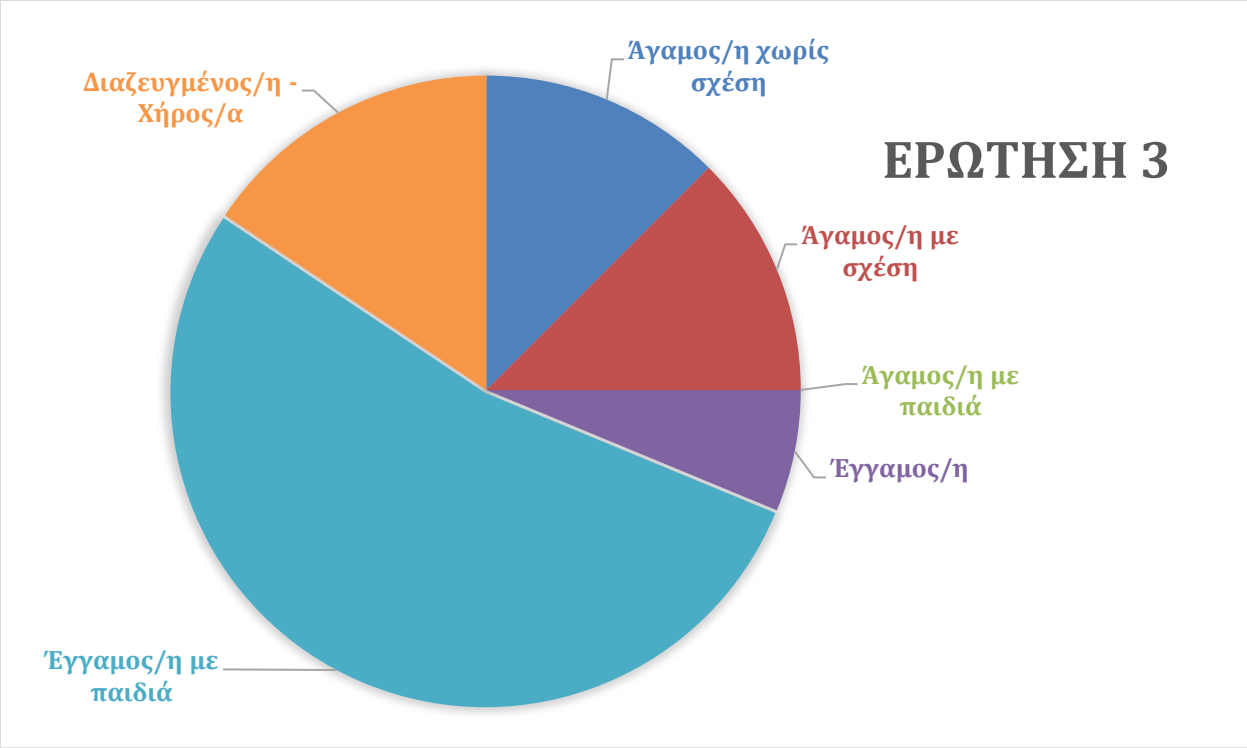
Ερώτηση 3

Στην τρίτη ερώτηση σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση δόθηκαν έξι επιλογές. *Άγαμος/η χωρίς σχέση, άγαμος/η με σχέση, άγαμος/η με παιδιά, έγγαμος/η, έγγαμος/η με παιδιά, διαζευγμένος/η – χήρος/α*. Τα αποτελέσματα έχουν ως εξής:

1. Άγαμος/η χωρίς σχέση : 11.42%
2. Άγαμος/η με σχέση: 11.42%
3. Άγαμος/η με παιδιά: 0%[39]
4. Έγγαμος/η: 5.71%
5. Έγγαμος/η με παιδιά: 48.57
6. Διαζευγμένος/η – Χήρος/α: 14.28%

*με μία περίπτωση διαζευγμένου άνδρα με παιδί.

[39] Γνωρίζοντας την πιθανή αλληλοεπικάλυψη των αποτελεσμάτων μεταξύ άγαμων με σχέση και άγαμων με παιδιά, φρόντισα να ενημερώσω τους ερωτώμενους πριν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου, πως η βαρύτητα του 3 υπερέχει του 2. Συνεπώς στην περίπτωση που ενέπιπταν στην κατηγορία 3 θα συμπλήρωναν μόνο αυτή.

Σχήμα 4: Οικογενειακή κατάσταση ερωτηθέντων (διαχωρισμός σε ποσοστιαίες μονάδες)

Ερώτηση 4

Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων, παρατηρήθηκαν τα εξής: όλοι είχαν κάποια συστηματική εκπαίδευση, συνεπώς το a) αντιστοιχεί στο 0% των ερωτηθέντων. *Πρωτοβάθμια εκπαίδευση* είχε το 2.85%, *δευτεροβάθμια* το 31.42%, *τριτοβάθμια* το 57.14% (συμπεριλαμβανομένων ΤΕΙ και ιδιωτικών σχολών δίχως περαιτέρω διευκρίνιση λόγω πιθανής σύγχυσης των αποτελεσμάτων), και τέλος *άλλο* (δίχως διευκρίνιση) το 5.71%.

Σχήμα 5: Μορφωτικό επίπεδο ερωτηθέντων (σε απόλυτους αριθμούς αποτελεσμάτων)

Οι επόμενες ερωτήσεις, ενώ εμπίπτουν στην ευρύτερη αρχική κατηγορία: ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ, έχουν στενότερη σχέση και αφορούν την καταγωγή, άρα την εντοπιότητα των υποκειμένων υπό έρευνα.

Οι ερωτήσεις **5,6,7 και 8 εμπίπτουν στην κατηγορία:**

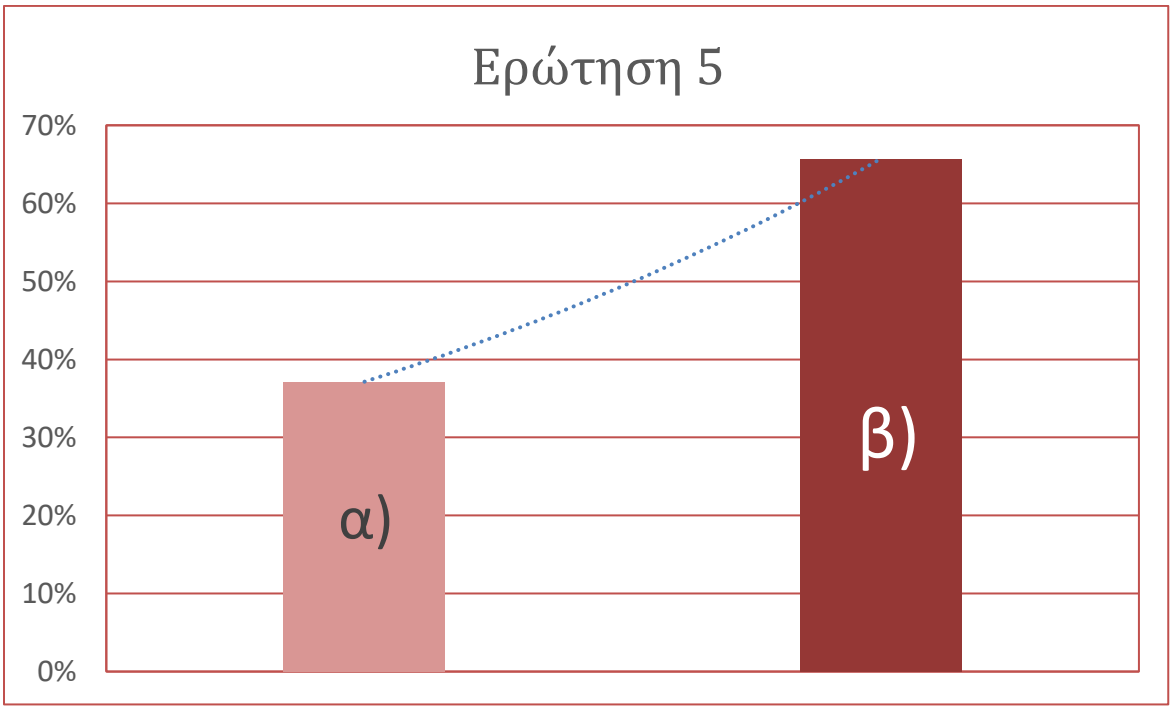
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΝΤΟΠΙΟΤΗΤΑΣ

Ένα μεγάλο μέρος της εργασίας αποτελεί η αναζήτηση της σημασίας που έχει η έννοια της εντοπιότητας για τους κατοίκους του νησιού, καθώς και η άποψή τους σχετικά με την παρελθοντική, παρούσα και μελλοντική κατάστασή του. Αυτές οι ερωτήσεις αφορούν: τη σχέση των ερωτώμενων με το νησί, την καταγωγή τους, και τη συχνότητα επίσκεψης. Παρά το γεγονός ότι αυτές οι τέσσερις ερωτήσεις ασχολούνται ξεκάθαρα με τη γεωγραφία της εντοπιότητας, στο ευρύτερο πλαίσιο της εννοιολογικής αναζήτησης που λαμβάνει μέρος στην εργασία, οι ερωτήσεις των απόψεων σχετικά με την ανάπτυξη και τον τουρισμό μπορούν να ενταχθούν στη συγκεκριμένη κατηγορία της *εντοπιότητας*.

Ερώτηση 5

«Είμαι μόνιμος κάτοικος Σκύρου: α) Ναι β) Όχι»

Το 37.14% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά, ενώ το 65.71% απάντησε αρνητικά. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των απαντήσεων ήταν αρνητικές δικαιολογείται από τις ερωτήσεις **7** και **8** που έχουν επεξηγηματικό χαρακτήρα.

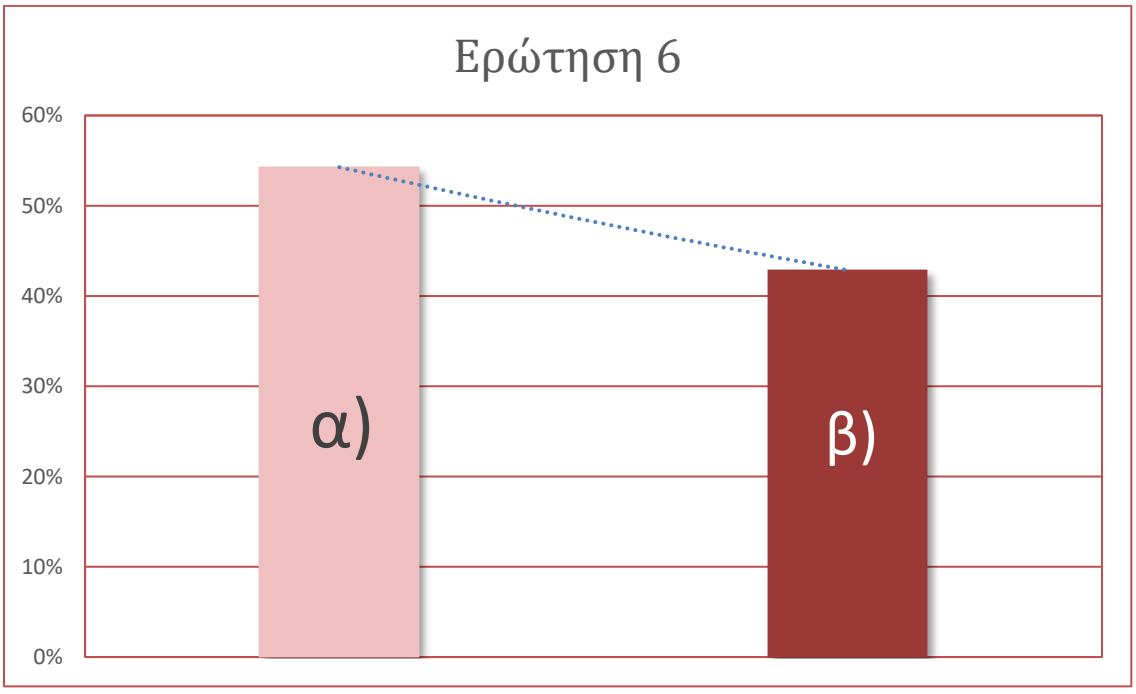
Σχήμα 6: Ερώτηση 5 - Μόνιμη κατοίκηση στη νήσο Σκύρο (σε ποσοστιαίες μονάδες των αποτελεσμάτων της έρευνας-όχι γενικευμένα δημογραφικά στοιχεία)

Ερώτηση 6

«Έχω καταγωγή από τη Σκύρο: α) Ναι β) Όχι

Το 54.28% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά, ενώ το 42.85% απάντησε αρνητικά. Λαμβάνοντας υπόψιν ως δεδομένο ότι το 37.14% των ερωτηθέντων που είναι μόνιμοι κάτοικοι του νησιού (σύμφωνα με τις απαντήσεις στο προηγούμενο ερώτημα), έχουν καταγωγή από το νησί και συνδυάζοντας τα αποτελέσματα της ερώτησης 5 και της ερώτησης 6 βγαίνουμε στο εξής συμπέρασμα: η πλειοψηφία των ατόμων που **δεν** είναι μόνιμοι κάτοικοι του νησιού έχουν καταγωγή από το νησί.

Η ερώτηση 7 είναι περαιτέρω επεξηγηματική ως προς τη σχέση κατοικίας και εντοπιότητας.

Ερώτηση 7

Από αυτούς που από την ερώτηση 6 φαίνεται ότι **δεν** έχουν καταγωγή από τη Σκύρο, το 34.28% των ερωτηθέντων έχουν σχέση με το νησί λόγω εξοχικής κατοικίας. Το υπόλοιπο 65.71% (με μια πολύ μικρή ποσοστιαία απώλεια από εκείνους που δεν απάντησαν) έχει σχέση με το νησί εξαιτίας διαφόρων παραγόντων, εκτός από εξοχική κατοικία. Το 28.5% αυτών, βρίσκεται στο νησί λόγω εργασίας, ένα ποσοστό της τάξης του 10.2% ήταν μέρος της πρακτικής άσκησης του λιμανιού ή έκαναν πρακτική άσκηση στο νησί εκτός λιμανιού, ενώ το υπόλοιπο 61.3% ήταν μόνιμοι κάτοικοι του νησιού, **δίχως** Σκυριανή καταγωγή.

Ερώτηση 8

Από όσους δεν ήταν μόνιμοι κάτοικοι του νησιού ούτε έχουν καταγωγή από το νησί, αναζητήθηκε ο συνολικός χρόνος (σε έτη) που επισκέπτονται το νησί ή έρχονται τα καλοκαίρια για διακοπές στην εξοχική τους κατοικία. Από αυτά τα άτομα ο μέσος όρος του εύρους ετών βρέθηκε στα **20 έτη**. Οι χαμηλότερες τιμές ξεκινούσαν από το ένα μόλις έτος, ενώ η υψηλότερη έφτασε τα 45 έτη. Παρ' όλα αυτά είναι ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία συμμετέχοντες ήταν ως επί το πλείστον *με σκυριανή καταγωγή*.

Ερώτηση 9

Όσον αφορά τον **τουρισμό**, μια πολύ σημαντική πλευρά της οικονομικής ανάπτυξης του νησιού (όπως στα περισσότερα νησιά στην Ελλάδα), στην ερώτηση «Θα λέγατε πως η Σκύρος προσελκύει αρκετούς τουρίστες κάθε καλοκαίρι;», το 60% απάντησε θετικά, το 31.42% απάντησε αρνητικά και το 8.5% δεν απάντησε καθόλου.

Με την εξέλιξη της προσβασιμότητας του νησιού και την ευκολία μετάβασης μέσω θαλάσσης αλλά και αέρα, ο τουρισμός στη Σκύρο πήρε ανοδική πορεία από το 2004 και έπειτα. Ειδικά μετά την κρατική στήριξη στην αύξηση των δρομολογίων Κύμη-Αθήνα μέσω πλοίου, η Σκύρος άρχισε να μετατρέπεται σε γνωστό τουριστικό προορισμό.

> «*ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ (Υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας): Ναι, είπα τη θέση μου. Τώρα σε ό,τι αφορά τη γραμμή Κύμη – Σκύρος. Για την επόμενη δρομολογιακή περίοδο από αρχές Νοεμβρίου του 2003 μέχρι 31.10.2004 προκηρύχθηκαν από το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας εκατόν τέσσερα επιδοτούμενα δρομολόγια για τη σύνδεση της Κύμης με τη Σκύρο. Κι εδώ σημειώνω πως ήδη έχει επιλεγεί ο μειοδότης, η «ΣΚΥΡΟΣ Ν.Ε». με το πλοίο «ΛΥΚΟΜΗΔΗΣ».*».[40]

Τα τελευταία 5 χρόνια η Σκύρος έχει σημειώσει αλματώδη ανάπτυξη στον τομέα του τουρισμού, της τάξεως του 40%. Επιπλέον, το νησί προσελκύει όλο και περισσότερους επισκέπτες από θαλάσσης στο λιμάνι της Λιναριάς, που καταφθάνουν με σκάφη από όλο τον κόσμο. Μόνο το 2019 η προσέλευση σε

[40] Περίοδος: Ι, Σύνοδος: Δ', Συνεδρίαση: Θ΄ 17/10/2003, ύπο τα Θέματα Κοινοβουλευτικού Ελέγχου (Συζήτηση Επικαίρων Ερωτήσεων, 4-γ-ii.

αριθμούς υπολογίζεται ότι αυξήθηκε κατά το υπερ-τριπλάσιο του περασμένου έτους, και κάθε χρόνο ο αριθμός μεγαλώνει.

Πέραν του λιμανιού, το πλάνο για την επένδυση στον τουρισμό του νησιού εμπεριέχει την ανάδειξη του πολιτισμού ειδικά σε περιόδους Αποκριάς και Πάσχα. Την περίοδο της Αποκριάς στη Σκύρο το 2019 μόνο, η προσέλευση τουριστών αυξήθηκε κατά 39%, ενώ ταυτόχρονα τα ξενοδοχεία είχαν πληρότητα 99%. Η προσθήκη βραβείων στη λίστα επιτευγμάτων στον τουριστικό τομέα, ολοκληρώνει την αναπτυξιακή ατζέντα του νησιού, με παρουσία στους Εκατό Κορυφαίους Παγκόσμιους Προορισμούς από το *Green Destinations*, το Παγκόσμιο Βραβείο Κοινού στην έκθεση τουρισμού *ITB Βερολίνου* και τη διοργάνωση του Παγκόσμιου Συνέδριου για Αειφόρους Προορισμούς, υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Συμβουλίου Αειφόρου Τουρισμού *Global Sustainable Tourism Council-GSTC*.[41]

Ταυτόχρονα, το Λιμενικό Ταμείο Σκύρου προσπαθεί διαρκώς να αναδείξει το Λιμάνι της Λιναριάς ως το πλέον πρωτοπόρο μικρό τουριστικό λιμάνι του Αιγαίου, με συμμετοχές σε διεθνή συνέδρια και ημερίδες. Πολλές από αυτές τις προσπάθειες συνέβησαν το περασμένο έτος: Συμμετοχή στην ημερίδα της Ένωσης Μαρινών Ελλάδος με θέμα "Η Ανάπτυξη των Τουριστικών Λιμένων στην Ελλάδα" τον Ιανουάριο του 2020, διπλή βράβευση του προγράμματος «*ΣΚΥΡΟΣ*» από τα Βραβεία Περιβαλλοντικής Ευαισθησίας «**ΟΙΚΟΠΟΛΙΣ 2019»** και βραβεία Βιώσιμης Ανάπτυξης «**BRAVO 2019**», στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, τη 18η Δεκεμβρίου 2019. Την ίδια ημέρα, στην αίθουσα "Αβέρωφ" του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου, τιμήθηκε το

[41] Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, Διαθέσιμο στο: https://www.amna.gr/ota/article/352388/Dimarchos-Skurou-sto-APE-MPE-To-montelo-anaptuxis-tis-Skurou-mporei-na-apotelesei-odigo-gia-kathe-elliniko-proorismo [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 27-01-2020].

καινοτόμο πρόγραμμα της συνεργασίας του Λιμενικού Ταμείου Σκύρου και των Πανεπιστημίων Αιγαίου και Δυτικής Αττικής "SKYROS PROJECT".

Το πρόγραμμα "ΣΚΥΡΟΣ" υλοποιείται στο Λιμάνι της Λιναριάς Σκύρου από το 2015 μέχρι σήμερα έχοντας καθιερώσει την ετήσια πρακτική άσκηση φοιτητών στο Λιμάνι, την έρευνα, με τη διενέργεια παρατηρητηρίων τουρισμού και θαλάσσιου τουρισμού, την ίδρυση και ετήσια λειτουργία της μοναδικής στη Χώρα Ακαδημίας περιβαλλοντικών εκπαιδευτών, την περιβαλλοντική εκπαίδευση σε παιδιά 6-13 ετών.

Πραγματοποιούνται εργασίες και έρευνες με βάση το νησί της Σκύρου οι οποίες βραβεύονται και προβάλλονται σε Διεθνή συνέδρια, έχουν συμμετοχές σε περιβαλλοντικούς διαγωνισμούς με δεκάδες Εθνικές βραβεύσεις και κατακτήσεις πρώτων Διεθνών βραβείων (ένα παγκόσμιο 2016 & ένα Πανευρωπαϊκό 2018), ένα σύνολο πρωτοβουλιών οι οποίες προάγουν τις περιβαλλοντικές δράσεις και προβάλλουν τη Σκύρο στο Εθνικό και Διεθνές περιβάλλον.

Παράλληλα το Λιμάνι της Σκύρου κατοχυρώνει διαρκή προβολή και καινοτομία ενώ έχει αποκτήσει και κατακτήσει, πέραν άλλων απαιτούμενων, τις προϋποθέσεις για περιβαλλοντικές διακρίσεις και πιστοποιήσεις, όπως η συμμετοχή του στο δίκτυο των 115 ευρωπαϊκών οικολογικών λιμένων **ECO PORTS**, τη λήψη **Γαλάζιων σημαιών** στο *Τουριστικό του καταφύγιο* και την ανάπτυξη συνεργασιών με αλλά 12 πανεπιστημιακά ιδρύματα.

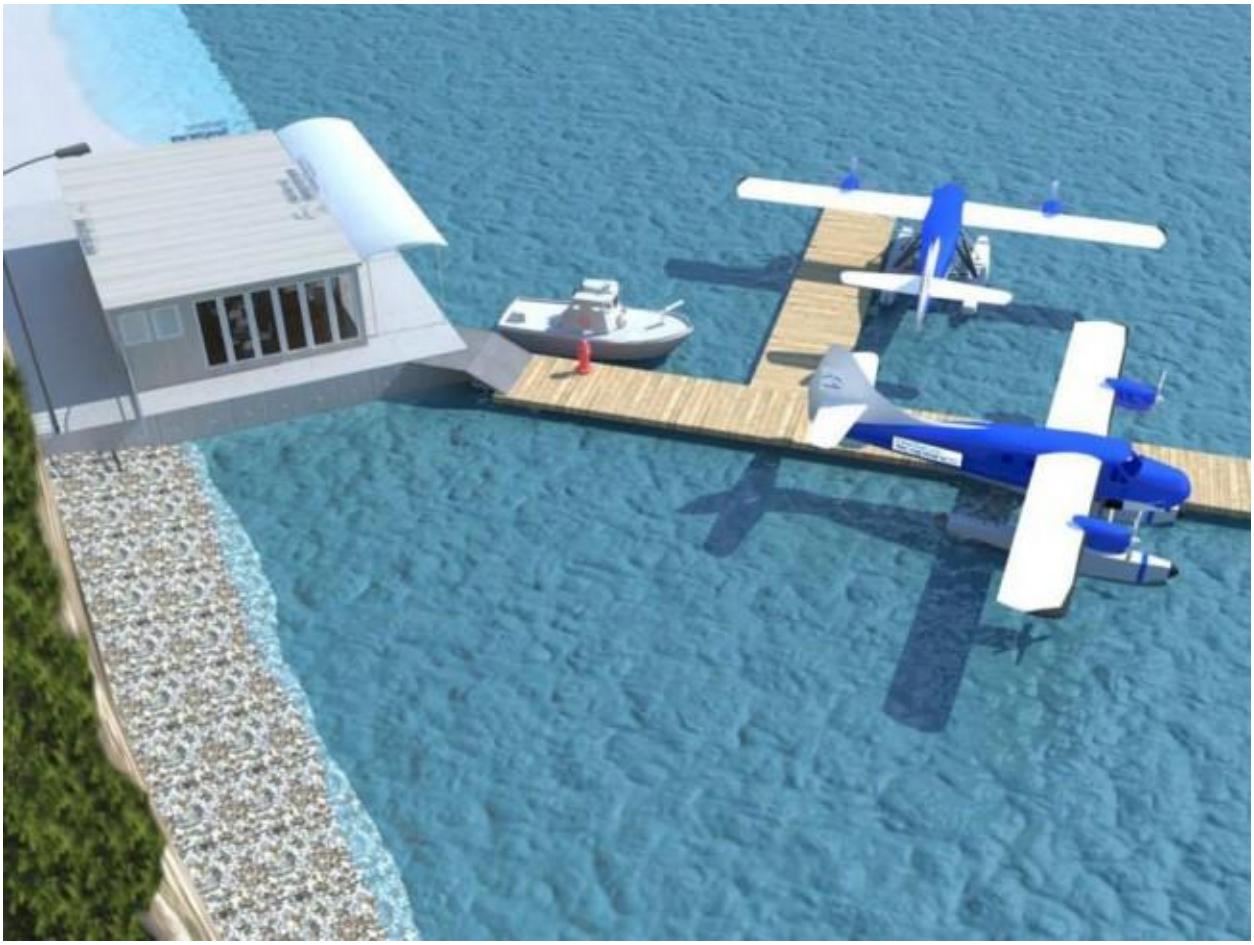
Τον Δεκέμβριο του 2019, το Λιμάνι της Λιναριάς και το Skyros Project παρουσιάστηκαν στο *Next Is Now Forum 2019* – «**Ελληνικός Τουρισμός, μια Εθνική Υπόθεση! Δυνατότητες και Προοπτικές»** ως πρότυπο εισαγωγής στην περιβαλλοντική εκπαίδευση των κλάδων του Τουρισμού.

Η διαρκής παρουσία του νησιού, είτε μέσω της περιβαλλοντικής δράσης από την ομάδα της Λιναριάς, είτε λόγω της πολιτιστικής της παρουσίας στο Αιγαίο είναι αδιαμφησβήτητη και ραγδαία αυξανόμενη.

Τον Οκτώβριο του 2019, το περιοδικό GREEN PORT, που επικεντρώνει τις δυνάμεις του στην αντιμετώπιση των περοβαλλοντικών προβλημάτων που μαστίζουν τον πλανήτη ενώ ταυτόχρονα παρέχει πληροφορίες για τη βέλτιστη οικονομική διαχείριση ενός λιμένα, δημοσίευσε άρθρο-αφιέρωμα για τις πρωτοβουλίες του σκυριανού λιμανιού.[42]

Στα πλαίσια της περαιτέρω τουριστικής ανάπτυξης του νησιού, το Λιμενικό Ταμείο Σκύρου, διενέργησε τον Μάιο του 2014, τον πρώτο στην Ελλάδα διαγωνισμό για εγκατάσταση Υδατοδρομίου στο νησί.

[42] Ιστοσελίδα του διεθνούς συνεδρίου GREENPORT, «Small ports are taking big steps to tackle emissions and build operational environmental awareness with limited resources», Διαθέσιμο στο: https://www.greenport.com/news101/greenport-congress-2017/small-ports-take-big-steps-for-sustainability?fbclid=IwAR1BzeRAczJ8EqU9fTrMWSTlhL0sCE8AUnrImHj9Ed015FhVIdtDXfdE5Dc [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 4/1/2020].

[43]*Προσομοίωση υδατοδρομίου στο λιμάνι της Λιναριάς.*

Ταυτόχρονα έχει καταθέσει προτάσεις για βελτιώσεις και έχει προτείνει ρεαλιστικές τροποποιήσεις, για την τουριστική ανάπτυξη, το κοινωνικό όφελος και την προοπτική ικανοποίησης του εγχειρήματος. Παράλληλα είναι έτοιμος (από το 2016) να προχωρήσει στην υλοποίηση του Υδατοδρομίου Σκύρου, είτε με χρηματοδότηση που έχει εξασφαλίσει από την Περιφέρεια Στ. Ελλάδας είτε με κεφάλαια του επενδυτή.

Στο νέο νομοσχέδιο το οποίο ψηφίστηκε επί της αρχής και αναμένεται η κατ' άρθρο ψήφιση του αρχές Φεβρουαρίου 2020, το Λιμενικό Ταμείο έχει

[43] Επίσημη ιστοσελίδα του λιμανιού της Λιναριάς Σκύρου. Διαθέσιμο στο: https://www.linariaport.gr/el/udatodromio-skurou/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 15/12/2020].

επισημάνει αναγκαίες ρυθμίσεις, ώστε να υπάρξει γρήγορη ανάπτυξη του δικτύου των Υδατοδρομίων. Έτσι θα εξασφαλιστεί η βιωσιμότητα των επενδύσεων και τα υδροπλάνα θα συνδράμουν στην τουριστική ανάπτυξη.

Οι επισημάνσεις αφορούν βασικά θέματα τα οποία δεν έχουν συμπεριληφθεί στο αρχικό νομοσχέδιο, και αυτά είναι:

1. *Προτείνεται η εξαίρεση για 2 χρόνια, μετά την εγκατάσταση και αδειοδότηση κτιρίου του υδατοδρομίου, της υποχρέωσης των λιμένων να εκδώσουν όρους δόμησης - κάλυψης και χρήσεων γης των που απαιτούνται για τις κτιριακές υποδομές των Υδατοδρομίων. Επειδή ελάχιστοι Λιμένες διαθέτουν όρους δόμησης και η διαδικασία χορήγησης τους είναι χρονοβόρα και απαιτείται η έκδοση Προεδρικού διατάγματος, δεν θα είναι δυνατή η αδειοδότηση υδατοδρομίων μέχρι τη λήψη τους, άρα και αδύνατη η κατασκευή των στεγασμένων χώρων του Υ/Δ.*

2. *Προτείνεται η απελευθέρωση (αντί των περιορισμών που προβλέπονται) των Υδάτινων Πεδίων, (δηλ. των περιοχών που δεν διαθέτουν εγκατάσταση Υδατοδρομίου, όπως οι υπήνεμοι όρμοι, παράκτιες εγκαταστάσεις ξενοδοχείων, κρουαζιερόπλοια κλπ)*
   Τα Υδατοδρόμια προορίζονται για τις τακτικές πτήσεις με προγραμματισμένες αναχωρήσεις και αφίξεις ενώ τα Υδάτινα πεδία θα εξυπηρετήσουν τις ναυλώσεις. Δηλαδή τις μισθωμένες πτήσεις για την μεταφορά επιβατών και τα υδροπλάνα σε ρόλο ταξί. Για την εξυπηρέτηση των έκτακτων μετακινήσεων, τουριστών, συνέδρων, περιηγητικών πτήσεων, μεταφορά εμπορευμάτων και εν γένει επιβατών που θέλουν να μεταβούν σε τόπους στον οποίο δεν υπάρχει υδατοδρόμιο. Αυτονόητο είναι, ότι τα πρώτα χρόνια που τα υδατοδρόμια θα είναι λίγα

και η ανάπτυξη δικτύου υδατοδρομίων περιορισμένη, οι ναυλώσεις και η δυνατότητα της χρησιμοποίησης Υδάτινων πεδίων, θα αποτελέσει τον μόνο βιώσιμο δρόμο για να μην αποτύχει το εγχείρημα.

3. *Η δημιουργία μητροπολιτικού Υδατοδρομίου στην Αθήνα και μάλιστα σε σημείο που θα γειτνιάζει με μέσα μαζικής μεταφοράς, όπως η περιοχή του Φαλήρου, αποτελεί μονόδρομο . Σκέψεις για δημιουργία κεντρικών υποδομών στην πχ στην Ελευσίνα θα οδηγήσουν σε νέες περιπέτειες.*

Τα προηγούμενα είναι παράθεση προτάσεων που κατατέθηκαν κατά την περίοδο της διαβούλευσης του νομοσχεδίου κατά την περίοδο 17-27/12/2019.

Ερώτηση 10

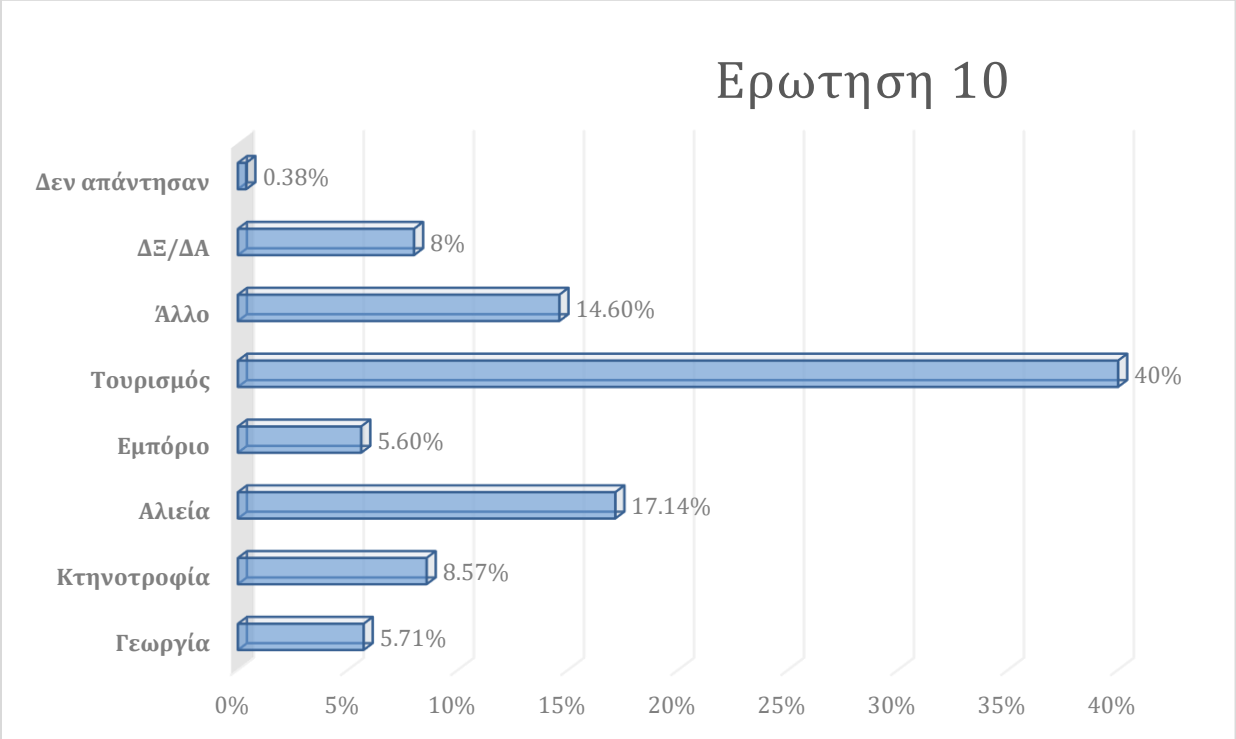
Η ερώτηση 10 χωρίζεται σε δύο σκέλη. Το πρώτο αποτελείται από την ερώτηση *«Κατά πόσο πιστεύετε ότι η Σκύρος στηρίζεται από το κράτος; [Πολύ-Λίγο-Αρκετά-Πολύ-Πάρα Πολύ»*. Το δεύτερο περιέχει συμπλήρωση πολλαπλής επιλογής «*Επιλέξτε έναν κλάδο που νομίζετε ότι χρειάζεται μεγαλύτερη κρατική φροντίδα*».

Στο Α' ΣΚΕΛΟΣ τα αποτελέσματα έχουν ως εξής:

Πολύ λίγο=25.7% *Λίγο=37.1%*

Αρκετά=25.7%, ενώ το υπόλοιπο 11.5% δεν απάντησε.

Στο Β' ΣΚΕΛΟΣ τα αποτελέσματα έχουν ως εξής:

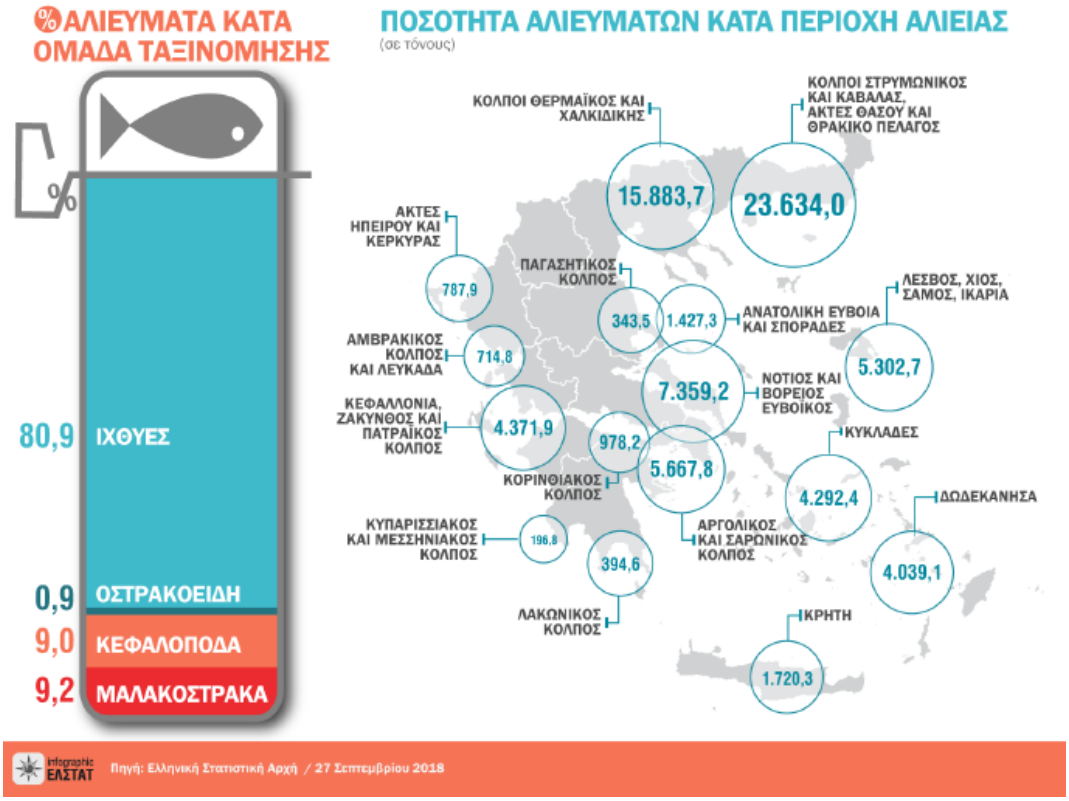

Από αυτούς που επέλεξαν να απαντήσουν «Άλλο», το 71.42% επέλεξε τον τομέα της Υγείας, το 42.8% επέλεξε την Παιδεία (σχολεία, σχολικές δραστηριότητες). 28.5% επέλεξαν «Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας» και «Περιβάλλον». Πέντε από τους συμμετέχοντες έδωσαν διπλές απαντήσεις, εξ' ου και τα άνω του 100% τελικά ποσοστά.

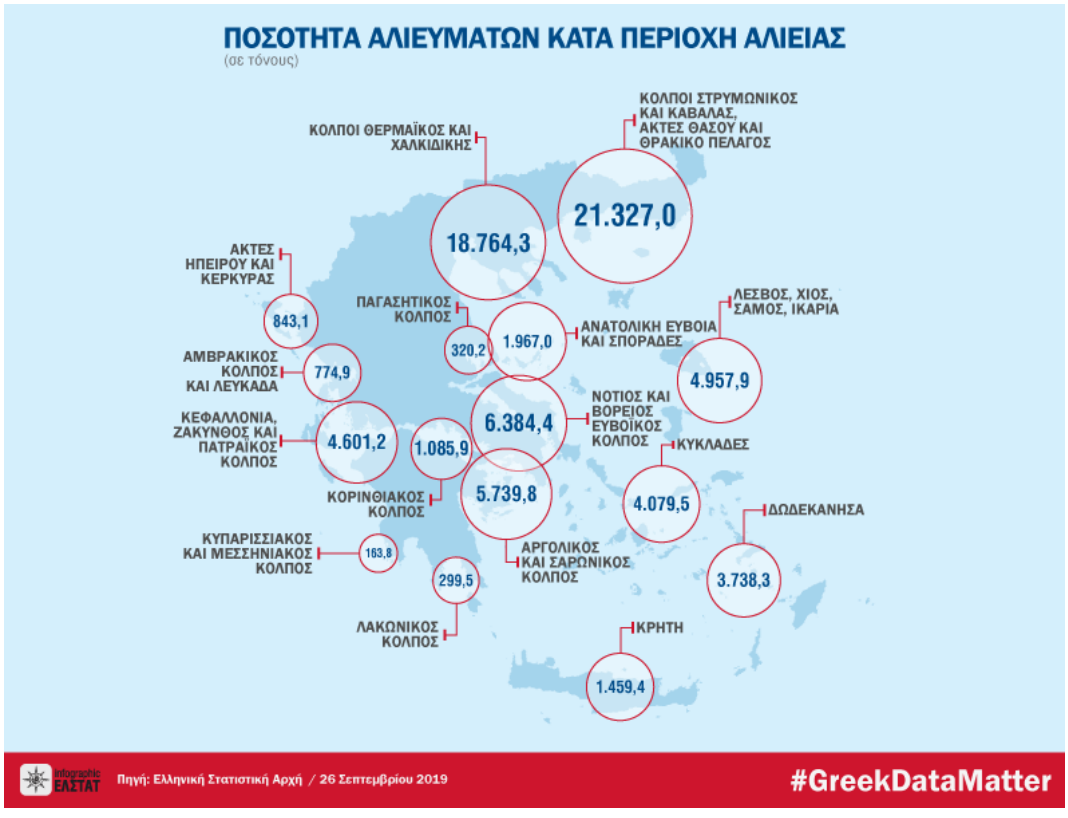
Από τα παραπάνω αποτελέσματα προκύπτει ότι οι τομείς που κατά τη γνώμη των Σκυριανών χρειάζονται μεγαλύτερη κρατική φροντίδα είναι **ο τουρισμός, η αλιεία και η υγεία**. Αν ληφθεί υπόψιν ότι η αλιεία και ο τουρισμός είναι, ως επί το πλείστον, οι δύο μεγαλύτεροι τομείς παροχής εσόδων για την τοπική οικονομία, τότε οι ανησυχίες τους είναι σε μεγάλο βαθμό δικαιολογημένες.

Παρ' όλα αυτά εάν ανατρέξει κανείς στην καταγραφή της ΕΛΣΤΑΤ για τα έτη 2017 και 2018 στον τομέα της αλιείας (*υδατοκαλλιέργειας και θαλάσσια αλιεία με μηχανοκίνητα σκάφη*) και συγκρίνει τα αποτελέσματα θα δει με ευκολία τη θετική εξέλιξη σε ολόκληρη τη χώρα, καθώς και συγκεκριμένα στην περιοχή της Ανατολικής Εύβοιας και των Σποράδων, στην οποία ανήκει και η Σκύρος.

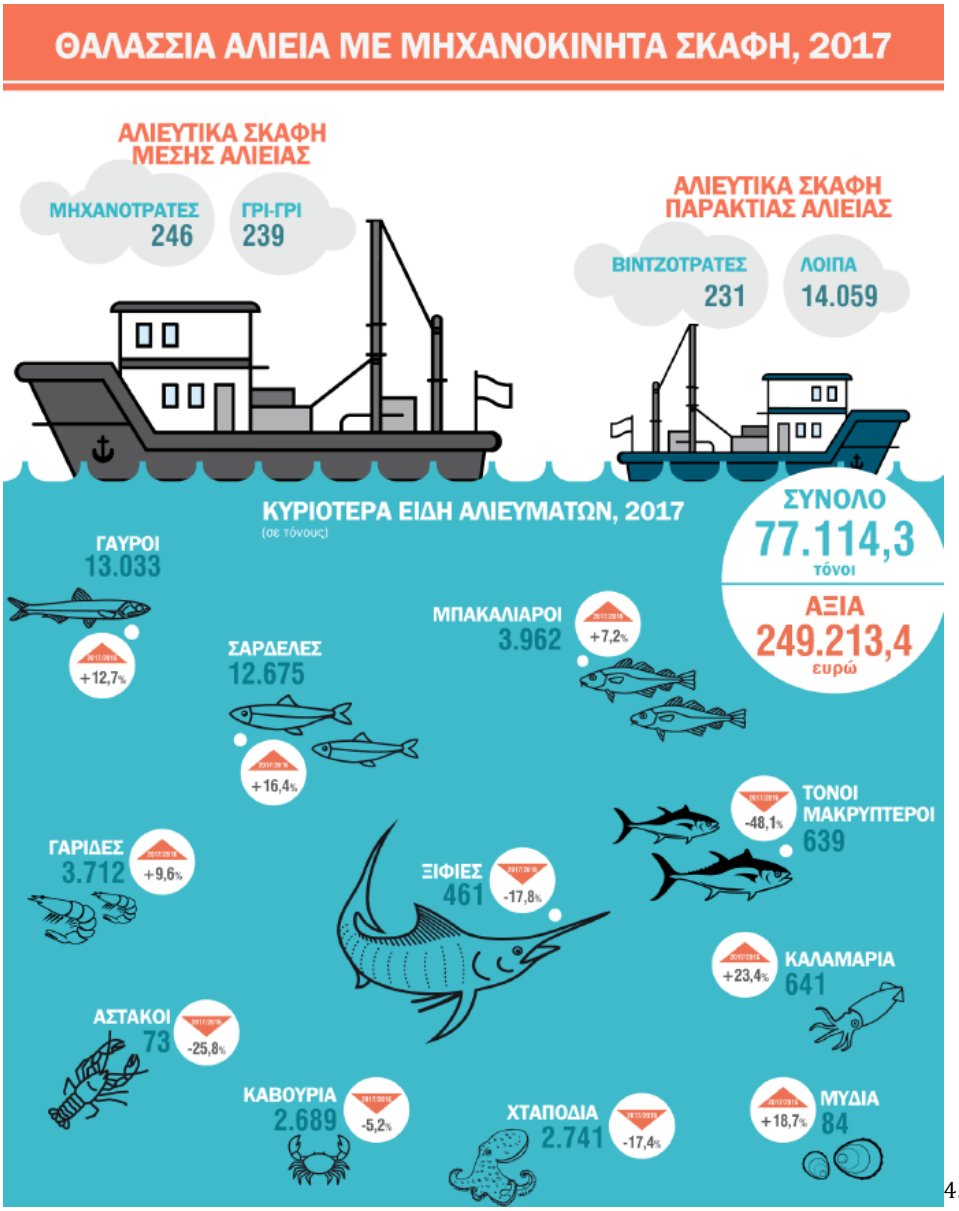
Το 2017 η συνολική ποσότητα αλιευμάτων στην περιοχή των Σποράδων ανήλθε στους 1427, 3 τόνους, ενώ το 2018 στην ίδια περιοχή η συνολική ποσότητα αυξήθηκε κατά 540 τόνους, σε 1967,3 τόνους. Αντίστοιχα, ενώ η συνολική ποσότητα αλιευμάτων ανά τη χώρα μειώθηκε, η αξία τους αυξήθηκε κατά 7000 ευρώ σε μόλις ένα χρόνο.

%ΑΛΙΕΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΑ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ
80,9 ΙΧΘΥΕΣ
0,9 ΟΣΤΡΑΚΟΕΙΔΗ
9,0 ΚΕΦΑΛΟΠΟΔΑ
9,2 ΜΑΛΑΚΟΣΤΡΑΚΑ
ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΑΛΙΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΙΕΙΑΣ
(σε τόνους)
ΚΟΛΠΟΙ ΘΕΡΜΑΪΚΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
15.883,7
ΚΟΛΠΟΙ ΣΤΡΥΜΩΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΑΒΑΛΑΣ, ΑΚΤΕΣ ΘΑΣΟΥ ΚΑΙ ΘΡΑΚΙΚΟ ΠΕΛΑΓΟΣ
23.634,0
ΑΚΤΕΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
787,9
ΠΑΓΑΣΗΤΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
343,5
1.427,3
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΒΟΙΑ ΚΑΙ ΣΠΟΡΑΔΕΣ
ΛΕΣΒΟΣ, ΧΙΟΣ, ΣΑΜΟΣ, ΙΚΑΡΙΑ
5.302,7
ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ ΚΑΙ ΛΕΥΚΑΔΑ
714,8
7.359,2
ΝΟΤΙΟΣ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΣ ΕΥΒΟΪΚΟΣ
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ, ΖΑΚΥΝΘΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΑΪΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
4.371,9
978,2
ΚΥΚΛΑΔΕΣ
5.667,8
ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
4.292,4
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ
ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
196,8
ΑΡΓΟΛΙΚΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
394,6
4.039,1
ΛΑΚΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
ΚΡΗΤΗ
1.720,3
Infographic ΕΛΣΤΑΤ
Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή / 27 Σεπτεμβρίου 2018

[2017]

ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΑΛΙΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΙΕΙΑΣ
(σε τόνους)
ΚΟΛΠΟΙ ΘΕΡΜΑΪΚΟΣ ΚΑΙ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
18.764,3
ΚΟΛΠΟΙ ΣΤΡΥΜΩΝΙΚΟΣ ΚΑΙ ΚΑΒΑΛΑΣ, ΑΚΤΕΣ ΘΑΣΟΥ ΚΑΙ ΘΡΑΚΙΚΟ ΠΕΛΑΓΟΣ
21.327,0
ΑΚΤΕΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΚΕΡΚΥΡΑΣ
843,1
ΠΑΓΑΣΗΤΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
320,2
1.967,0
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΒΟΙΑ ΚΑΙ ΣΠΟΡΑΔΕΣ
ΛΕΣΒΟΣ, ΧΙΟΣ, ΣΑΜΟΣ, ΙΚΑΡΙΑ
4.957,9
ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ ΚΑΙ ΛΕΥΚΑΔΑ
774,9
ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑ, ΖΑΚΥΝΘΟΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΑΪΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
4.601,2
1.085,9
6.384,4
ΝΟΤΙΟΣ ΚΑΙ ΒΟΡΕΙΟΣ ΕΥΒΟΪΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
ΚΥΚΛΑΔΕΣ
ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
5.739,8
4.079,5
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ
ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΚΟΣ ΚΑΙ ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
163,8
ΑΡΓΟΛΙΚΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
299,5
3.738,3
ΛΑΚΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
ΚΡΗΤΗ
1.459,4
Infographic ΕΛΣΤΑΤ
Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή / 26 Σεπτεμβρίου 2019
#GreekDataMatter

[2018][44]

[45]

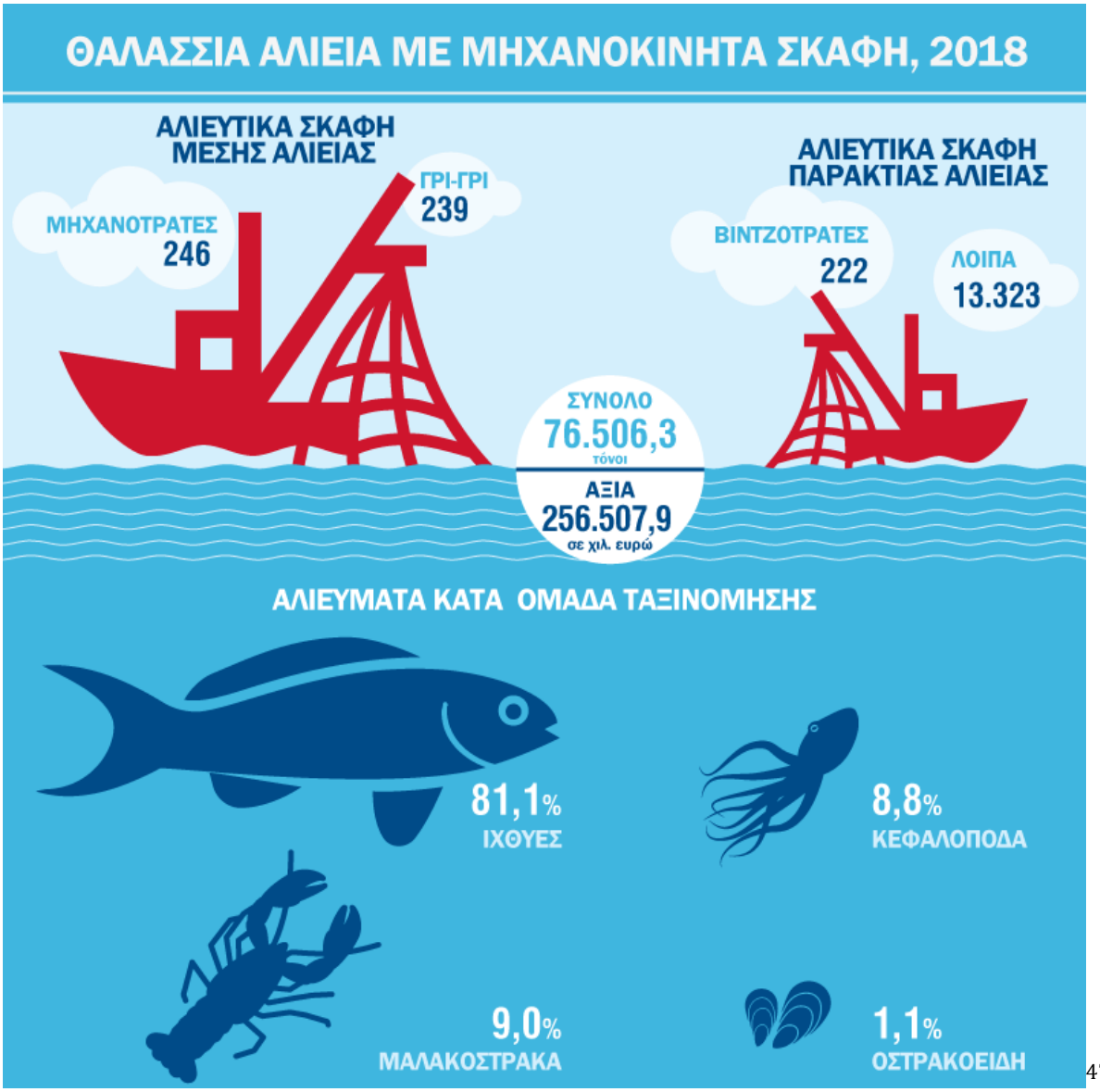
Τα παράπονα των Σκυριανών εστιάζονται στην ανησυχητική έλλειψη αλιευμάτων της ευρύτερης περιοχής, και υποστηρίζουν πως η μείωση που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια θα οδηγήσει σε δραστική και μεγαλύτερη κάθοδο τα επόμενα εμπορικά έτη και κατά συνέπεια συνολική μείωση των εσόδων.

[44] Πηγή γραφημάτων ΕΛΣΤΑΤ.
[45] Πηγή γραφημάτων: ΕΛΣΤΑΤ

Στην ευρύτερη περιοχή του Κεντρικού και Ανατολικού Αιγαίου, από το 2010, η αλιεία είχε αρχίσει να πλήττεται. Έρευνα του Ινστιτούτου Θαλάσσιας Προστασίας «Αρχιπέλαγος», έχει δείξει ότι η υποβάθμιση των ιχθυοαποθεμάτων στις θάλασσές του Ανατολικού Αιγαίου είναι δραματική και συνεχώς επιδεινώνεται. Η μείωση της παραγωγικότητας σε κάποιες περιοχές φτάνει το 50%-80% σε διάστημα μόλις δύο ετών. Στοιχεία μελέτης του Ινστιτούτου δείχνουν ότι στη διάρκεια των δύο τελευταίων ετών μειώθηκαν κατά 50% οι εκφορτώσεις παράκτιας αλιείας στο Ανατολικό Αιγαίο. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προέκυψε κατακόρυφη πτώση των εμπορικών ειδών ψαριού έως 88% σε σύγκριση με το 2010. Μεγάλη ήταν η μείωση – 60% – και στα πιο συνηθισμένα ψάρια.

Ταυτόχρονα, θεωρούν πως η δραστική μείωση που παρακολουθείται, οφείλεται στην υπεραλίευση. Πιο συγκεκριμένα, υπολογίζεται ότι το 90% των παγκοσμίων αποθεμάτων είναι αποτέλεσμα πλήρους ή μερικής υπεραλίευσης, ενώ στη Μεσόγειο συγκεκριμένα τα αποθέματα δείχνουν σοβαρή μείωση από το 1982. Σύμφωνα με μία πρόσφατη ανάλυση, το 93% των καταγεγραμμένων ψαριών στη Μεσόγειο είναι παράγωγο υπερ-εκμετάλλευσης, ενώ ένα μεγάλο μέρος αυτών βρίσκεται στο όριο της εξαφάνισης. Ειδικότερα, το Αιγαίο Πέλαγος έχει χάσει το 41% των θαλάσσιων θηλαστικών του, και το 34% του συνόλου των ψαριών του, τα τελευταία πενήντα χρόνια.[46]

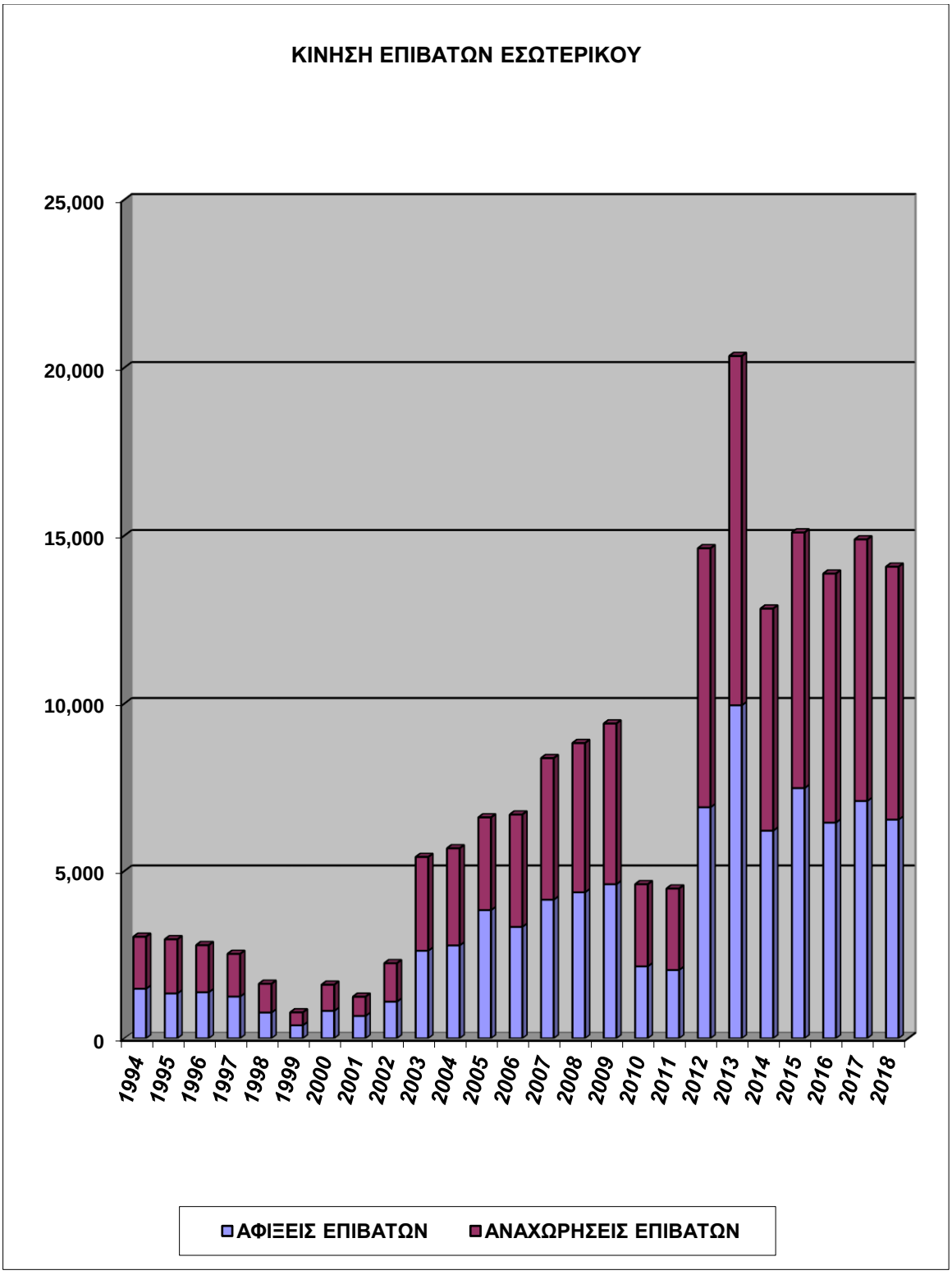
[46] Miliou A., Baş A.A., Pietroluongo G., (2018)«Interactions between marine mammals and fisheries: case studies from the Eastern Aegean and the Levantine Sea», σελ.119 - 124 in CIESM Monograph 50 (F Briand Ed.) *Engaging marine scientists and fishers to share knowledge and perceptions - Early lessons CIESM Publisher,* Monaco and Paris, 218p..

[47]

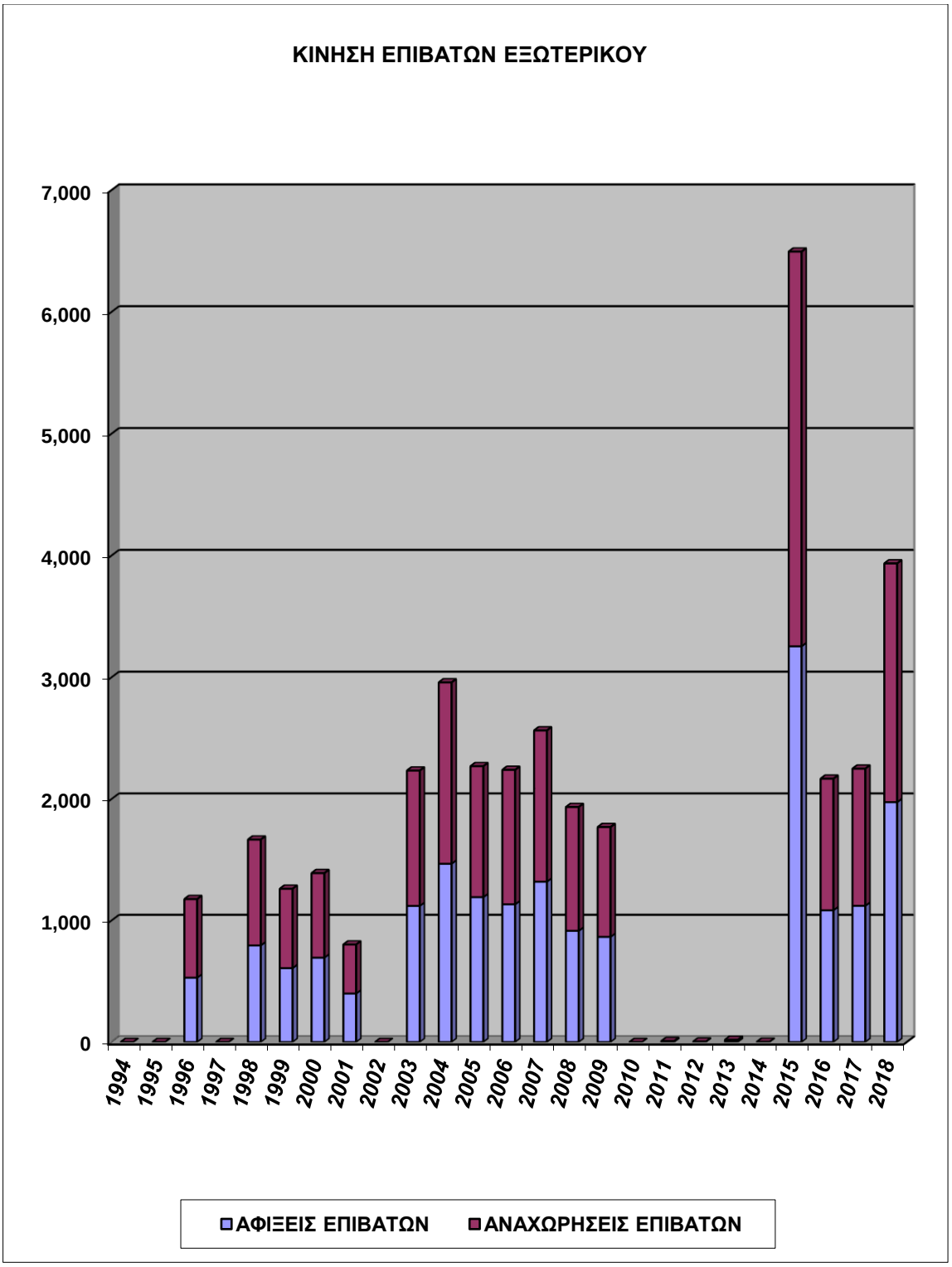
Όσον αφορά τον τουρισμό στο νησί τα στατιστικά στοιχεία και η εξέλιξη σε αριθμούς θα χωριστεί στην κίνηση επιβατών εσωτερικού και εξωτερικού στον αερολιμένα Σκύρου, και στην κίνηση επιβατών μέσω πλοίου (*Ε/Γ Αχιλλέας*), την εξαετία 2012-2017.

[47] Πηγή γραφημάτων: ΕΛΣΤΑΤ

48

[48] Κίνηση επιβατών εσωτερικού στον αερολιμένα Σκύρου, Πηγή: Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών–Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Διαθέσιμο στο: http://www.ypa.gr/our-airports/kratikos-aerolimenas-skyroy-kasy [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης:13/01/2020].

[49]

[49] Κίνηση επιβατών εξωτερικού στον αερολιμένα Σκύρου, Πηγή: Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών–Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Διαθέσιμο στο: http://www.ypa.gr/our-airports/kratikos-aerolimenas-skyroy-kasy [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης:14/01/2020].

50

Ακόμη και μέσω του λιμένα της Λιναριάς παρατηρείται αύξηση στις εισροές τουριστών κατά τη διάρκεια της εξαετίας 2012-2017. Όπως αναφέρθηκε στην ανάλυση της *Ερώτησης 9* (σελ. 24), την πενταετία 2015-2019 παρατηρήθηκε αύξηση των τουριστικών εισροών της τάξεως του 40%. Συνεπώς αθροιστικά κάθε νέο έτος ο τουρισμός αποφέρει αναλογικά περισσότερα κέρδη στο νησί, απ' ότι το προηγούμενο.

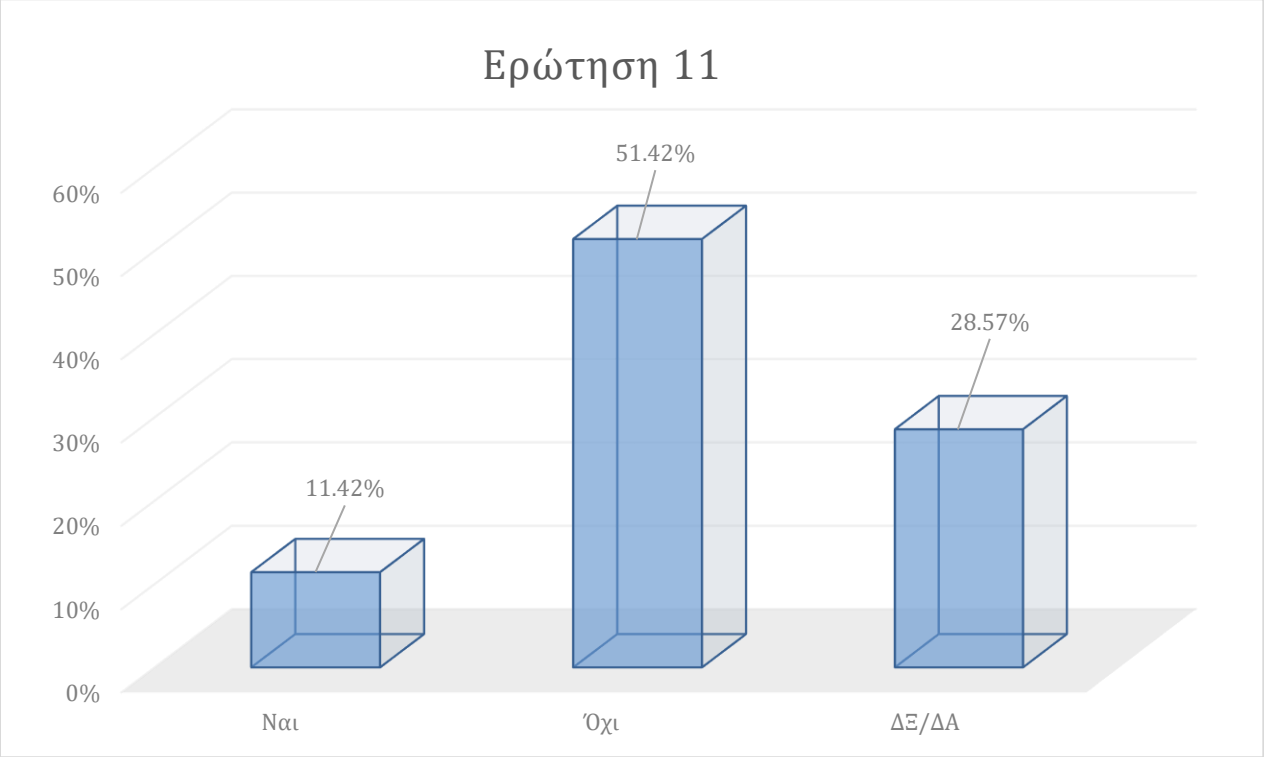
---

[50] Πηγή γραφήματος: Ναυτική Εταιρεία Σκύρου (Forum). Διαθέσιμο στο: https://www.shipfriends.gr/forum/topic/3669-%CF%83%CE%BA%CF%8D%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%BD%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12/3/2020].

Ερώτηση 11

«Πιστεύετε πως η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει βοηθήσει στην επίλυση των προβλημάτων του νησιού;»

Το 11.42% των ερωτηθέντων απάντησε θετικά, το 51.42% απάντησε αρνητικά και το 28.57% απάντησε ΔΞ/ΔΑ.

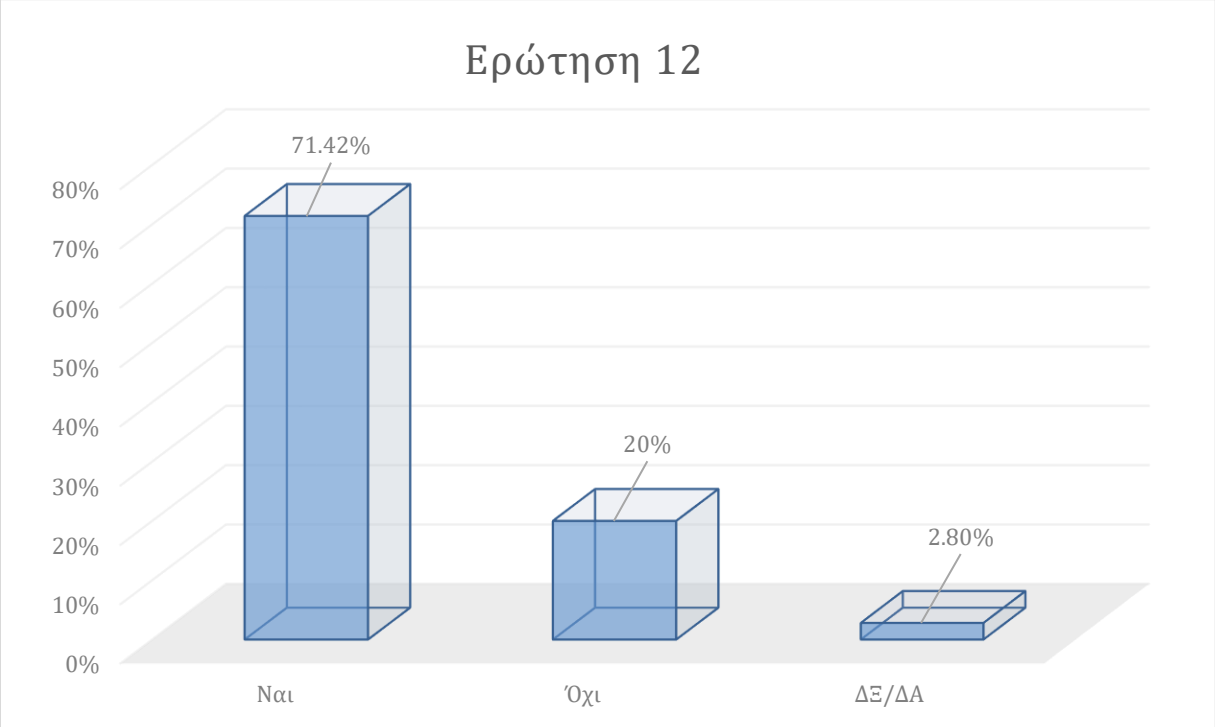

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Ερώτηση 12

«Θεωρείτε πως χρειάζονται περισσότερες επιχειρήσεις στο νησί;»

Το 71.42% απάντησε θετικά, το 20% απάντησε αρνητικά, και το 2.8% απάντησε ΔΞ/ΔΑ. Στα πλαίσια ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας στο νησί, μία από τις πρώτες κινήσεις της περιφερειακής διοίκησης έγινε στις 29 Μαρτίου του 2009 όπου το Επιμελητήριο Ευβοίας οργάνωσε Ημερίδα με θέμα την «ενημέρωση και την ανταλλαγή απόψεων πάνω στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στο νησί»[51]. Ημερίδες σαν και την προηγούμενη συνεχίστηκαν ενεργά μέχρι και το 2017.

[51] Επιμελητήριο Εύβοιας, «Οργάνωση Ημερίδας στη Σκύρο», Διαθέσιμο στο: https://www.eviachamber.gr/el/content/%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%83%CE%BA%CF%8D%CF%81%CE%BF [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 25/2/2020].

Μία σειρά από δράσεις με επίκεντρο την επιχειρηματικότητα έλαβαν χώρα στη Σκύρο την περίοδο 2017-2019. Στο διάστημα 5-7 Μαΐου 2017, το Επιμελητήριο Ευβοίας ανέλαβε την πρωτοβουλία να φιλοξενήσει την 41η Γενική Συνέλευση του Επιμελητηριακού Ομίλου Ανάπτυξης Ελληνικών Νησιών (ΕΟΑΕΝ), με θέμα τη *Νησιωτικότητα, την εξωστρέφεια και το επιχειρείν*. Στα πλαίσια της Γ.Σ. διεξήχθησαν ημερίδες επιχειρηματικότητας και μια πληθώρα από ομιλίες αρμοδίων παραγόντων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Μέχρι το 2019, το επιμελητήριο έχει επισκεφθεί συχνά το νησί με σκοπό τη διατήρηση και το έλεγχο διεξαγωγής ενεργού επιχειρηματικότητας.

Στα πλαίσια περαιτέρω επιχειρηματικών πρωτοβουλιών στην ευρύτερη περιοχή της Εύβοιας που να περιλαμβάνει τη Σκύρο, το 2016 πραγματοποιήθηκε η **Κοινοπραξία Αναπτυξιακής Εύβοιας ΑΕ & Οργανισμού Ανάπτυξης Στερεάς Ελλάδας** (Κ/Ξ CLLD-LEADER Ν.ΕΥΒΟΙΑΣ & ΣΚΥΡΟΥ). η οποία συνιστά μια πρωτοβουλία δύο δυναμικών εταιριών που προωθούν την τοπική ανάπτυξη μέσα από την υλοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Στόχος της δημιουργίας της είναι η λειτουργία στα πλαίσια μιας **Ομάδας Τοπικής Δράσης** για την αποτελεσματική διεκδίκηση και υλοποίηση του προγράμματος **CLLD/LEADER στην περιοχή της Νότιας Εύβοιας & Σκύρου**. «*Οι εταίροι της Κοινοπραξίας διαθέτουν πλούσια εμπειρία και τεχνογνωσία στην υλοποίηση* ***αναπτυξιακών προγραμμάτων*** *σε τοπικό επίπεδο η οποία χρονικά εκτείνεται στις τελευταίες τρεις προγραμματικές περιόδους. Κατά το διάστημα αυτό* ***έχουν εκπονήσει και διαχειριστεί*** *με επιτυχία* ***αναπτυξιακά σχέδια*** *που εξυπηρετούν*

*την **ενίσχυση** της τοπικής επιχειρηματικότητας και **ευνοούν** τους δεσμούς συνεργασίας μεταξύ **τοπικών φορέων και κοινωνικών ομάδων**».*[52]

53

Τοπικό πρόγραμμα CLLD/LEADER

Το **τοπικό πρόγραμμα CLLD/LEADER** αφορά την περιοχή που καλύπτουν τα διοικητικά όρια των **Δήμων Καρύστου, Κύμης-Αλιβερίου και Σκύρου**.

Για την εφαρμογή μιας **ολοκληρωμένης αναπτυξιακής προσέγγισης** χρειάζεται η ανάδειξη της Σκύρου ως **τόπου ιδιαίτερης**

[52] Κ/Ξ CLLD-LEADER Ν.ΕΥΒΟΙΑΣ & ΣΚΥΡΟΥ, Διαθέσιμο στο: http://www.leader-notia-evia-skyros.gr/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12/3/2020].

[53] ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Ανώνυμη Αναπτυξιακή Εταιρεία Ο.Τ.Α., Διαθέσιμο στο: https://www.oase.com.gr/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12/3/2020].

αξίας που λειτουργεί εξισορροπώντας νησιωτικές, ηπειρωτικές και περαστικές (αναφορικά με τον τουρισμό) επιρροές.

Στο πλαίσιο αυτό, το τοπικό πρόγραμμα **CLLD/LEADER** σχεδιάστηκε με γνώμονα αφενός **να ενισχυθεί η ταυτότητα της περιοχής** αφετέρου να τονωθεί η **τοπική επιχειρηματικότητα** η οποία προβλέπεται να λειτουργήσει ως **μοχλός αξιοποίησης** των ιδιαίτερων πλεονεκτημάτων της περιοχής.[54]

Οι προσπάθειες για επιχειρηματική ανάπτυξη στη Σκύρο αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Εύβοιας δεν απουσιάζουν, ενώ κινήσεις όπως η στήριξη *Τοπικής Ανάπτυξης με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων (CLLD – Community Led-Local Development)*, βασισμένη στην προσέγγιση **LEADER (Liaison Entre Actions de L'Economie Rurale – Διασύνδεση μεταξύ Δράσεων της Αγροτικής Οικονομίας**), μπορούν (εν δυνάμει) να εκτινάξουν την επιχειρηματική ζωή της Σκύρου. Αρκεί η εκάστοτε τοπική κοινότητα να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που της παρουσιάζονται. Είναι μια ολοκληρωμένη μέθοδος σχεδιασμού και υλοποίησης τοπικών αναπτυξιακών στρατηγικών με τη *συμμετοχή των εταίρων* σε **τοπικό επίπεδο**, *συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών*. Συνεπώς είναι απαραίτητη η ανταπόκριση των τοπικών οικονομικών και κοινωνικών φορέων όπως η *ΑΝ. ΕΥΒΟΙΑΣ Α.Ε.* (γενν. 1996).[55]

[54]ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΥΒΟΙΑΣ Α.Ε., Διαθέσιμο στο: http://anevia.gr/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12/3/2020].
[55] ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας) – ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ, Διαθέσιμο στο: https://ead.gr/information/leader-clld/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17/3/2020].

Ερώτηση 13

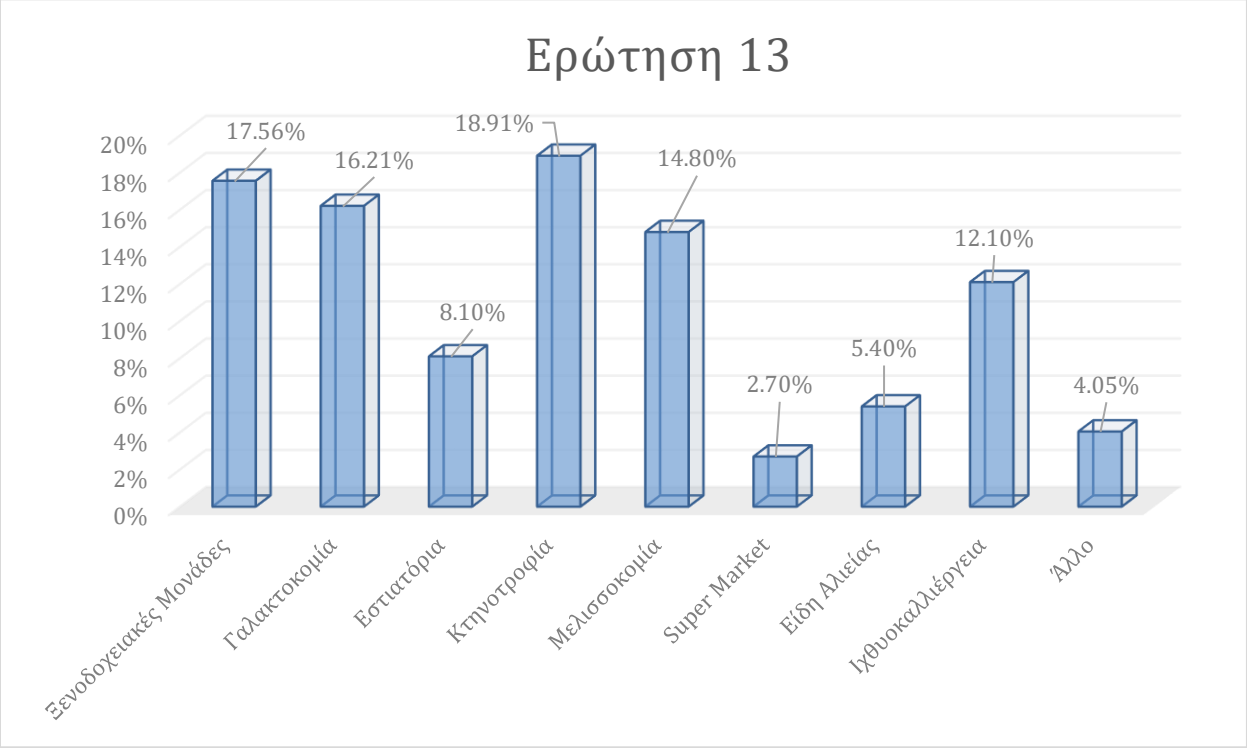
Από το σύνολο των ερωτηθέντων, το 99.83% απάντησε στο δεύτερο σκέλος των ερωτήσεων 12 και 13. Αυτό υποδηλώνει ότι ένα πολύ μεγάλο μέρος εκείνων που απάντησαν θετικά στην ερώτηση 12, άλλαξαν τη γνώμη τους και προσέθεσαν αναπτυξιακούς κλάδους στους οποίους θα έπρεπε να ανήκουν περισσότερες επιχειρήσεις στο νησί. Το 17.56% απάντησαν πως υπάρχει ανάγκη για ξενοδοχειακές μονάδες, το 16.21% επέλεξαν τον κλάδο της γαλακτοκομίας (λογικό αν λάβει κανείς το μεγάλο αριθμό κοπαδιών με αιγοπρόβατα στο νησί, και το σημαντικό τμήμα της τοπικής οικονομίας που ήδη στηρίζεται στην παραγωγή κρέατος, γάλακτος και τυριού). Το 8.10% επέλεξε εστιατόρια και ταβέρνες ενώ το 18.91% τις κτηνοτροφικές μονάδες. Οι τρεις τελευταίοι κλάδοι θεωρούνται συνυφασμένοι σε πολλές περιπτώσεις.

Το 14.8% επέλεξε τον κλάδο της μελισσοκομίας, που -όπως σε πολλές επαρχιακές περιοχές της Ελλάδας, αποτελεί κομμάτι των εξαγωγών του νησιού. Το 2.7% απάντησε «Super Market/Mini Market». Το 5.4% απάντησε «Είδη Αλιείας», ενώ το 12.10% επέλεξε τον κλάδο της Ιχθυοκαλλιέργειας. Πάλι, δύο τομείς που σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό.

Όσον αφορά τις απαντήσεις «Άλλο»: το 4.05% του συνόλου επέλεξε τους κλάδους:

Ενέργεια, εναλλακτικός τουρισμός, μη εποχιακά καταστήματα, πολιτιστικά και ιατρικά κέντρα[56] και **ξυλοτεχνία**.

[56] Έως και σήμερα στη Σκύρο λειτουργεί μόνο ένα ιατρικό κέντρο με μη αντιπροσωπευτικό -για το μέγεθος του νησιού- ιατρικό προσωπικό. Το 1997 τέθηκε ερώτηση στην ολομέλεια της Βουλής για την επένδυση στον τομέα της υγείας του νομού, γεγονός που υποδεικνύει την κατάσταση τότε, και τη συνέχισή της έως σήμερα: «*Οι Βουλευτές κύριοι ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΙΠΕΡΓΙΑΣ και ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΚΕΛΕΣΤΑΘΗΣ κατέθεσαν αναφορά με την οποία η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Εύβοιας ζητεί οικονομική ενίσχυση για την ίδρυση δύο Κέντρων Υγείας στο Νομό Εύβοιας*». Πρακτικά

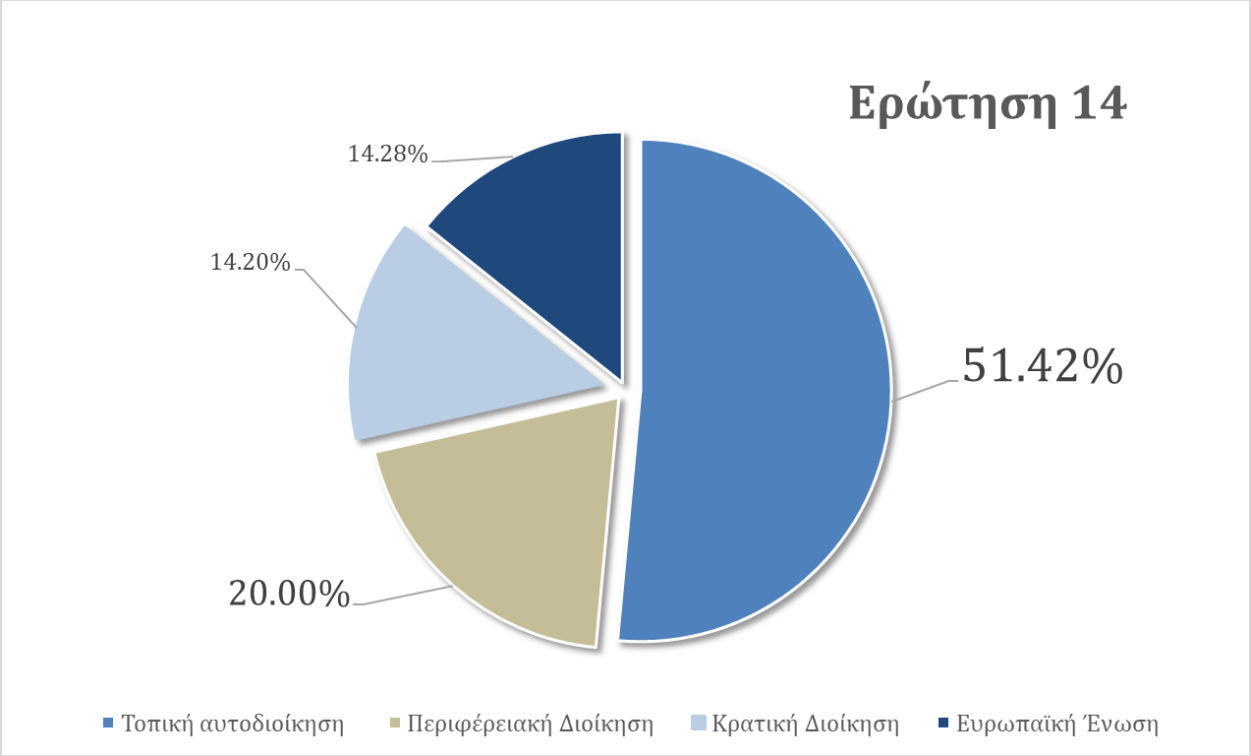

Ερώτηση 14

Συνεχίζοντας στο υποκεφάλαιο της επιχειρηματικότητας και ανάπτυξης, στην ερώτηση «*Ποια διοίκηση πιστεύετε πως επενδύει περισσότερο στην επιχειρηματικότητα του νησιού*;», τα αποτελέσματα έχουν ως εξής:

Το 51.42% υποστηρίζει πως η Τοπική διοίκηση επενδύει στην επιχειρηματικότητα περισσότερο από τις υπόλοιπες. Ακολουθεί η Περιφερειακή με 20%, στη συνέχεια η Κρατική και η Ε.Ε. με 14.2% και οι δύο.

Συνεδριάσεων Ολομέλειας της Βουλής των Ελλήνων, Θ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ) ΣΥΝΟΔΟΣ Β', ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΛΣΤ', Τετάρτη 26 Νοεμβρίου 1997, σελίδα 2229.

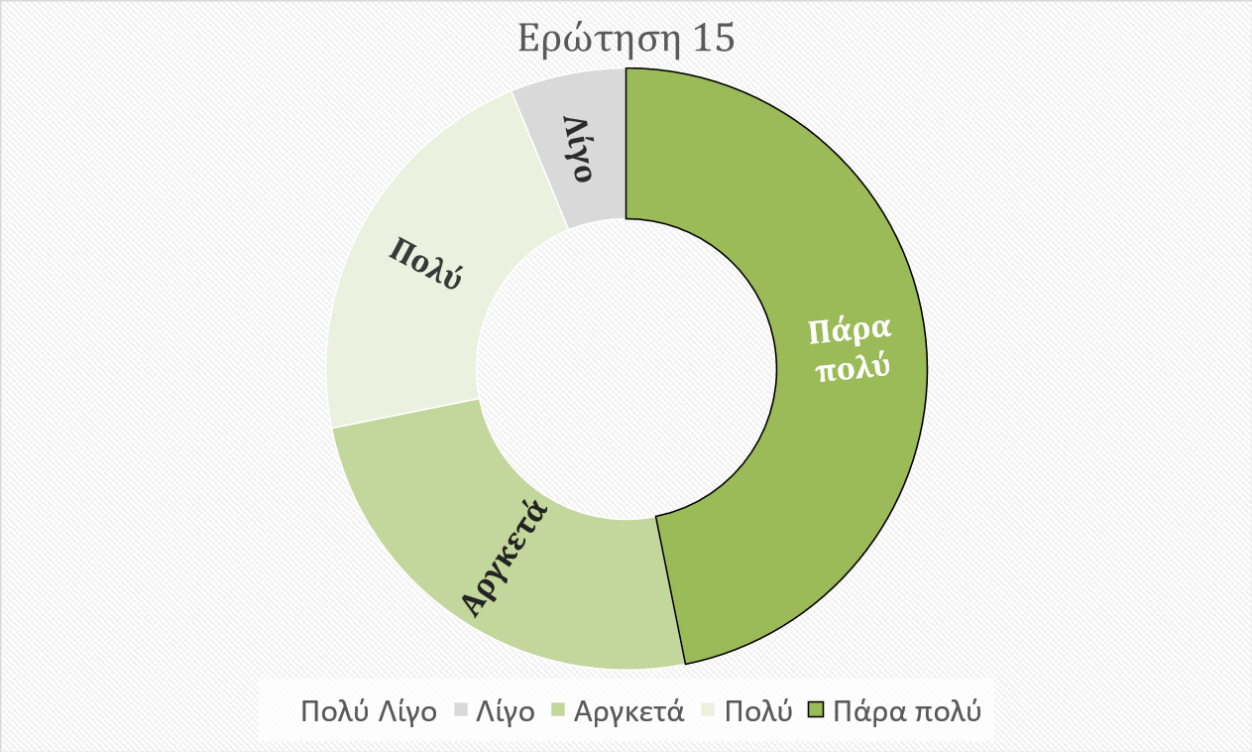
Με την επόμενη ερώτηση ανοίγει το επόμενο υποκεφάλαιο της ανάλυσης των αποτελεσμάτων και σχετίζεται με την **ΠΡΑΣΙΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ** στη Σκύρο. Οι εναλλακτικές πηγές ενέργειας είναι, όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, ένας απαραίτητος παράγοντας στη σύσταση της σύγχρονης Ευρωπαϊκής ταυτότητας. Στα πλαίσια της προσέγγισης μιας ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, το νησί της Σκύρου, όπως και η χώρα στο σύνολό της, προσπαθεί να ολοκληρώσει έργα που προβάλλουν τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας ως μείζονες. Προχωρώντας προς αυτήν την κατεύθυνση, το συγκεκριμένο υποκεφάλαιο θα προσπαθήσει να μετρήσει το σφυγμό των πολιτών, εξηγώντας, ταυτόχρονα, τα αποτελέσματα παίρνοντας έναυσμα από την ιδιαίτερη ιστορία του Αιολικού Πάρκου Σκύρου, που διδάσκει, όσο απογοητεύει.

Ερώτηση 15

«*Κατά πόσο συμφωνείτε με τη χρήση πράσινης ενέργειας στο νησί;*»

[Πολύ Λίγο – Λίγο – Αρκετά – Πολύ – Πάρα Πολύ]

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε «πάρα πολύ», σε ποσοστό 42.85%. Ακολουθεί η απάντηση «αρκετά» με 22.85%, στη συνέχεια «πολύ» με 20% και τέλος «λίγο» με 5.71%. Το υπολειπόμενο 8.59% του συνόλου δεν απάντησε στην ερώτηση καθ' ολοκληρίαν, ενώ κανείς δεν επέλεξε την απάντηση «πολύ λίγο». Συνεπώς, οι περισσότεροι κάτοικοι συμφωνούν με την πράσινη ανάπτυξη στη Σκύρο, αλλά -όπως θα φανεί και από τις επόμενες ερωτήσεις- υπάρχουν προσδιοριστικοί παράγοντες ως προς τη φύση αυτής της ανάπτυξης.

Ερώτηση 16

Το 62.8% των ερωτηθέντων συμφωνεί με τη χρήση ανεμογεννητριών στο νησί, ενώ το 34.2% διαφωνεί. Το υπολειπόμενο 3% του συνόλου αρνήθηκε να απαντήσει. Από το 34% του συνόλου που απάντησε αρνητικά ζητήθηκε διευκρίνιση στην ερώτηση 17. Δύο από τις θετικές απαντήσεις ζήτησαν περαιτέρω προσδιορισμό της τοποθέτησης ως προς την προστασία του περιβάλλοντος, και πιο συγκεκριμένα των περιοχών Natura.

Ερώτηση 17

«Αν όχι, περιγράψτε σε μία πρόταση γιατί:»

Το 8.3% των προηγούμενων αρνητικών απαντήσεων δεν προχώρησαν σε προσδιορισμό ή αιτιολόγηση. Από το υπόλοιπο 91.7%, το 81.81% θεωρεί ότι η εγκατάσταση ανεμογεννητριών θα επιβάρυνε το περιβάλλον. Σαν αιτιολόγηση δόθηκε η **προστασία του περιβάλλοντος** (συγκεκριμένα η καταστροφή της χλωρίδας και της πανίδας). Υπήρξε συγκεκριμενοποίηση από το 9.09% αυτών των απαντήσεων, σχετικά με το αρχικό σχέδιο εγκατάστασης με παράπονα για τον **υπερβολικά μεγάλο αριθμό αιολικών μονάδων**. Ένα μέρος των αποτελεσμάτων της τάξεως του 9% ενδιαφέρθηκε για την **αναποτελεσματικότητα** ή την αμφίβολη αποτελεσματικότητα των ανεμογεννητριών. Τέλος, 18.1% των απαντήσεων είχαν ως αιτιολόγηση τη **διατήρηση της αισθητικής ομορφιάς** του φυσικού περιβάλλοντος στην περιοχή εγκατάστασης.

Προκειμένου να αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητα ενός αιολικού πάρκου πρέπει να ληφθούν υπόψιν πολλοί παράγοντες όπως η κλίση του εδάφους, μια πληθώρα από γεωμορφολογικούς προσδιορισμούς (ριπίδια,

προσανατολισμός ποτάμιων κλάδων κ.ο.κ.). Στα πλαίσια, όμως, αυτής της εργασίας, όπου γίνεται εστίαση σε κοινωνικά φαινόμενα, προκειμένου να δοθεί μια ρεαλιστική απάντηση στις ανησυχίες των κατοίκων του νησιού, αρκεί να αντιμετωπιστούν μία-μία.

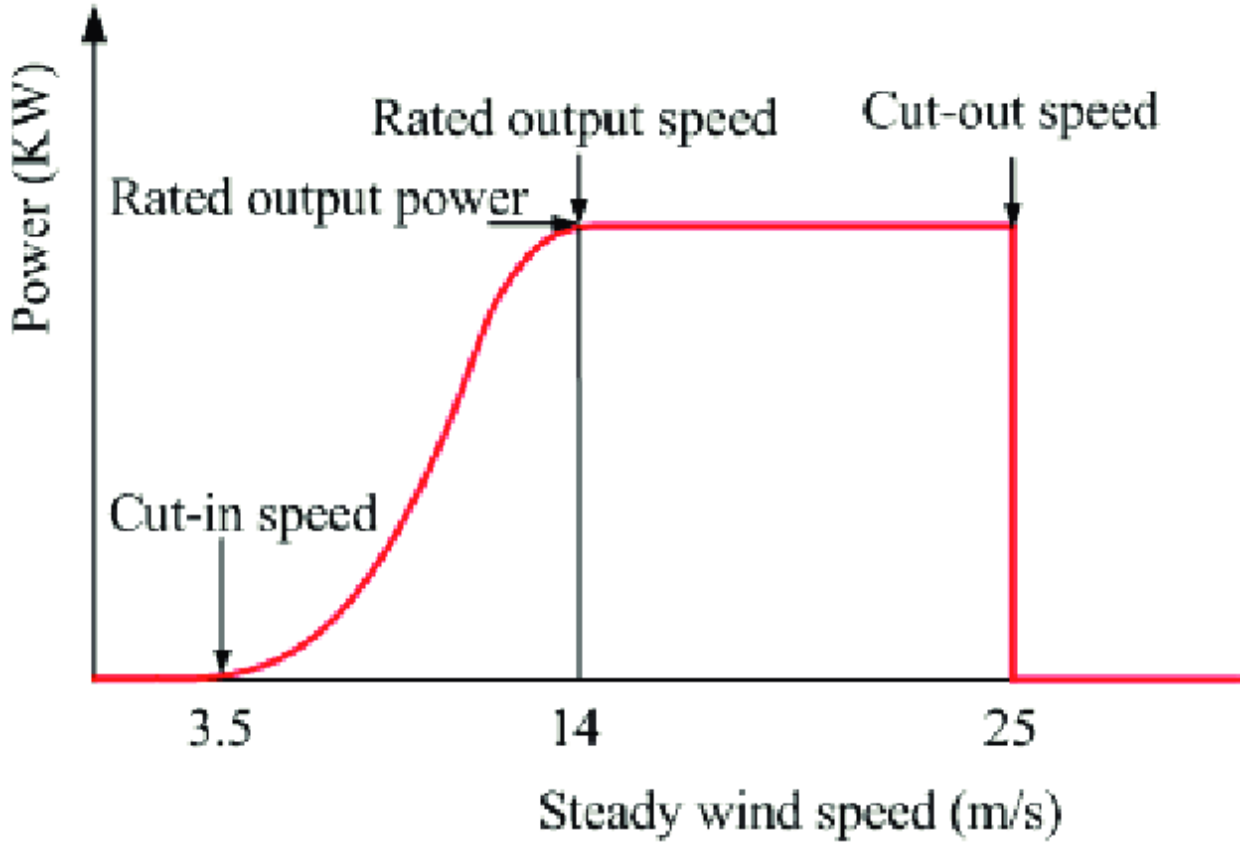
Στα πλαίσια ενός σχεδίου χωροθέτησης αιολικού πάρκου στη Σκύρο, η Αικατερίνη Σικαλιά-Τράκου δημοσίευσε μελέτη όπου αντιμετωπίζει όλα τα προβλήματα που είχαν προκύψει από παλαιότερες μελέτες στο ίδιο θέμα. Ειδικότερα παρέχει στοιχεία που καλύπτουν τις ανησυχίες που προαναφέρθηκαν.

Αρχικά:

στον παρακάτω χάρτη (*Χάρτης 1*) φαίνεται οι ζώνες αποκλεισμού (ζώνες στις οποίες δεν πρέπει να γίνει εγκατάσταση ανεμογεννητριών) σε σχέση με το *υδρογραφικό δίκτυο, τις περιοχές Natura 2000 και τις ακτές κολύμβησης*. Στα πλαίσια τήρησης αυτών των αποστάσεων ο σχεδιασμός αιολικού πάρκου γίνεται ευκολότερος. Ακόμη πιο συγκεκριμένα στο Χάρτη 2 φαίνονται οι περιοχές Natura 2000 δίχως επιπρόσθετα στοιχεία. Απαντώντας στους ερωτηθέντες, η προστασία του περιβάλλοντος αλλά **και η διατήρηση του φυσικού κάλλους** (Χάρτης 2 *Υπόμνημα - Τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους*) των περιοχών Natura είναι εφικτή, και φαίνεται στον *Χάρτη 3*. Εκεί βρίσκονται οι *τελικές προτεινόμενες περιοχές εγκατάστασης αιολικού πάρκου*. Εάν γίνει προσπάθεια ταυτοποίησης μεταξύ των ζωνών αποκλεισμού, των περιοχών Natura προκύπτουν τα σημεία που επιτρέπεται να τοποθετηθούν οι ανεμογεννήτριες, στον τρίτο χάρτη.

Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα των μηχανημάτων, αρκεί να μελετήσει κανείς το αιολικό δυναμικό ενός αιολικού πάρκου -ίσως ο

σημαντικότερος παράγοντας βιωσιμότητας και αποδοτικότητας των ανεμογεννητριών). Θεωρώντας πως η ταχύτητα του ανέμου πρέπει να υπερέχει τα 4 m/s προκειμένου η ανεμογεννήτρια να είναι αποδοτική, αρκεί να κοιτάξει κανείς τη σχέση ταχύτητας ανέμου-απόδοσης και τις περιοχές αιολικού δυναμικού της Σκύρου για να προβεί σε συμπεράσματα.

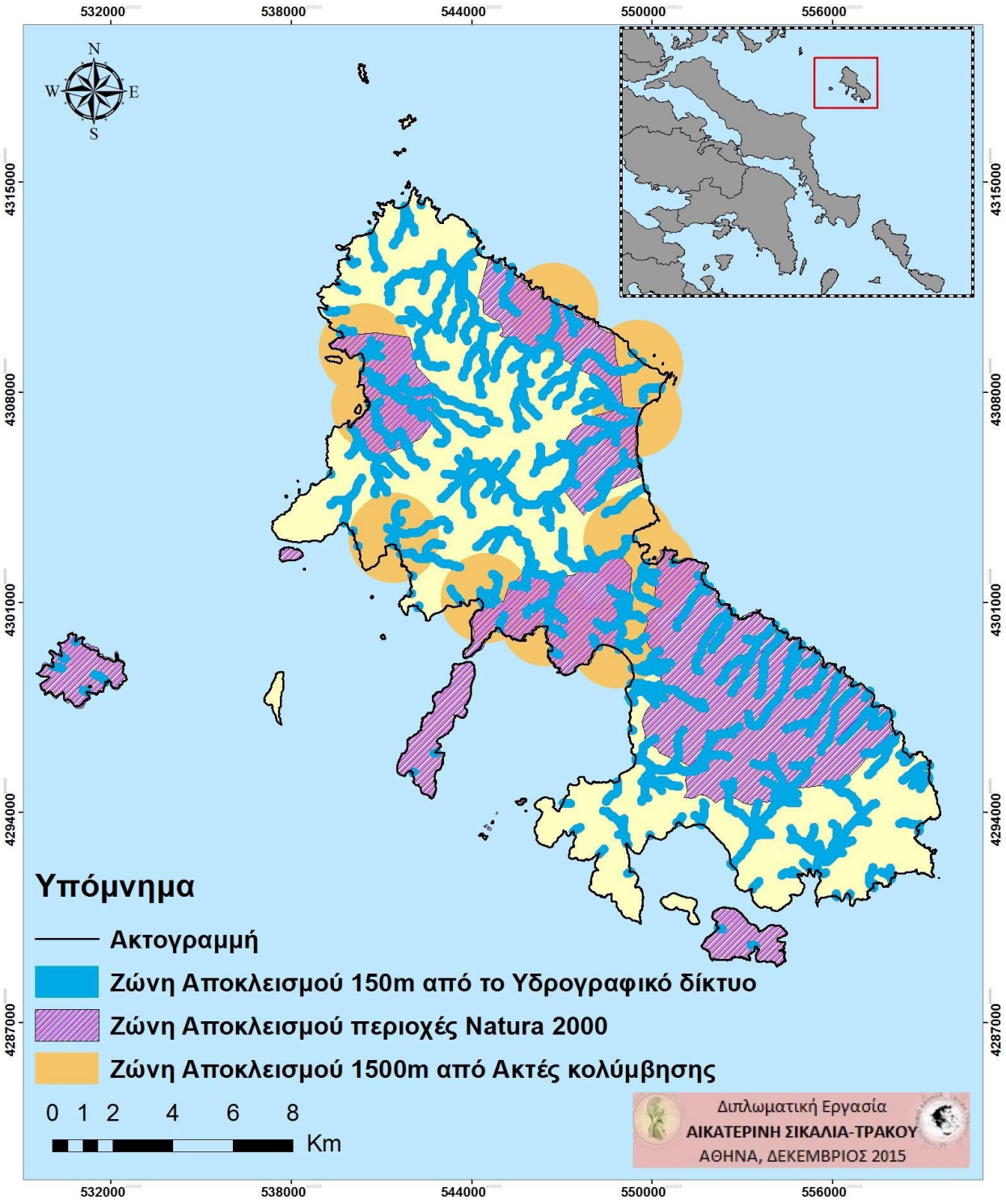
Σχέση απόδοσης (σε KW) – Ταχύτητας ανέμου (m/s).[57]

Στο παραπάνω γράφημα φαίνεται πως η μέγιστη απόδοση γίνεται εφικτή όταν ο άνεμος φτάνει ταχύτητες της τάξεως των 14 m/s.

[57] Carvalho, M., Nunes, P.M.E., Telhada, J., "Maintenance Costs of a Pitch Control Device of a Wind Turbine", 2015. [Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/281761561_Maintenance_Costs_of_a_Pitch_Control_Device_of_a_Wind_Turbine , Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/3/2020].

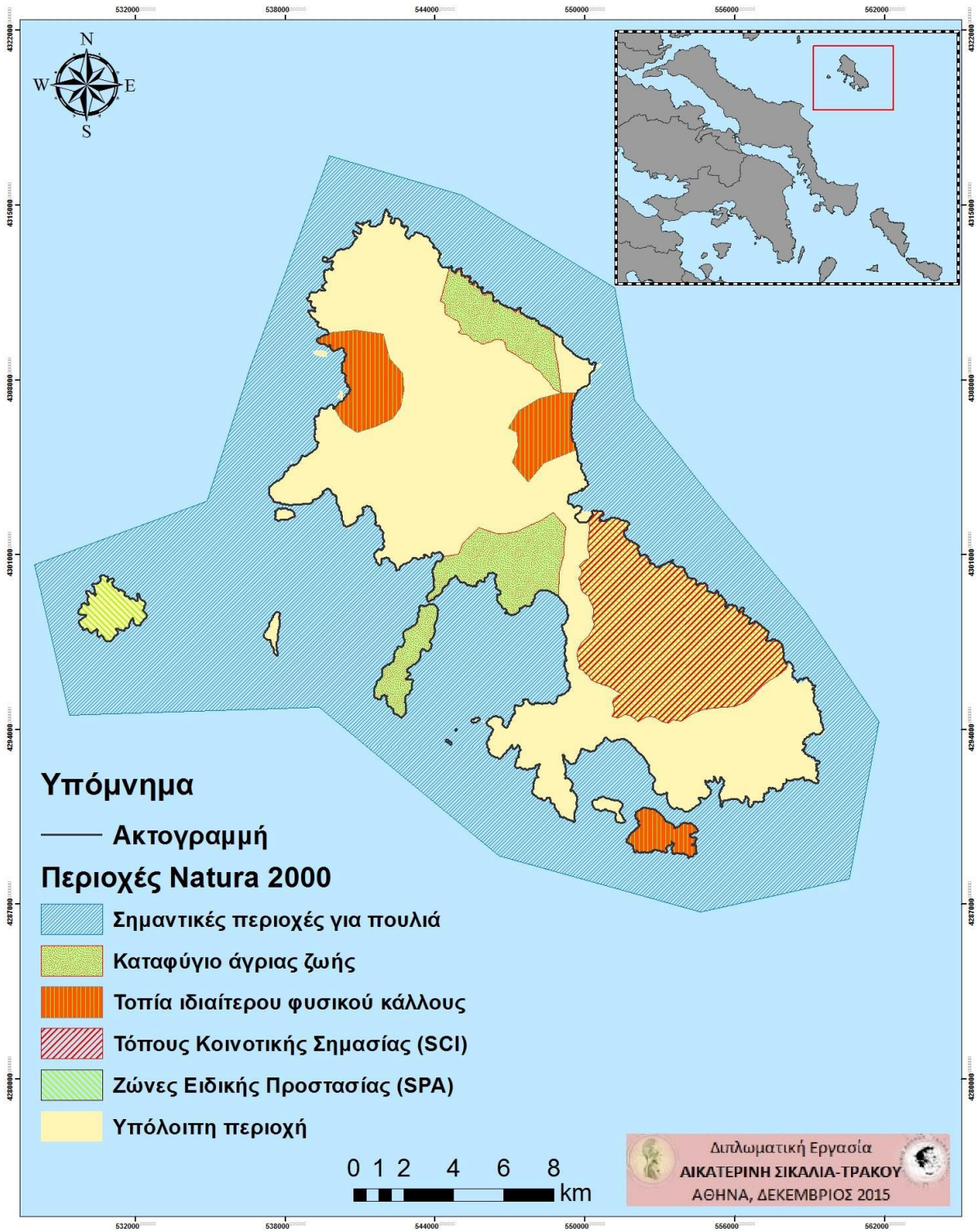
Στον χάρτη 4 βρίσκεται ολόκληρη η έκταση του νησιού, με κατηγοριοποίηση ανάλογα με τις ταχύτητες του ανέμου. Παρατηρείται πως στις πεδινές περιοχές η ταχύτητα του ανέμου φτάνει την κατηγορία 3 (8-10 m/s) ενώ στις ορεινές περιοχές καθώς και σε αυτές πλησιέστερα στις ακτές, οι ταχύτητες φτάνουν τις τελευταίες δυο κατηγορίες, με ταχύτητες άνω των 12 m/s.

Με βάση το προηγούμενο γράφημα και σε συνδυασμό με τις τελικές προτεινόμενες περιοχές εγκατάστασης να βρίσκονται σε οικόπεδα κατηγορίας αιολικού δυναμικού 4 και 5 (>12 m/s), καταρρίπτεται η ανησυχία περί αναποτελεσματικότητας.

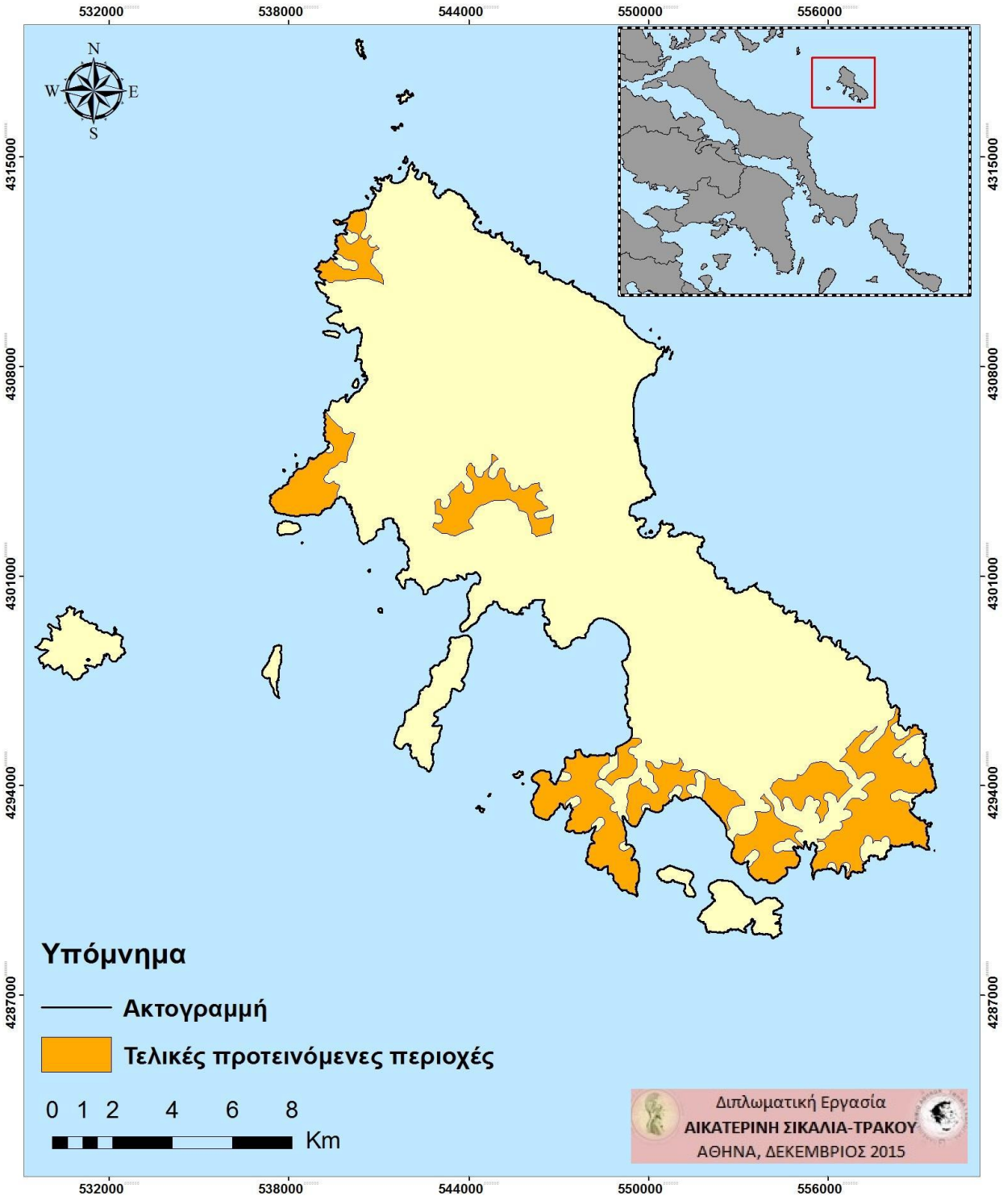
Χάρτης 1: Περιοχές αποκλεισμού με βάση τα Περιβαλλοντικά κριτήρια[58]

[58] Πηγή χάρτη: Τράκου, Σ.Α., (2015), «Μελέτη Χωροθέτησης Αιολικού Πάρκου στη νήσο Σκύρο», ΕΚΠΑ, Τμήμα Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος, Τμήμα Γεωγραφίας και Κλιματολογίας, Αθήνα.

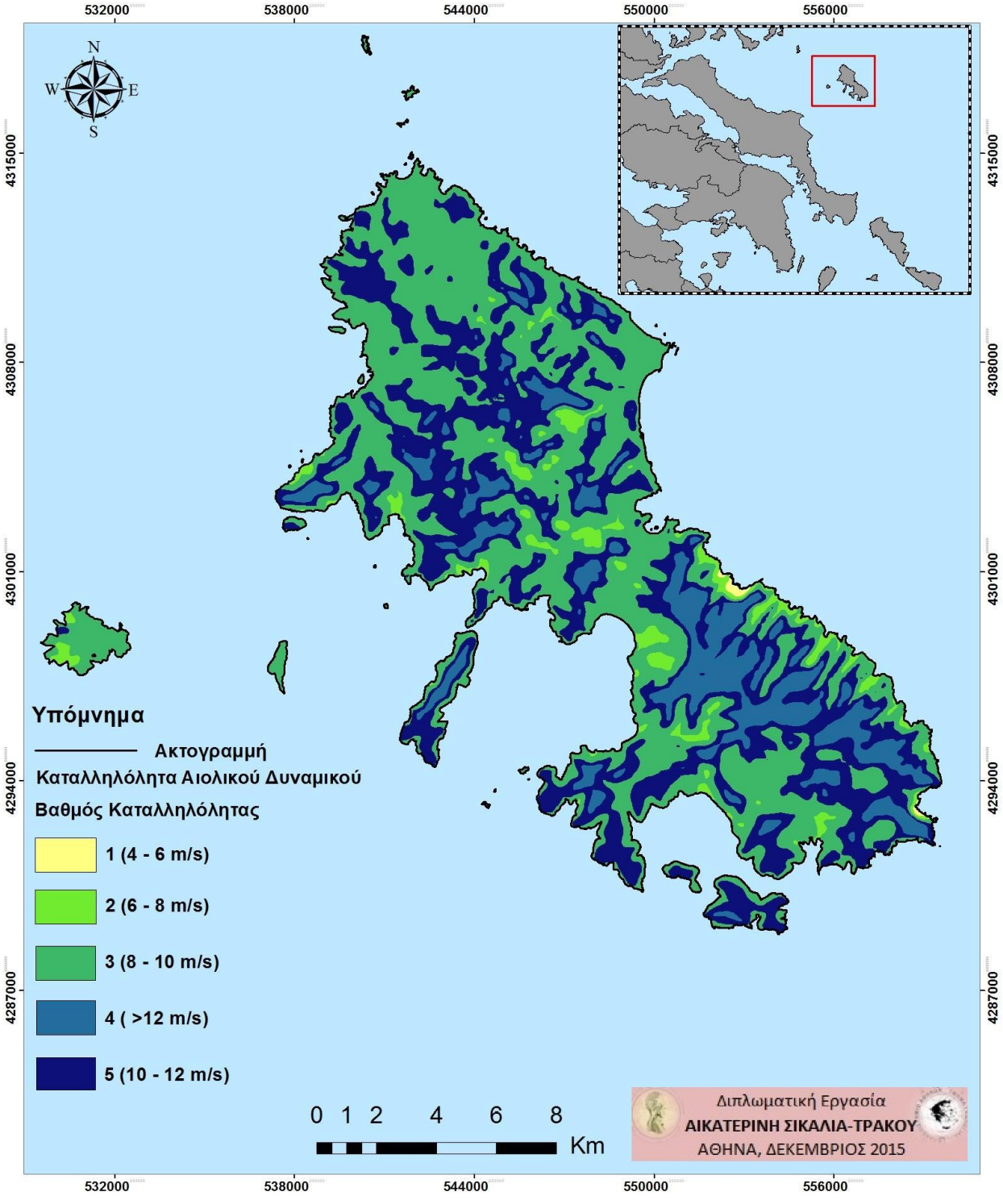
Χάρτης 2: Περιοχές Natura 2000 [59]

[59] Πηγή: Ο.π.: 20

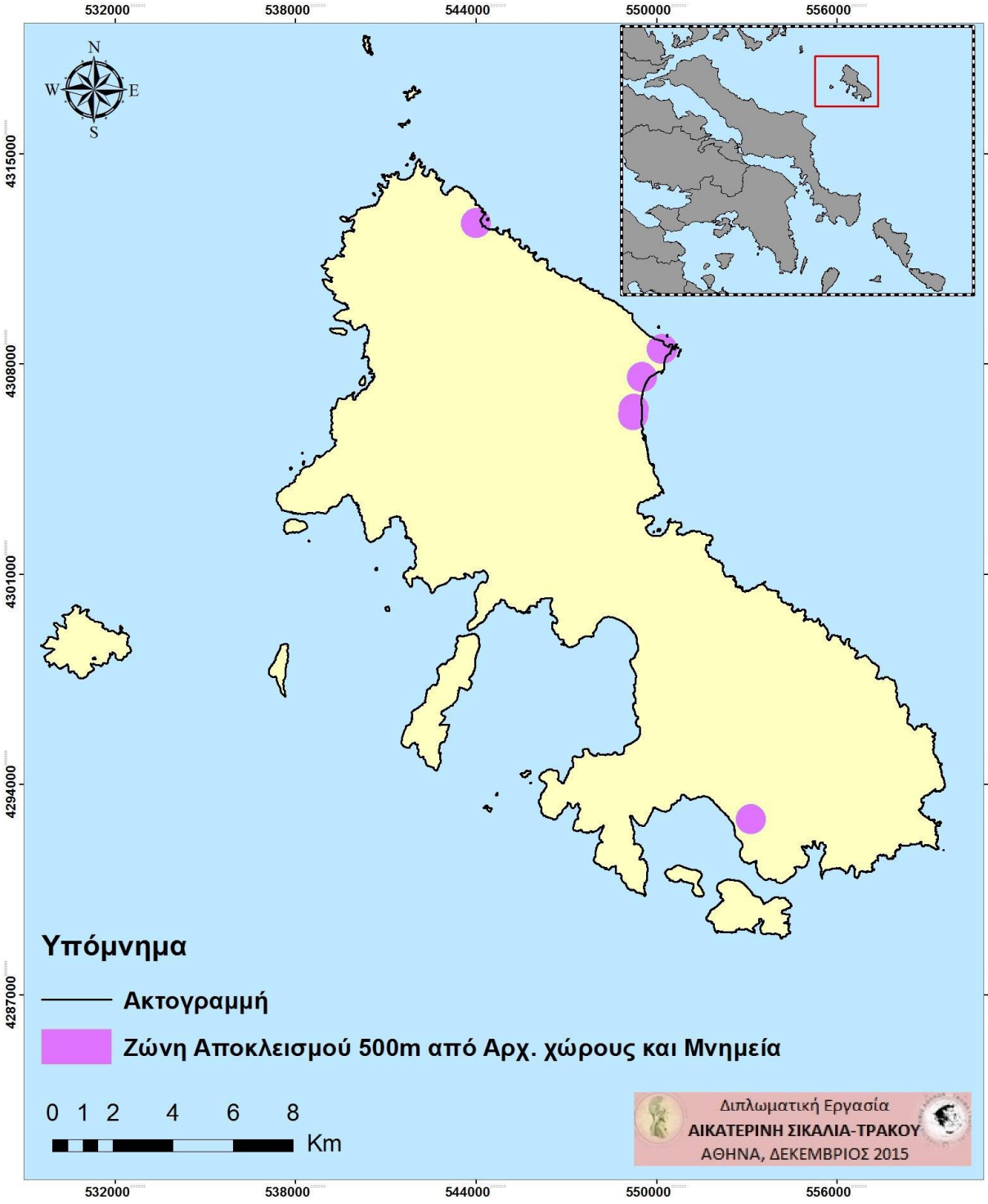
Χάρτης 3: Τελικές προτεινόμενες περιοχές για εγκατάσταση αιολικού πάρκου [60]

[60] Πηγή: Ο.π.: 20

Χάρτης 4: Χάρτης καταλληλόλητας αιολικού δυναμικού (σε m/s). [61]

[61] Πηγή: Ο.π.: 20

Χάρτης 5: Περιοχές αποκλεισμού εγκατάστασης ανεμογεννητριών, με βάση την απόσταση από Αρχαιολογικούς χώρους και Μνημεία.[62]

[62] Πηγή: Ο.π.: 20

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ 2007 - 2013 – ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ

Το 2013 ξεκίνησε έντονη διαμάχη μεταξύ του συνόλου κατοίκων, τοπικών συλλόγων και Δήμου, και της Μονής Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους. Αντικείμενο και αφορμή της διαμάχης αποτέλεσε η εγκατάσταση ανεμογεννητριών σε έκταση που ανήκε στη Μονή Μεγίστης Λαύρας. Σύμφωνα με τα σχέδια που είχαν υποβληθεί στη *Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας*, η εγκατάσταση θα γινόταν στο νότιο μέρος της Σκύρου, στο βουνό Κόχυλας, το οποίο είναι ακατοίκητο. Η Κοινοπραξία που είχε αναλάβει να υλοποιήσει το έργο ήταν η *«Αιολικό Πάρκο Νότιας Σκύρου»* (**συμμετέχει σε ποσοστό 95% η Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας** και κατά 5% η εταιρεία Έντεκα Α.Ε., η οποία ειδικεύεται στην εμπορία, συντήρηση και εγκατάσταση ανεμογεννητριών). Στο σχέδιο προβλεπόταν να εγκατασταθούν 111 ανεμογεννήτριες ισχύος 3 MW η καθεμιά, σε έκταση 38.000 στρεμμάτων που ανήκαν στην Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους.

Σε δήλωση του το καλοκαίρι του 2007, ο δικηγόρος της Ιεράς Μονής Μεγίστης Λαύρας Διογένης Καραγιαννακίδης υποστήριξε: «*Η περιοχή εκεί είναι κρανίου τόπος. Βραχώδης. Συνεπώς δεν υπάρχει κίνδυνος για το σκυριανό αλογάκι ή τη χλωρίδα. Άλλωστε το σκυριανό αλογάκι είναι σε άλλη περιοχή*». Επιπλέον ανέφερε ότι οι ανεμογεννήτριες χωροθετούνται σε περιοχή που απέχει 10 χιλιόμετρα από την κατοικημένη- βόρεια- Σκύρο. «*Μόλις 10 ανεμογεννήτριες θα είναι ορατές από εκεί*». Από την πλευρά του ο πρόεδρος της εταιρείας Έντεκα Α.Ε., η οποία συμμετείχε στην κοινοπραξία κατά το υπολειπόμενο 5%- κ. Κωνσταντίνος Φιλιππίδης λέει ότι όχι μόνο δεν υπάρχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις, αλλά η Σκύρος θα ωφεληθεί οικονομικά και αναπτυξιακά. «*Θα δημιουργηθούν 40-50 νέες θέσεις εργασίας. Επιπλέον, όπως*

προβλέπεται εκ του νόμου, ο δήμος θα παίρνει το 2,4% του καθαρού εσόδου (ό,τι πουλιέται στη ΔΕΗ) ποσό που υπολογίζεται σε 1.500.000- 2.000.000 ευρώ ετησίως με σημερινές τιμές».[63]

Σε ανακοίνωσή της, η *Συντονιστική Επιτροπή Αγώνα Δήμου, Φορέων και Συλλόγων Σκύρου* επισήμανε πως «το τεράστιο έργο εγκατάστασης ανεμογεννητριών σε αιολικό πάρκο, μαζί με τους δρόμους, τα κτίρια και τα περάματα καλωδίων που θα χρειαστούν, είναι ασύμβατο, σε μέγεθος, με τη μικρή έκταση του νησιού και θα καταστρέψει τόσο τη χλωρίδα και πανίδα όσο και την οικονομική ζωή του νησιού, που βασίζεται στον τουρισμό, την κτηνοτροφία, τη γεωργία και τη μελισσοκομία.»[64]

Συγκεκριμένα, στο ψήφισμά της η Συντονιστική Επιτροπή αναφέρει:

«*Όλοι εμείς, Δήμος, σύλλογοι και φορείς της Σκύρου και οι απλοί σκυριανοί πολίτες εκφράζουμε την πλήρη αντίθεση μας στην πρόθεση του Υπουργείου Περιβάλλοντος να δώσει την τελική έγκριση για την εγκατάσταση των* ***111 Α/Γ των 3 MW*** *των καλόγερων στο όμορφο Βουνό των Σκυριανών –σύμβολο της κοινωνικής και πολιτιστικής παράδοσης του νησιού.*

Το υπουργείο φαίνεται να υποκύπτει σε πιέσεις –παρασκηνιακές ή πολιτικές είναι αδιάφορο, πιέσεις που όμως ασκούνται διαχρονικά σε όλες τις πολιτικές ηγεσίες του υπουργείου- προκειμένου να εξυπηρετηθούν «επενδυτικά» συμφέροντα ξένα προς τις ανάγκες και τις αναπτυξιακές προοπτικές της σκυριανής κοινωνίας. Και τούτο, παρ' όλο που ο ίδιος ο υπουργός

---

[63] ΕΥΠΛΟΙΑ, «Αιολικά Πάρκα: Ιερές... ανεμογεννήτριες», Διαθέσιμο στο: http://eyploia.epyna.eu/modules.php?name=News&file=article&sid=1549 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 15/2/2020].

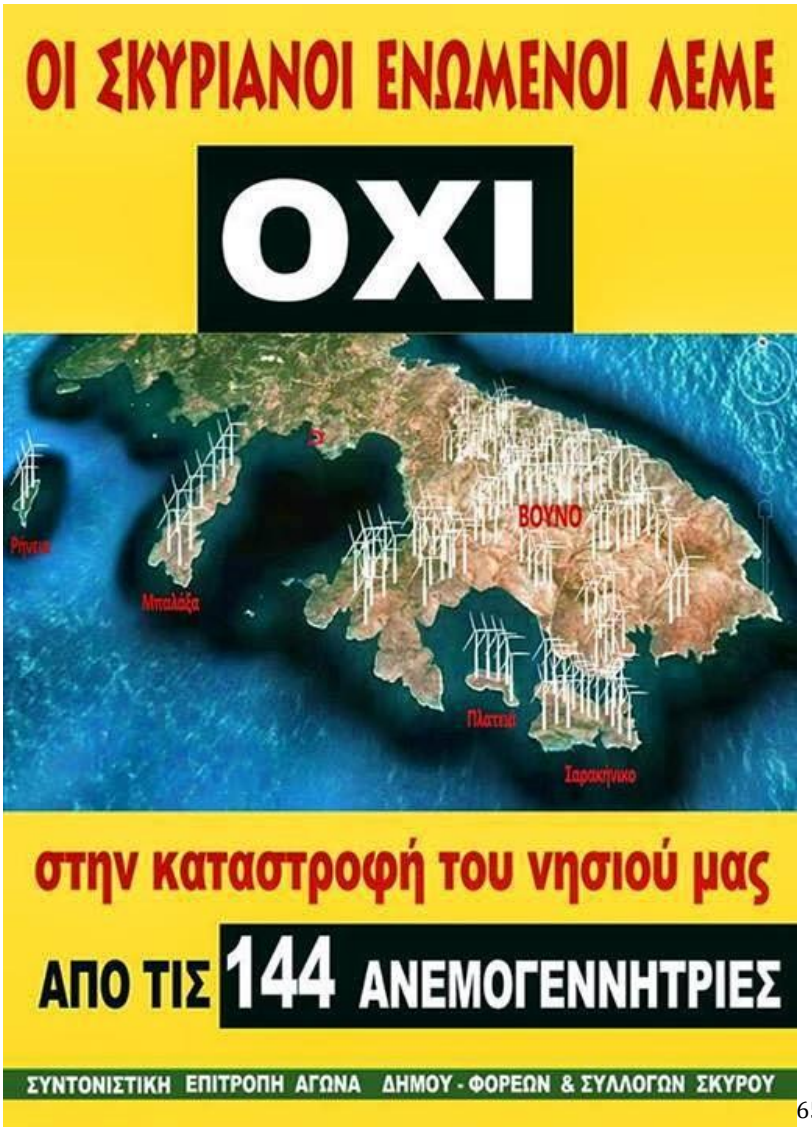
[64] Καθημερινή, «*Αντίδραση για την εγκατάσταση αιολικών πάρκων στη Σκύρο*», Διαθέσιμο στο: https://www.kathimerini.gr/57629/article/epikairothta/ellada/antidrash-gia-thn-egkatastash-aiolikwn-parkwn-sth-skyro [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 15/2/2020].

–στη συνάντηση με την αντιπροσωπεία της Σκύρου στο υπουργείο, τον Αύγουστο φέτος - είχε αναγνωρίσει τόσο την ομόφωνη και καθολική αντίδραση του Σκυριανού λαού στο εν λόγω έργο, όσο και το τεράστιο μέγεθος του, που το καθιστά αντικειμενικά και περιβαλλοντικά ασύμβατο με την μικρή έκταση του νησιού μας.

Τα τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου είναι συνοπτικά τα εξής :

Φορέας του έργου είναι η «ΑΙΟΛΙΚΗ ΝΟΤΙΟΥ ΣΚΥΡΟΥ ΑΕ» στην οποία το ***95% των μετοχών ανήκει στην Μονή Μεγίστης Λαύρας του Αγ. Όρους****. Το έργο αποτελείται από 9 αιολικά πάρκα με 111 α/γ των 3MW και συνολική ισχύ 333 MW. Οι εγκαταστάσεις θα καταλάβουν έκταση 36.100 στρεμμάτων, η ιδιοκτησία της οποίας αμφισβητείται πλέον όχι μόνον από εμάς τους σκυριανούς. Το μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής εγκατάστασης των α/γ είναι χαρακτηρισμένο* ***ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας του Δικτύου NATURA 2000*** *και* ***Ζώνη Ειδικής Προστασίας της Ορνιθοπανίδας (ΖΕΠ)****. Οι 60 α/γ τοποθετούνται εντός της περιοχής NATURA, ακυρώνοντας ουσιαστικά τους λόγους διατήρησης της*».

Σε συνάντηση της στις 9 Αυγούστου 2013 στο ΥΠΕΚΑ, η αντιπροσωπεία των Σκυριανών επεσήμανε στην ηγεσία του υπουργείου ότι:

[65]

«1. *Το έργο αυτό μαζί με το πλήθος των συνοδών έργων (δρόμοι , κτίρια, πέρασμα καλωδίων κ.λ.π.) είναι απολύτως ασύμβατο με το μικρό μέγεθος του νησιού. Θα μετατρέψει το Βουνό σε νταμάρι και ένα αιγαιοπελαγίτικο νησί σαν τη Σκύρο σε βιομηχανική ζώνη παραγωγής ενέργειας από μέγα πλήθος και μέγεθος ανεμογεννητριών. Αν δε συνυπολογίσουμε και το νέο έργο εγκατάστασης άλλων 33 α/γ στις νησίδες της Σκύρου, το οποίο έλαβε άδεια*

[65] Αφίσα της Συντονιστικής Επιτροπής που αναρτήθηκε ηλεκτρονικά (http://o-dromos.blogspot.com/2013/10/blog-post_22.html) αλλά και σε βιτρίνες καταστημάτων και τοίχους σε όλο το νησί, κατά τη διάρκεια της εκστρατείας εναντίον του υπερμεγέθους αιολικού πάρκου την περίοδο 2013.

παραγωγής από τη ΡΑΕ, τότε οδηγούμαστε αβίαστα στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για την μεγαλύτερη εγκατάσταση ανεμογεννητριών στην Ευρώπη, που γίνεται σε ένα τόσο μικρό νησί.

2. *Ο αυξημένος τουριστικός ρόλος τον οποίον έχει προσδώσει στο νησί μας η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας και η συνειδητή επιλογή της τοπικής μας κοινωνίας για* ***ήπια τουριστική ανάπτυξη*** *έχουν φέρει το νησί μας σε αξιοζήλευτη θέση από πλευράς ποιοτικών τουριστικών υπηρεσιών, προσελκύοντας κάθε χρόνο ολοένα και περισσότερους επισκέπτες.* ***Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ασχολείται πλέον άμεσα ή έμμεσα με τον τουρισμό****, ενώ δεκάδες νέοι επιστρέφουν στο νησί τους προσδοκώντας να χτίσουν τη ζωή τους ως αναπόσπαστο και δημιουργικό κομμάτι του οικονομικού γίγνεσθαι. Η αλλοίωση όμως του φυσικού τοπίου και η ισοπέδωση των βουνών προκειμένου να εγκατασταθεί ένα μεγάλο πλήθος γιγαντιαίων α/γ θα υποβαθμίσει κατακόρυφα την τουριστική αξία της Σκύρου, θα προκαλέσει σοβαρή μείωση της τουριστικής κίνησης, θα βάλει φρένο στην ανάπτυξη του νησιού μας και θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε οικονομικό μαρασμό και σημαντική αύξηση της ανεργίας.*

Ανάλογες και χειρότερες συνέπειες θα υπάρξουν και για τη κτηνοτροφία και τη μελισσοκομία, παραδοσιακές ασχολίες σημαντικής μερίδας του πληθυσμού, με 20.000 αιγοπρόβατα και πάνω από 2.000 κυψέλες στο Βουνό της Σκύρου.

3. *Η χωροθέτηση των έργων σε προστατευόμενες από Ευρωπαϊκές Οδηγίες και Συμβάσεις περιοχές NATURA και ΖΕΠ οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια σε μη αναστρέψιμη καταστροφή και κατάρρευση των οικολογικών χαρακτηριστικών των περιοχών αυτών, καταστροφή που θα σημαδέψει μόνιμα*

το ζοφερό πλέον «μέλλον» του νησιού. Παρουσιάζεται δε το εξής παράδοξο : Να βρίσκεται σε εξέλιξη το κοινοτικό πρόγραμμα LIFE+2009 για τη προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας στη Σκύρο, χρηματοδοτούμενο από κονδύλια της Ε.Ε και εκτελούμενο από τον Δήμο Σκύρου, περιβαλλοντικές οργανώσεις και με τη σύμπραξη και ενεργό συμμετοχή του «Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης», που έχει ρόλο στρατηγικού συμβούλου του ΥΠΕΚΑ και την ίδια στιγμή το υπουργείο να εγκρίνει την εγκατάσταση 144 α/γ συνολικής ισχύος 432 MW στο μικρό νησί μας !

Όλα αυτά τα χρόνια, η συντριπτική πλειονότητα των Σκυριανών –παρ' όλο που δεν είμαστε αντίθετοι με την χρήση των ΑΠΕ- ταχθήκαμε αρνητικά απέναντι στην εγκατάσταση αυτού του καταστροφικού για το νησί μας έργου. 2000 υπογραφές κατοίκων και φίλων της Σκύρου συγκεντρώθηκαν και κατατέθηκαν στο υπουργείο και τις αρμόδιες υπηρεσίες. Υπάρχει ομόφωνη αρνητική απόφαση του Δημοτικού μας Συμβουλίου. Υπάρχει ομόφωνη απόφαση του Περιφερειακού Συμβουλίου Στερεάς Ελλάδας και ομοίως του καθ' ύλην αρμοδίου Δασαρχείου Αλιβερίου. Υπάρχουν ομόφωνες αποφάσεις όλων των φορέων του νησιού μας. Κι εντούτοις, ανάμεσα στη βούληση μιας νησιωτικής κοινωνίας που εξέφρασε την άποψη της μετά από διάλογο και δημοκρατικές διαδικασίες και την «βούληση» μιας χούφτας «επενδυτών», το υπουργείο φαίνεται να αγνοεί την βούληση των Σκυριανών και να επιλέγει την επιχειρηματική μοναστηριακή κερδοσκοπία.

Κι επειδή στις μέρες μας πολύς λόγος γίνεται για «ανάπτυξη και επενδύσεις» καλό είναι να γνωρίζουν όλοι ότι το συγκεκριμένο έργο ούτε «επένδυση» αποτελεί ούτε «ανάπτυξη» φέρνει. Γιατί όπως και οι ίδιοι οι «επενδυτές» ομολογούν και η Τράπεζα Πειραιώς με μελέτη της (2010)

αποδεικνύει, το 90% περίπου από τα 650 εκατομ. € που θα κοστίσει το έργο, θα δαπανηθούν στο εξωτερικό για την αγορά των ανεμογεννητριών και των καλωδίων σύνδεσης και μόλις ένα 10% θα περισσέψει για την εγχώρια οικονομία. Άρα, η προστιθέμενη αξία αυτής της επένδυσης στην ελληνική οικονομία είναι μηδαμινή, ενώ για τον τόπο εγκατάστασης φέρνει υπανάπτυξη, φτώχεια και ανεργία.»[66]

21 Οκτωβρίου 2013

Το ψήφισμα συνυπέγραψαν :

1. ΔΗΜΟΣ ΣΚΥΡΟΥ
2. ΑΓΡΟΤΟΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΣΚΥΡΟΥ
3. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΣΚΥΡΟΥ
4. ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΠΥΓΜΗ»
5. ΑΛΙΕΥΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΚΥΡΟΥ
6. ΕΜΠΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΚΥΡΟΥ
7. ΕΝΩΣΗ ΜΙΚΡΟΣΩΜΗΣ ΦΥΛΗΣ ΑΛΟΓΩΝ ΣΚΥΡΟΥ
8. ΕΝΩΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΚΥΡΟΥ
9. ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ «ΑΧΕΡΟΥΝΕΣ»
10. ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ «ΚΑΛΙΚΡΙ»
11. ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ «ΠΕΥΚΟΣ»
12. ΚΥΝΗΓΕΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΚΥΡΟΥ
13. ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΚΥΡΟΥ
14. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «Ο ΑΡΙΩΝ»
15. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΠΕΛΑΣΓΟΙ»

[66] *Ο* δρόμος, «Συντονιστική Επιτροπή Αγώνα Δήμου, Φορέων & Συλλόγων Σκύρου - Όχι στην καταστροφή» Διαθέσιμο στο: http://o-dromos.blogspot.com/2013/10/blog-post_22.html [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 16/2/2020].

16. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ (ΣΟΠΠΑ)
17. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ-ΛΥΚΕΙΟΥ ΣΚΥΡΟΥ
18. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΣΚΥΡΟΥ
19. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΚΥΡΟΥ «Η ΑΝΑΦΑΝΗ»
20. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (Τοπική Επιτροπή Σκύρου)
21. ΕΝΩΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΩΝ ΣΚΥΡΟΥ
22. ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΚΥΡΟΥ «Ο ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ»
23. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΜΕΑΛΟΣ»
24. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΚΥΡΙΑΝΩΝ ΑΘΗΝΑΣ»

Σχετικά με την κοινοβουλευτική δράση των βουλευτών Ευβοίας όσον αφορά το ζήτημα των ανεμογεννητριών, το 2007 ετέθη η πρώτη επίκαιρη ερώτηση προς τους Υπουργούς Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, από τον βουλευτή του ΚΚΕ Γεωργίου Μαυρίκου. Η ερώτηση είχε ως εξής:

> «*Είναι γνωστό ότι στο νησί Σκύρος του Νομού Ευβοίας υπάρχει αυτή την περίοδο, δικαιολογημένα, ανησυχία των κατοίκων. Ιδιωτικών συμφερόντων εταιρείες πιέζουν το σκυριανό λαό να αποδεχθεί την εγκατάσταση εκατόν εβδομήντα τριών αρχικά και άλλων ίσως περισσοτέρων σε δεύτερη φάση ανεμογεννητριών. Με δεδομένο ότι: Η εγκατάσταση της κάθε μίας ανεμογεννήτριας απαιτεί τέσσερα-πέντε στρέμματα και έτσι θα μετατραπεί μια μεγάλη έκταση φυσικού κάλους σε ένα κακοποιημένο περιβάλλον.*

Η ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία από ανεμογεννήτριες γεννά σοβαρούς κινδύνους. Η καταστροφή του χώρου για την κτηνοτροφία και τη μελισσοκομία θα γεννήσει μεγάλες δυσκολίες για την επιβίωση του ζωικού κεφαλαίου και, κατά συνέπεια, μειωμένο εισόδημα για τους κτηνοτρόφους και τους μελισσοκόμους. Η μείωση του τουρισμού, η ρύπανση, οι θόρυβοι, οι αρνητικές οικολογικές επιπτώσεις και οι επιπτώσεις στην πολιτιστική κληρονομιά θα βλάψουν συνολικά το νησί, αφού τα πάρκα ανεμογεννητριών θεωρούνται και είναι βιομηχανικές περιοχές. Το αίτημα ιδιωτικών εταιρειών για διασυνδεδεμένο δίκτυο Σκύρου-Ψαρών- Λέσβου-Χίου-Ικαρίας-Σάμου βεβαιώνει ότι οι κίνδυνοι για το νησί πολλαπλασιάζονται. Η ευρωπαϊκή και διεθνής εμπειρία για εγκατάσταση ανάλογων πάρκων μέσα στη θάλασσα και μακριά από τον αιγιαλό και η εμπειρία για το κόστος της κιλοβατώρας δεν πρέπει να παρακάμπτονται.
Με βάση όλα αυτά, ερωτώνται οι κύριοι Υπουργοί, τι μέτρα θα πάρει η Κυβέρνηση για την προστασία του νησιού και των κατοίκων του;»

Στην ερώτηση του κ. Μαυρίκου απάντησε ο Υφυπουργός Ανάπτυξης κ. Καλαφάτης, λέγοντας σχετικά (*επιλογή*):

«*[…] έχουμε υιοθετήσει τη νέα ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική που προβλέπει, εκτός του στόχου αυτού, τη μείωση των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου κατά 20%, τη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας κατά 20% και τη διείσδυση των βιοκαυσίμων στις μεταφορές κατά 10% έως το 2020. Σε αυτό το πλαίσιο, ο νόμος που εφαρμόζεται απλοποιεί τις διαδικασίες και ενσωματώνει τη μελέτη*

περιβαλλοντικών επιπτώσεων στη γνωμοδότηση της Ρ.Α.Ε., ώστε να ακούγεται η φωνή των τοπικών κοινωνιών από τα αρχικά στάδια της ανάπτυξης Α.Π.Ε.. Επίσης, το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. έχει καταρτίσει το ειδικό χωροταξικό σχέδιο για τις Α.Π.Ε., όπου τίθενται σαφή κριτήρια χωροθέτησης, ειδικά για τις περιπτώσεις ευαίσθητων περιοχών όπως είναι η Σκύρος. Για εμάς η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας δεν δικαιολογεί σε καμία περίπτωση την ανεξέλεγκτη ανάπτυξή τους, πολύ δε περισσότερο σε βάρος του ανθρωπογενούς και του φυσικού περιβάλλοντος.
Σε ό,τι αφορά στην ερώτησή σας για τη Σκύρο, από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Ανάπτυξης και του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. με ενημέρωσαν ότι το αίτημα για την ανάπτυξη αιολικού δυναμικού στη νότια Σκύρο ως προς την περιβαλλοντική μελέτη βρίσκεται υπό εξέταση. Οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. έχουν προβεί σε αυτοψία του χώρου και εξετάζουν όλα τα διαθέσιμα στοιχεία για να γνωμοδοτήσουν σχετικά. Σε κάθε περίπτωση, λαμβάνονται υπ' όψιν και οι απόψεις της τοπικής κοινωνίας και το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και η βιώσιμη ανάπτυξη του νησιού.
Όσον αφορά στη διασύνδεση της Σκύρου με τα γύρω νησιά, δεν υπάρχει κατατεθειμένο κανένα επίσημο αίτημα. Αυτό που έχει διατυπωθεί είναι πρόταση για υποθαλάσσια σύνδεση της Σκύρου με την ηπειρωτική χώρα. Η τρέχουσα μελέτη ανάπτυξης συστήματος μεταφοράς δεν περιλαμβάνει πρόβλεψη σύνδεσης της Σκύρου με τα άλλα νησιά μέχρι στιγμής».[67]

[67] Πρακτικά Συνεδριάσεων Ολομέλειας της Βουλής των Ελλήνων, Περίοδος: ΙΒ, Σύνοδος: Α΄, Συνεδρίαση: ΙΕ΄ 22/10/2007, υπό τις ερωτήσεις Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, 3-α [84/16-10-2007].

Όσον αφορά την ερώτηση 10 (βλ. σελ. 30), περί κρατικής στήριξης, στην πράξη, σε μία περίπτωση ανάγκης, το ίδιο έτος (2013), ο βουλευτής Ευβοίας της Δημοκρατικής Αριστεράς Δημήτρης Αναγνωστάκης κατέθεσε ερώτηση στον Υπουργό Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων με θέμα το *Αιολικό Πάρκο στη Σκύρο Ευβοίας*. Παρακάτω παρατίθενται σημαντικά αποσπάσματα της ερώτησης του κ. Αναγνωστάκη (3-4-2013).

«Κύριε Υπουργέ,

Με το υπ. Αριθμό πρωτ. 21916/687-3/4/2013 έγγραφό του, το Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος του Υπουργείου ΠΕ.Κ.Α., γνωμοδότησε θετικά στην μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) του έργου «Αιολικός Σταθμός Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας, ισχύος 333MW στη θέση Νότια Σκύρος Δήμου Σκύρου, Περιφερειακής Ενότητας Εύβοιας και Ηλεκτρική Διασύνδεση του στο Ηπειρωτικό Σύστημα».

Το γιγάντιο και ασύμμετρο για το μέγεθος του νησιού Αιολικό Πάρκο, καταλαμβάνει έκταση 36.110 στρεμμάτων, αποτελούμενο από 9 συνολικά Αιολικά Πάρκα, εκ των οποίων τα επτά θα κατασκευαστούν εντός περιοχής NATURA 2000 και εντός Ζώνης Ειδικής Προστασίας.

Οι δρόμοι, που σύμφωνα με την μελέτη θα διανοιχθούν, έχουν μήκος 60.956,75μ. και πλάτος καταστρώματος 5μ. και όπως είναι φυσικό, εκτός από τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καταστρέφει την Αιγαιοπελαγίτικη φυσιογνωμία της Σκύρου, αλλοιώνοντας το ανάγλυφό της.

Σημειωτέον ότι σύμφωνα με τις κατευθύνσεις, τους κανόνες και τα κριτήρια χωροθέτησης που τίθενται στο Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και

Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ (ΦΕΚ 2464Β/3-12-2008), τα νησιά πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ειδική κατηγορία χώρου, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους και επομένως τα κριτήρια χωροθέτησης των ανεμογεννητριών πρέπει να είναι αυστηρότερα.

Σημειωτέον επίσης ότι, οι υποψήφιοι επενδυτές είναι η κοινοπραξία «Αιολική Νότιας Σκύρου», της οποίας το 95% των μετοχών κατέχει η Μονή Μεγίστης Λαύρας του Αγίου Όρους, ως φερόμενη ιδιοκτήτρια της ως άνω περιοχής.

Η ιδιοκτησία αυτή αμφισβητείται από τους κατοίκους της Σκύρου και από το Ελληνικό Δημόσιο και ο πρώην Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου κ. Σανιδάς, προ διετίας, είχε διατάξει έρευνα.

Σύσσωμοι, η Δημοτική Αρχή και όλοι οι φορείς είναι αντίθετοι με την εγκατάσταση αυτή, όπως ομόφωνα αρνητική είναι και η από 14-11-2011 απόφαση της Επιτροπής Περιβάλλοντος και Ανάπτυξης της Περιφέρειας Στ. Ελλάδας.

Επιπροσθέτως αξίζει να σημειωθεί ότι το εν λόγω επενδυτικό σχέδιο έχει αποτύχει να παραθέσει πλήρη αιτιολόγηση της απόσβεσης του κόστους διασύνδεσης με την Ηπειρωτική Ελλάδα και παράλληλα αποφεύγει να συγκεκριμενοποιήσει τις κοινωνικές παροχές και ωφελήματα που θα παράσχει στην τοπική κοινωνία ως αντιστάθμισμα της επένδυσης.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω ερωτάσθε κύριε Υπουργέ:

• Δεδομένου του ότι, η σχετική επένδυση αντιβαίνει τους περιβαλλοντικούς όρους που επιβάλλει το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ (ΦΕΚ 2464Β/3-12-2008), με ποια κριτήρια το Τμήμα

Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος του Υπουργείου κατέληξε σε θετική γνωμοδότηση στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων;

• *Πως θα διασφαλίσετε ότι δεν θα υπάρξει αλλοίωση της φυσιογνωμίας της Σκύρου, που αυτό θα έχει ανυπολόγιστο κόστος για την τουριστική της ανάπτυξη;*

• *Σκοπεύετε να διασφαλίσετε την παροχή ωφελημάτων προς την τοπική κοινωνία συναρτώντας τα με την αδειοδότηση ή όχι της συγκεκριμένης επένδυσης;*

Ο Ερωτών Βουλευτής

Δημήτρης Αναγνωστάκης»[68]

Η ερώτηση προηγήθηκε της σύσκεψης των ενδιαφερόμενων μελών του έργου στο ΥΠΕΚΑ την 25η Οκτωβρίου 2013, και ακολούθησε (κατά πολύ χρονικά) την πρώτη συνάντηση των Σκυριανών με τους καλόγερους της Α.Ε. «Αιολική Νοτίου Αιγαίου», τους μήνες Σεπτεμβρίου και Οκτωβρίου 2007 στο Μετόχι (Μονή Αγίου Γεωργίου στο Κάστρο του χωριού). Εκεί λειτουργούσε και ανεπίσημα το γραφείο της ηλεκτρογεννητικής ανώνυμης εταιρείας των ιερέων. Η διαβούλευση περί το ζήτημα αιολικού πάρκου ξεκίνησε μέσα σε «κλίμα οξύτητας εξ' αιτίας της προκλητικής στάσης [που ακολουθήθηκε] από την πλευρά των καλόγερων […]»[69], και συνεχίστηκε στους ίδιους τόνους για επτά σχεδόν χρόνια μέχρι το 2013.

[68] ENERGYPRESS, «Ερώτηση βουλευτή Ευβοίας για το αιολικό πάρκο της Σκύρου», Διαθέσιμο στο: https://energypress.gr/news/erotisi-voyleyti-eyvoias-gia-aioliko-parko-tis-skyroy [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/2/2020].
[69] Αναστασία Φαλτάιτς, ΕΥΠΛΟΙΑ, Τεύχος 18.

Με τη λήξη του 2019 οι Σκυριανοί βρέθηκαν μπροστά στην έκπληξη της ανασυγκρότησης της «Αιολικής Νοτίου Αιγαίου -Μονής Μεγίστης Λαύρας», και τη χρηματοδότηση ενός *καινούριου* έργου εγκατάστασης ανεμογεννητριών. Στα πλαίσια χορήγησης νέων αδειών για την παραγωγή αιολικής ενέργειας από την ΡΑΕ, βρέθηκαν δύο ενδιαφερόμενες εταιρείες για τη Σκύρο (από τις πέντε, στο σύνολο των οκτώ έργων για τα οποία χορηγήθηκαν άδειες σε όλη την Ελλάδα).

Οι δύο εταιρείες είναι οι: «1^{0} Αιολικό Πάρκο Σκύρου Ε.Π.Ε.», η «9^{0} Αιολικό Πάρκο Σκύρου Ε.Π.Ε.». Τα έργα που έλαβαν άδεια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και σχετίζονται με τη Σκύρο είναι τα εξής:

- **Αιολικός σταθμός εγκατεστημένης ισχύος 78,4 MW** και μέγιστης ισχύος παραγωγής 78MW στη θέση «ΠΛΕΥΡΑ – ΕΓΓΛΕΖΟΥ – ΑΠΟΣΤΟΛΗ - ΓΛΗΓΟΡΗ», της Δημοτικής Ενότητας Σκύρου, του Δήμου Σκύρου, της Περιφερειακής Ενότητας Εύβοιας, στην εταιρεία με την επωνυμία «1ο ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΣΚΥΡΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ» με δ.τ. «1ο ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΣΚΥΡΟΥ Ε.Π.Ε.»

Η μετοχική σύνθεση της «1ο Αιολικό Πάρκο Σκύρου ΕΠΕ» έχει ως εξής: ΑΙΟΛΙΚΗ ΝΟΤΙΟΥ ΣΚΥΡΟΥ Α.Ε. με ποσοστό 99,83% και ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ με ποσοστό 0,17%.

Να σημειωθεί ότι το έργο χρηματοδοτείται σε ποσοστό 25% από την Total Eren και το υπόλοιπο μέσω τραπεζικής χρηματοδότησης.

Η παρούσα άδεια παραγωγής αφορά αιολικό σταθμό ο οποίος αποτελεί τμήμα ενός ενιαίου έργου αιολικών σταθμών συνολικής ισχύος 333MW, οι οποίοι χωροθετούνται στη νήσο Σκύρο, με ανεξάρτητη διασύνδεση στο Σύστημα της

ηπειρωτικής χώρας για την υλοποίηση της οποίας, ευθύνη έχει ο φορέας υλοποίησης της, δηλ η εταιρεία «ΑΙΟΛΙΚΗ ΝΟΤΙΟΥ ΣΚΥΡΟΥ - ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ».

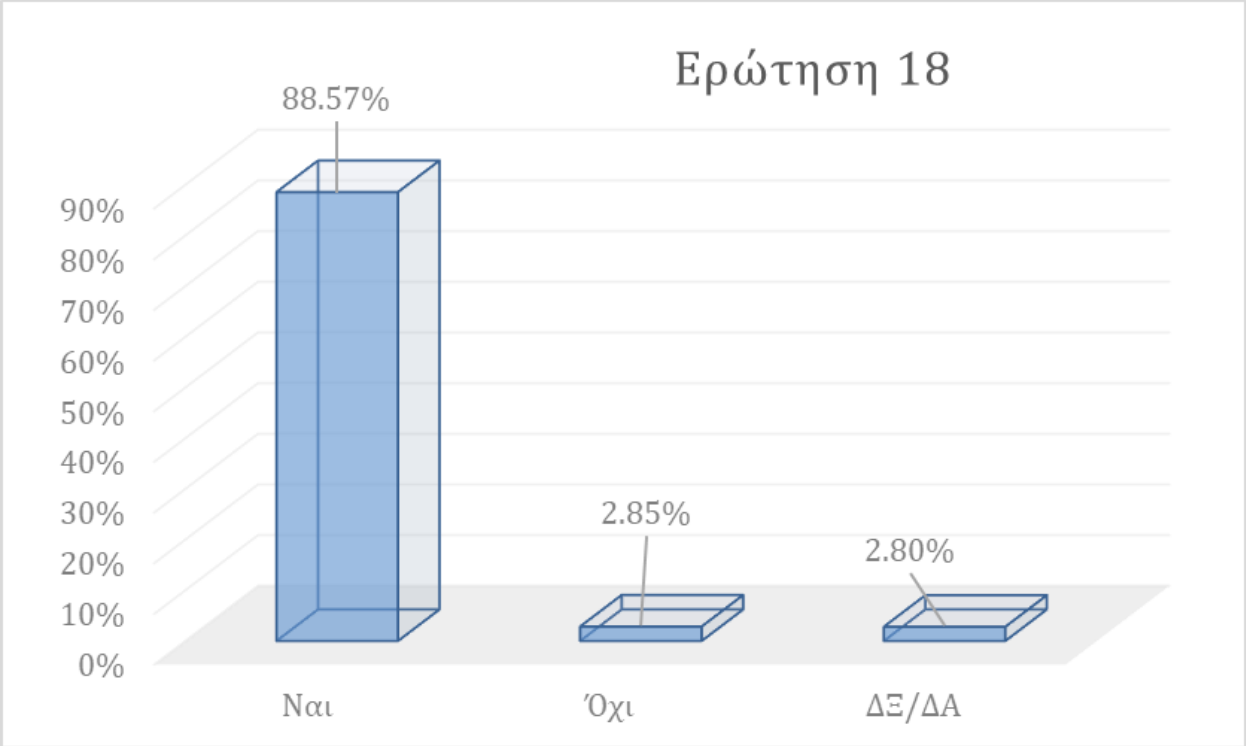
- **Αιολικός σταθμός εγκατεστημένης ισχύος 72,8 MW** και μέγιστης ισχύος παραγωγής 72MW στη θέση «ΚΟΥΚΝΑ-ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ-ΒΑΘΥ ΒΑΘΡΑΚΙ», της Δημοτικής Ενότητας Σκύρου, του Δήμου Σκύρου, της Περιφερειακής Ενότητας Εύβοιας, στην εταιρεία με την επωνυμία «9Ο ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΣΚΥΡΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ» με δ.τ. «9ο ΑΙΟΛΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΣΚΥΡΟΥ Ε.Π.Ε.»

Ισχύει ανάλογο καθεστώς με το αμέσως παραπάνω έργο της ίδιας εταιρείας, ότι δηλαδή η παρούσα άδεια παραγωγής αφορά αιολικό σταθμό ο οποίος αποτελεί τμήμα ενός ενιαίου έργου αιολικών σταθμών συνολικής ισχύος 333MW, οι οποίοι χωροθετούνται στη νήσο Σκύρο, με ανεξάρτητη διασύνδεση στο Σύστημα της ηπειρωτικής χώρας για την υλοποίηση της οποίας, ευθύνη έχει ο φορέας υλοποίησης της, δηλαδή η εταιρεία «ΑΙΟΛΙΚΗ ΝΟΤΙΟΥ ΣΚΥΡΟΥ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ».[70]

[70] ENERGYPRESS, «*Οκτώ νέα αιολικά έργα έλαβαν άδεια παραγωγής από την ΡΑΕ συνολικής ισχύος 169,2 MW - Τα 151,2 MW στη Σκύρο*», Διαθέσιμο στο: https://energypress.gr/news/okto-nea-aiolika-erga-elavan-adeia-paragogis-apo-tin-rae-synolikis-ishyos-1692-mw-ta-1512-mw [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 24/2/2020].

Ερώτηση 18

«Θεωρείτε σημαντική την πράσινη ανάπτυξη του νησιού **με σκοπό** την προστασία του νησιωτικού περιβαλλοντικού τοπίου;»

Με την εμφάνιση θεωριών όπως αυτή του «Μαγγανοπήγαδου» (πρώτη εμφάνιση «Το περιβάλλον: Από Πλεόνασμα σε έλλειψη» (1980), του Allan Schnaiberg, η συζήτηση περί πολιτικο-οικονομικών θεωρητικών προσεγγίσεων στην κατανόηση της οικολογικής καταστροφής και αταξίας, έλαβε κοινωνιολογικό υπόβαθρο. Με το πέρας της μόδας του νέο-Μαρξισμού στην κοινωνιολογία, και την ανάδειξη του νεοφιλελεύθερου πνεύματος του 21ου αιώνα, θεωρίες όπως του «Μαγγανοπήγαδου» άρχισαν να χάνουν την αξιοπιστία τους ως προς την αποτελεσματικότητα προσφοράς παραγωγικών επακόλουθων στη σύγχρονη, εξελισσόμενη κοινωνική πραγματικότητα.

«*Η θεωρία του μαγγανοπήγαδου ανέδειξε την εικόνα μιας κοινωνίας η οποία τρέχει σημειωτόν, χωρίς να πηγαίνει μπροστά. Το γεγονός αυτό αποτελεί ένδειξη της μείωσης της κοινωνικής αποδοτικότητας του παραγωγικού συστήματος. Αυτή η μειωμένη κοινωνική αποδοτικότητα της χρήσης των φυσικών πόρων οδήγησε σε μια τεράστια αύξηση της εξάντλησης των οικοσυστημάτων (εξόρυξη πόρων) και της ρύπανσής τους (απόρριψη απορριμμάτων στα οικοσυστήματα)*». (Gould, Pellow and Schnaiberg, 2004: 297.)[71]

Όπως φάνηκε από τις προηγούμενες ερωτήσεις, καθώς και από την ιστορία του Αιολικού Πάρκου Σκύρου, η διαχείριση του ενεργειακού παραγόμενου προϊόντος προκάλεσε τη σημαντικότερη έκρηξη αντιδράσεων από τους κατοίκους. Σχετικά, λοιπόν, με τη φύση της κοινοκτημοσύνης που προτείνεται από τις νέο-Μαρξιστικές θεωρίες της περιβαλλοντικής επιστήμης όσον αφορά την πράσινη ανάπτυξη, ο Schnaiberg αναφέρει ότι:

«[…]το μοντέλο του μαγγανοπήγαδου υπονοεί ότι η μεγαλύτερη δημοκρατική κυριότητα και ο έλεγχος επί της παραγωγής θα βελτίωνε τα κοινωνικά και οικολογικά προβλήματα, περισσότερο από τις προσπάθειες για έλεγχο των συντελεστών κατανάλωσης ή της επιλογής του καταναλωτή […] Ο καταναλωτής θα μπορούσε να επιλέξει μεταξύ δύο προϊόντων (Pepsi – Coca Cola) ή μιας «πράσινης» εναλλακτικής λύσης. Αλλά αυτό δε θα είχε καμία σημασία εάν η κατοχή και ο έλεγχος όλων αυτών των προϊόντων βρίσκεται στα

[71] Gould, K.A., Pellow, D.N., Schnaiberg, A., (2004) INTERROGATING THE TREADMILL OF PRODUCTION: EVERYTHING YOU WANTED TO KNOW ABOUT THE TREADMILL, BUT WERE AFRAID TO ASK, pp. 297, University of Wisconsin, Madison, [Πρώτη παρουσίαση στο Συμπόσιο Περιβάλλοντος UoW, 31Οκτωβρίου -1 Νοεμβρίου, 2003].

χέρια ενός παραγωγού (ή μιας επιχείρησης) που εκτοπίζει τους εργάτες του, καταναλώνει κρατικούς πόρους και επιβαρύνει σε μεγάλο βαθμό το οικοσύστημα. […] Όσο οι ιδιοκτήτες έχουν τη δυνατότητα να επενδύουν σε χώρες και περιοχές με χαμηλό κόστος εργασίας (ή να εκμεταλλεύονται χαμηλόμισθους μετανάστες), οι καταναλωτές ασκούν ελάχιστο έλεγχο επί αυτών των παραγωγικών διαδικασιών (και των αποτελεσμάτων τους)».[72]

Και ακριβώς αυτή ήταν η ουσία της αντίθεσης των Σκυριανών στην εκμετάλλευση των παραγόμενων πόρων του Αιολικού Πάρκου από τη Μονή Μεγίστης Λαύρας. Αυτό ήταν, και συνεχίζει να είναι, το συναίσθημα ανησυχίας που φαίνεται να διακατέχει το νησί κατά τη διαδικασία πραγμάτωσης της σύγχρονης Ευρωπαϊκής ταυτότητας, και των περιβαλλοντικών πλάνων μιας εξελισσόμενης καπιταλιστικής κοινωνίας σε ένα χώρο όπως η Σκύρος.

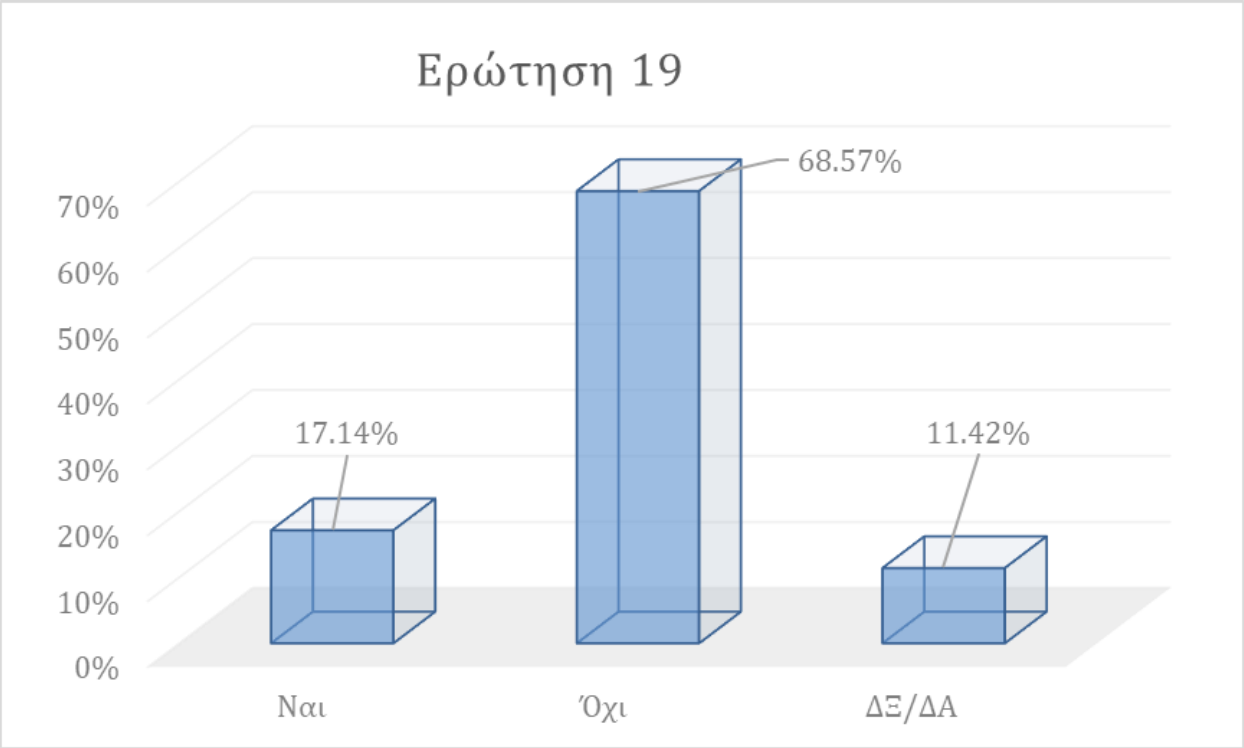
Παρ' όλα αυτά, δε φαίνεται πως πίσω από εκείνη την ακτιβιστική κίνηση υπάρχει κάποιο νέο-Μαρξιστικό υπόβαθρο, ούτε και η προσπάθεια ικανοποίησης κάποιας θεωρητικής ιδεαλιστικής καμπάνιας. Παρά μόνον η προστασία της Σκυριανής εντοπιότητας όπως οργανικά την αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι κάτοικοι του νησιού.

[72] Gould, K.A., Pellow, D.N., Schnaiberg, A., (2004) INTERROGATING THE TREADMILL OF PRODUCTION: EVERYTHING YOU WANTED TO KNOW ABOUT THE TREADMILL, BUT WERE AFRAID TO ASK, pp. 8-9, University of Wisconsin, Madison, [Πρώτη παρουσίαση στο Συμπόσιο Περιβάλλοντος UoW, 31Οκτωβρίου -1 Νοεμβρίου, 2003].

Ερώτηση 19

«*Είστε ικανοποιημένοι από τη χρήση πράσινων εναλλακτικών λύσεων που προσφέρει η τοπική αυτοδιοίκηση;*»

Το 17.14% του συνόλου των ερωτηθέντων απάντησε θετικά, το 68.57% αρνητικά, ενώ το 11.42% ΔΞ/ΔΑ. Το υπόλοιπο 2.87% δεν απάντησε στην ερώτηση.

Στα πλαίσια των «πράσινων εναλλακτικών λύσεων» που αναφέρονται στην ερώτηση εντάσσονται τα φωτοβολταϊκά, οι ανεμογεννήτριες, και η υδροηλεκτρική ενέργεια. Αυτές οι κατηγορίες αναφέρονται στην ερώτηση 20.

Ερώτηση 20

«*Εάν **όχι**, τι θα θέλατε να γίνει πιο αποτελεσματικά:*

a. *Επένδυση σε φωτοβολταϊκά*
b. *Επένδυση σε ανεμογεννήτριες*
c. *Επένδυση σε υδροηλεκτρική ενέργεια*
d. *Άλλο:*_____»

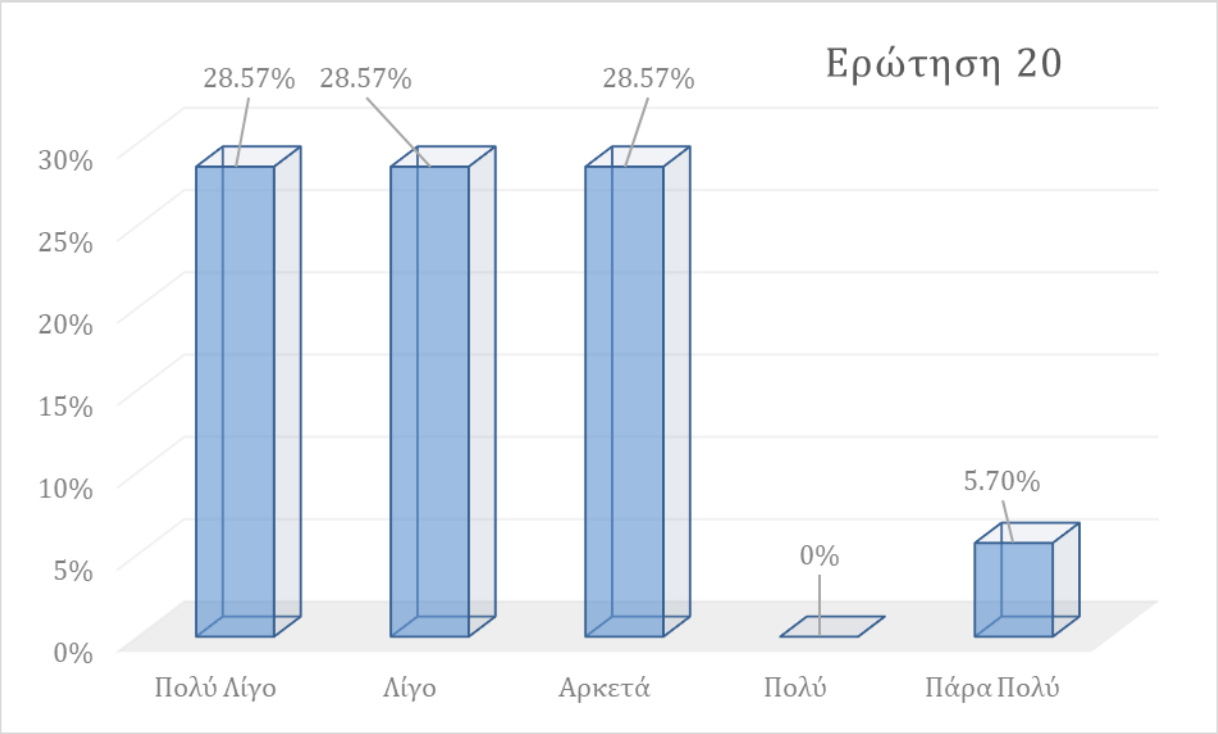

Όπως προαναφέρθηκε, εδώ προσδιορίζονται οι κατηγορίες πράσινων εναλλακτικών επιλογών. Τυπικά δόθηκαν τρεις κυρίαρχες, καθώς και η επιλογή για περαιτέρω προσθήκη. Μονάχα ένας απάντησε «Άλλο», και έδωσε την ενναλακτική λύση της «Ενέργειας από θαλάσσης με την εκμετάλλευση των κυμάτων και των παλιρροιών».

Ερώτηση 21

«Είστε ικανοποιημένοι με τη διαχείριση απορριμμάτων στο νησί;

Πολύ λίγο - Λίγο - Αρκετά - Πολύ - Πάρα πολύ»

Οι απαντήσεις «Πολύ λίγο, λίγο» και «Αρκετά» επιλέχθηκαν ισόβαθμα, κατά 28.57% επί του συνόλου των ερωτηθέντων, ενώ «Πάρα πολύ» επέλεξε μόνο το 5.7%. Το υπόλοιπο 8.59% δεν απάντησε στην ερώτηση.

Το 2013 υπήρξε σχέδιο εγκατάστασης ΧΥΤΑ στη Σκύρο, με κονδύλι συνολικού προϋπολογισμού 295.880€.

Τον Ιούνιο του 2006 είχε κατατεθεί ερώτηση στη Βουλή από το βουλευτή Δημήτρη Πιπεργιά προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων σχετικά με τους ΧΥΤΑ Νότιας Ευβοίας και Σκύρου:

«*Για τη νήσο Σκύρο δεν έχει κινηθεί καμία διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης ΧΥΤΑ και άρα, δεν έχει υποβληθεί πρόταση ένταξης σε χρηματοδοτικό πρόγραμμα.*» και συνεχίζει ρωτώντας για ποιους λόγους δεν έχει κινηθεί ακόμα η διαδικασία χωροθέτησης και περιβαλλοντικής αδειοδότησης του ΧΥΤΑ Σκύρου και δεν έχει προωθηθεί η κατασκευή του.[73]

Η λειτουργία του ΧΥΤΑ επιβεβαιώθηκε εν τέλει από τον Φο.Δ.Σ.Α. (*Φορέας Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων*), το 2017, σε ανακοίνωση του, όπου και αναφέρει:

«Σήμερα [ο Δήμος Σκύρου (2.994 μόνιμων κατοίκων)], εναποθέτει τα σύμμεικτα απορρίμματά του στον ΧΥΤΑ Σκύρου. Η αποκομιδή σύμμεικτων απορριμμάτων και η μεταφορά στον ΧΥΤΑ πραγματοποιείται από τον Δήμο. Η αποκομιδή της ανακύκλωσης πραγματοποιείται από τον Δήμο και τα προς ανακύκλωση υλικά οδηγούνται στο ΚΔΑΥ (*Κέντρο Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών*) Σχηματαρίου. Το ΠΕΣΔΑ (*Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων*) προβλέπει για τη διαχείριση των οργανικών απορριμμάτων την κατασκευή μονάδας κομποστοποίησης».[74]

Σύμφωνα με μαρτυρίες κατοίκων του λιμανιού της Λιναριάς καθώς και με αναλυτικότερες απαντήσεις στα ερωτηματολόγια, προκύπτει ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων είναι η ανακύκλωσή τους. Συγκεκριμένα, είναι η **μη** ανακύκλωση των αποβλήτων που απασχολεί τους κατοίκους.

[73] EVIAPORTAL, Διαθέσιμο στο: https://eviaportal.gr/ti-ginetai-me-toys-chyta-tis-notias-eyboias-kai-tis-skyroy/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17-01-2020].

[74] Παλμός Ευβοίας, Διαθέσιμο στο: https://www.palmosev.gr/fodsa-stereas-olokliromeni-diachirisi-astikon-apovliton/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17-01-2020].

Παρά την ύπαρξη μπλε κάδων ανακύκλωσης σε όλο το νησί, τα ανακυκλώσιμα λέγεται ότι συλλέγονται από τα κανονικά απορριμματοφόρα και μεταφέρονται στη χωματερή μαζί με τα υπόλοιπα σκουπίδια. Η μοναδική ανακύκλωση απορριμμάτων που εκτελείται στο νησί, είναι αυτή του Λιμενικού Ταμείου, με τη λειτουργία πρέσας δεματοποίησης πλαστικών και αλουμινένιων κουτιών. Αυτά, έπειτα από την πίεσή τους, δημιουργούν στοιβάζονται

Παρά τη συμμετοχή της Σκύρου στην αποστολή ανακυκλώσιμων στο ΚΔΑΥ Σχηματαρίου, η απομόνωση της μονάδας ΧΥΤΑ στο νησί δεν έχει αποφέρει στατιστικά στοιχεία σχετικά με τα απόβλητα του νησιού. Τα μοναδικά απτά αποτελέσματα συλλογής, έρχονται από το ΚΔΑΥ Σχηματαρίου, το έτος 2018, από τον Πίνακα Ανακύκλωσης του Φο.Δ.Σ.Α, υπεύθυνου φορέα Διαλογής Ανακυκλώσιμων στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας.

Πιο συγκεκριμένα, το 2018, η Σκύρος έστειλε 80.87 τόνους ανακυκλώσιμων, εκ των οποίων τα βιοδιασπάσιμα απόβλητα, δηλαδή τα υπολείμματα, ήταν οι 31.71 τόνοι. Το ποσοστό συμμετοχής της Σκύρου στη διαλογή ανακυκλώσιμων υλικών συγκριτικά με το σύνολο των δήμων στη Στερεά Ελλάδα ήταν 0.60%.[75]

Σύμφωνα με την Eurostat η παραγωγή αποβλήτων της Ελλάδας έχει μειωθεί στο διάστημα των τελευταίων δέκα ετών. Ταυτόχρονα η καύση αποβλήτων έχει ανοδική πορεία που δείχνει προσπάθεια για βελτιστοποίηση της διαχείρισης του συνολικού όγκου απορριμμάτων σε μια προσπάθεια συμμόρφωσης στα Ευρωπαϊκά στάνταρ.

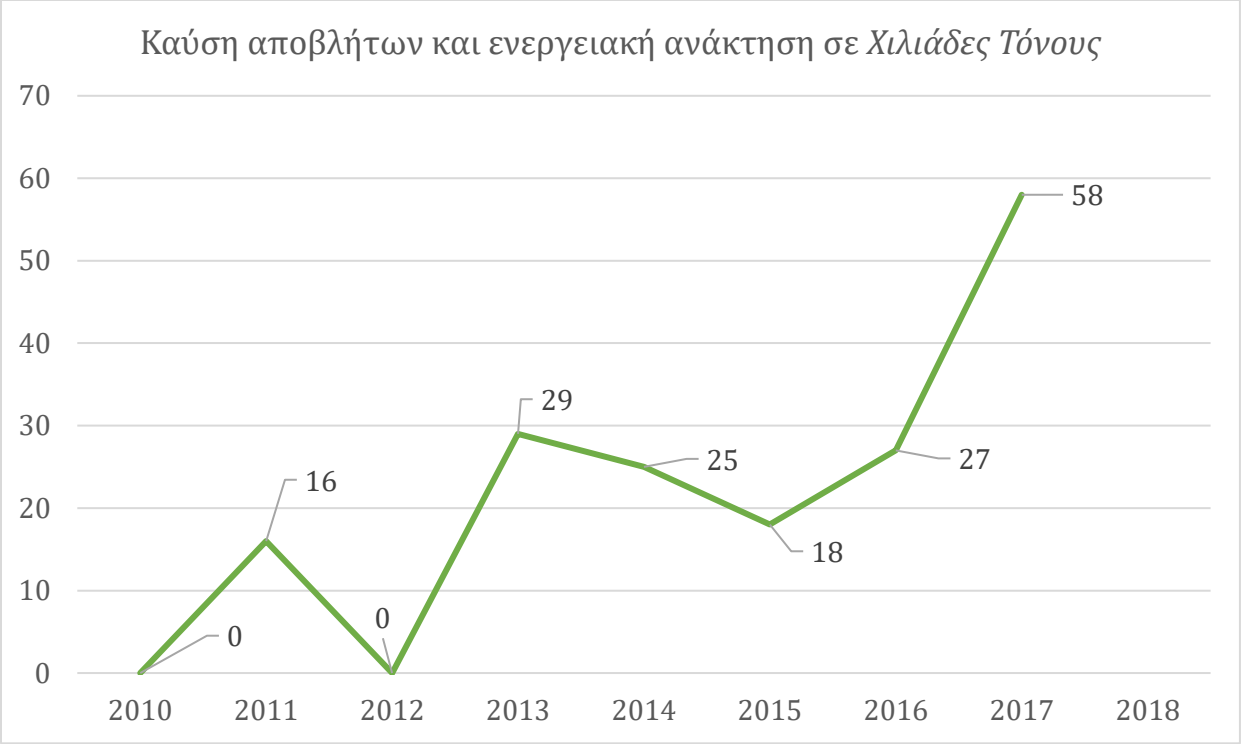
[75] Περιφερειακός Φο.Δ.Σ.Α Στερεάς Ελλάδας, Διαθέσιμο στο: http://fodsaste.gr/nea/deltia-tupou/item/642-pinakas-anakuklosis-2018-perif-ster-elladas.html [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 14-4-2020].

Παρ' όλα αυτά φαίνεται πως η διασπορά μονάδων ανακύκλωσης σε όλες τις περιφέρειες της χώρας δεν είναι ισομερώς κατανεμημένη, ενώ τα νησιά βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση, λόγω φυσικής απόστασης από την ηπειρωτική χώρα.

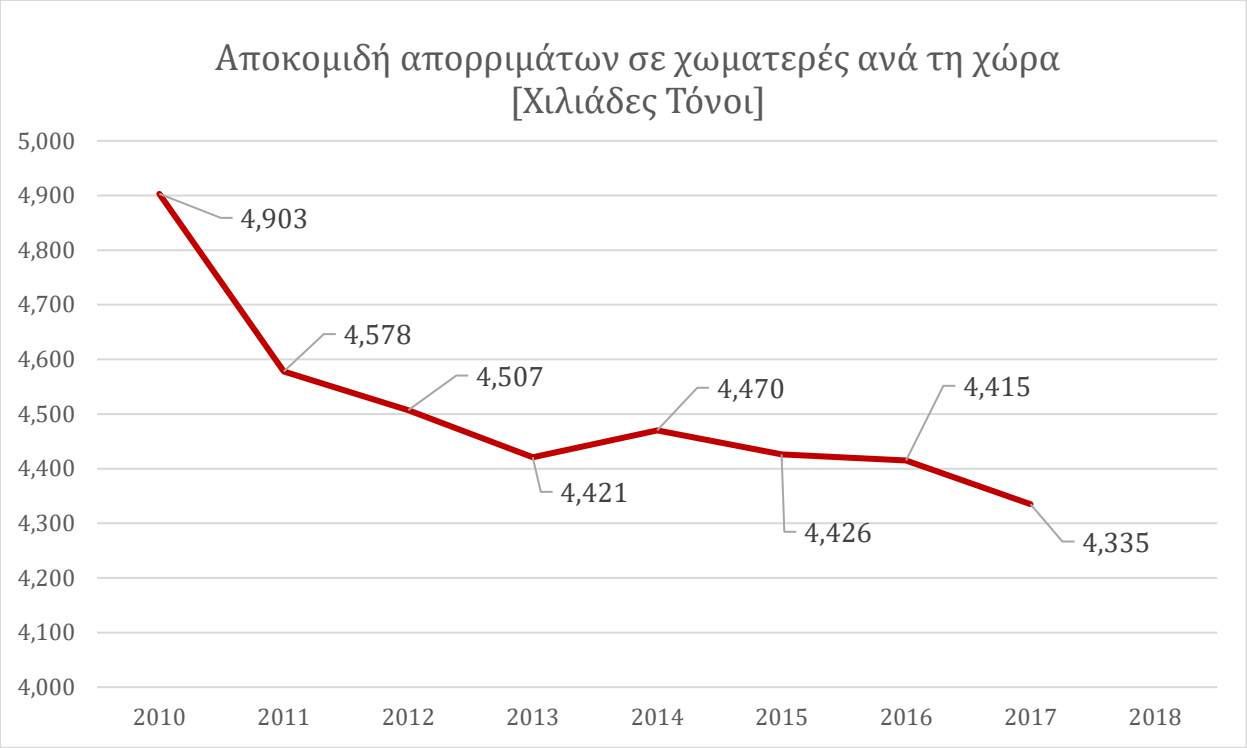
[76]

[76] Πηγή δεδομένων: Eurostat, Δημιουργία πινάκων από προσωπική επεξεργασία - Municipal waste by waste management operations [env_wasmun] [Ημερομηνία απόκτησης δεδομένων από το database της Eurostat: 20/01/2020].

Καύση αποβλήτων και ενεργειακή ανάκτηση σε *Χιλιάδες Τόνους*
70
60
50
40
30
20
10
0
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
0
16
0
29
25
18
27
58

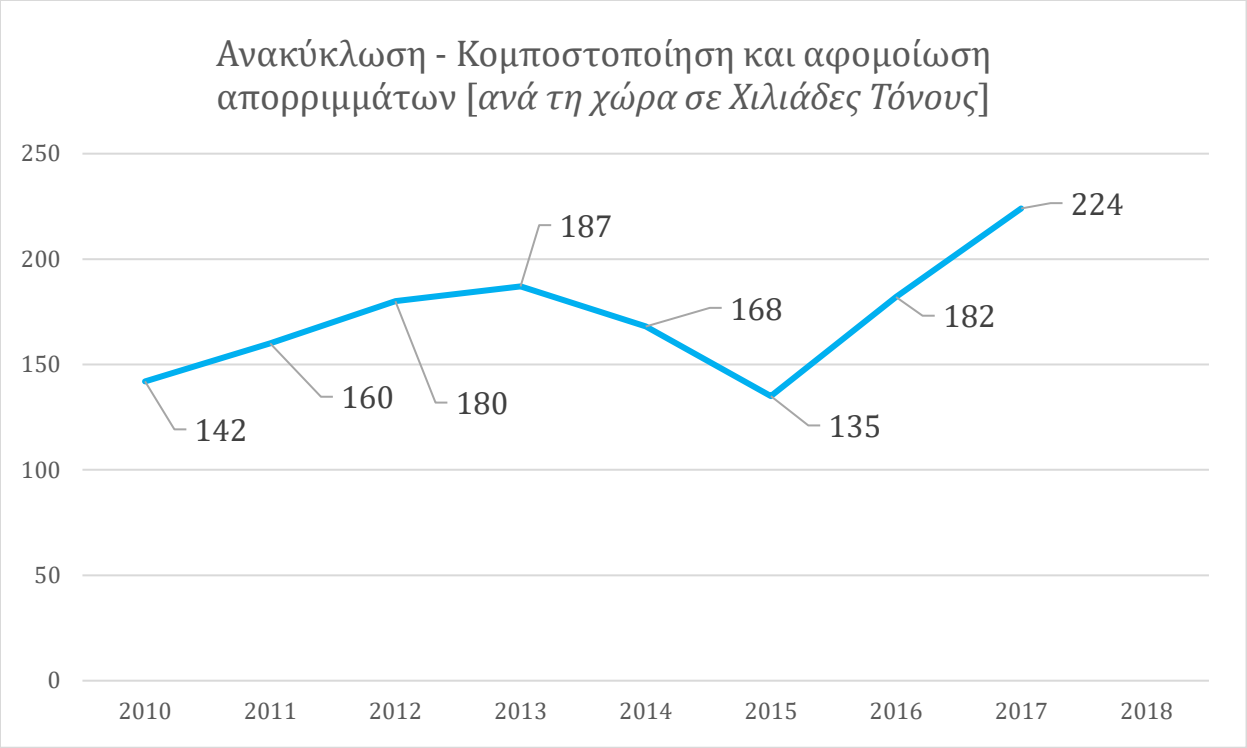
77

[77] Ο.π. 38.

Αποκομιδή απορριμάτων σε χωματερές ανά τη χώρα
[Χιλιάδες Τόνοι]
5,000
4,900
4,800
4,700
4,600
4,500
4,400
4,300
4,200
4,100
4,000
4,903
4,578
4,507
4,421
4,470
4,426
4,415
4,335
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018

78

[78] Ο.π.: 38.

Ανακύκλωση - Κομποστοποίηση και αφομοίωση απορριμμάτων [ανά τη χώρα σε Χιλιάδες Τόνους]
250
200
150
100
50
0
142
160
180
187
168
135
182
224
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018

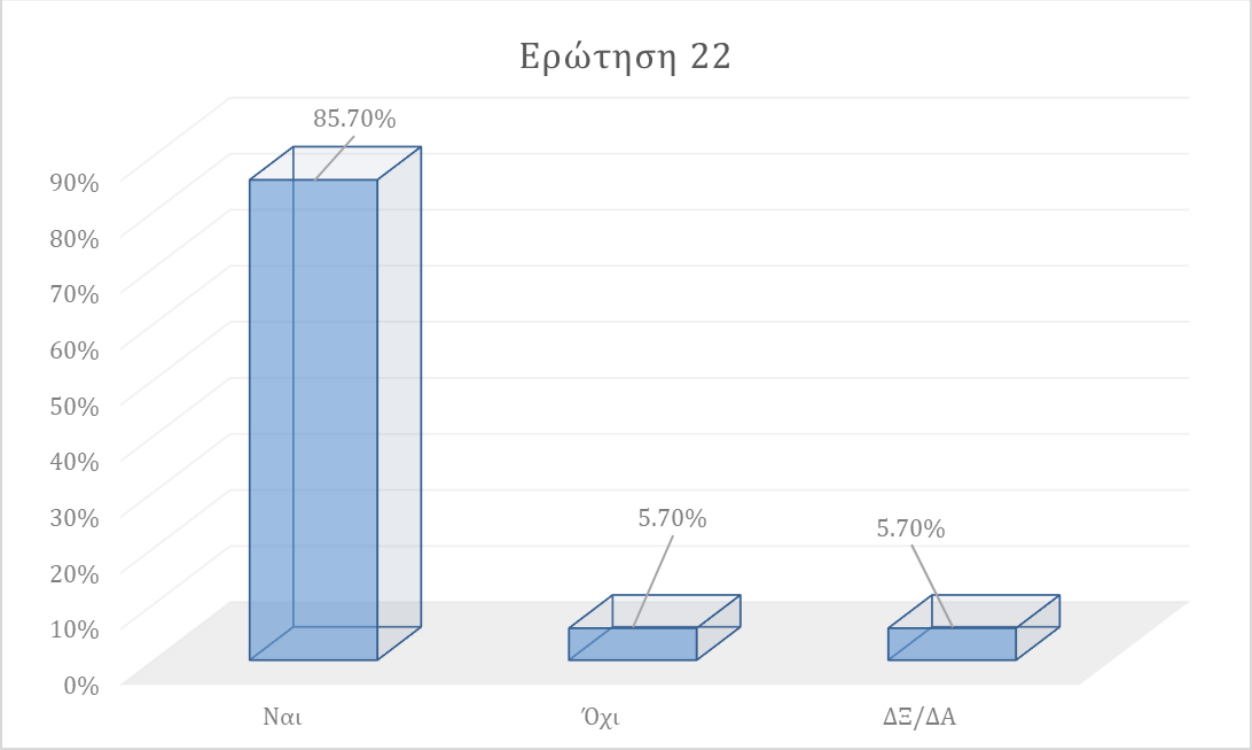
79

[79] Ο.π.: 38.

Ερώτηση 22

«*Θα συμφωνούσατε με την κατάργηση της χωματερής, και την αντικατάστασή της από υγειονομική ταφή σκουπιδιών;*»

Η μείζονα πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησαν θετικά, δίνοντας την εντύπωση πως είτε δε γνωρίζουν ότι λειτουργεί ΧΥΤΑ στη Σκύρο, είτε ότι ο ΧΥΤΑ δε λειτουργεί όπως πρέπει, και θυμίζει χωματερή.

Έπειτα από τα αποτελέσματα της ερώτησης 21, όπου η πλειοψηφία των απαντήσεων διαμοιράστηκε μεταξύ των χαμηλότερης ικανοποίησης επιλογών (*πολύ λίγο, λίγο και αρκετά*), θα περίμενε κανείς ότι οι κάτοικοι, θα γνώριζαν,

αρχικά, την ύπαρξη και λειτουργία ΧΥΤΑ στο νησί, αλλά και την κατάργηση των χωματερών με εντολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε όλες τις χώρες μέλη. [80]

Ερώτηση 23

«*Ποιο θεωρείτε ως το μεγαλύτερο πρόβλημα σε σχέση με τη διοίκηση (τοπική, περιφερειακή, κρατική, Ε.Ε.)*».

Παρακάτω παρατίθενται οι ακριβείς απαντήσεις των ερωτηθέντων:

Αδιαφορία σχετικά με τα καθημερινά προβλήματα του νησιού
Ελλιπής εύρεση πόρων
Σωστή διαχείριση πόρων
Προχειρότητα και μη απορρόφηση πόρων
Το ρυμοτομικό - ο φωτισμός - οι δρόμοι και οι ονομασίες τους - η καθαριότητα
Χρονοβόρα και αναποτελεσματική διοίκηση
Βραχυπρόθεσμες λύσεις, χωρίς κεντρική ιδέα ανάπτυξης
Αποσκοπούν σε προσωπικά οφέλη έναντι των κοινών
Δεν εκτιμάται σωστά το ιδιαίτερο μορφολογικό και κλιματικό υπόβαθρο του νησιού
Έλλειψη προγραμματισμού, περισσότερα μέτρα δασοπροστασίας από πυρκαγιές

[80] Πρέπει να σημειωθεί ότι ο ΧΥΤΑ Σκύρου δέχεται απορρίμματα *μόνο* από το ίδιο το νησί και *όχι* από άλλους Δήμους, όπως συμβαίνει σε κάποιες περιοχές της χώρας. Σε εκείνες τις περιπτώσεις έχουν υπάρξει διαμαρτυρίες από τους κατοίκους λόγω υπερβολικής συγκομιδής αποβλήτων από πολλαπλούς Δήμους ταυτόχρονα, με αποτέλεσμα τη συσσώρευση τεραστίου όγκου σκουπιδιών. Οπότε με την πρόφαση δημιουργίας *χωματερής* στους ΧΥΤΑ, κάτοικοι έχουν ζητήσει το κλείσιμο των χώρων στο παρελθόν (Καθημερινή, 2008). Αυτό **δε** συμβαίνει στη Σκύρο (όπως διαπιστώθηκε στην ερώτηση 21), και συνεπώς δε δικαιολογείται η πλειοψηφία των θετικών απαντήσεων στην ερώτηση 22.

Ελλιπής στελέχωση των δημοτικών υπηρεσιών, και η ανεπαρκής εκπαίδευσή τους
Το επίπεδο γνώσης και μόρφωσης των ντόπιων
Ανικανότητα διαχείρισης των επενδύσεων από εξωτερικούς παράγοντες
Έλλειψη συγκοινωνίας
Έλλειψη ενημέρωσης των πολιτών
Αδιαφορία εκ μέρους περιφέρειας, κράτους και ΕΕ
Μεγάλη απόσταση από τις κεντρικές υπηρεσίες, και έλλειψη ενημέρωσης
Συγκρότηση, οργάνωση, έλλειψη επικοινωνίας
Συνεννόηση - Επικοινωνία
Σκουπίδια και απόβλητα
Έλλειψη καταρτισμένων στελεχών (ελλειμματική παιδεία των αρμοδίων)
Καθαριότητα
Καθαριότητα

Ερώτηση 24

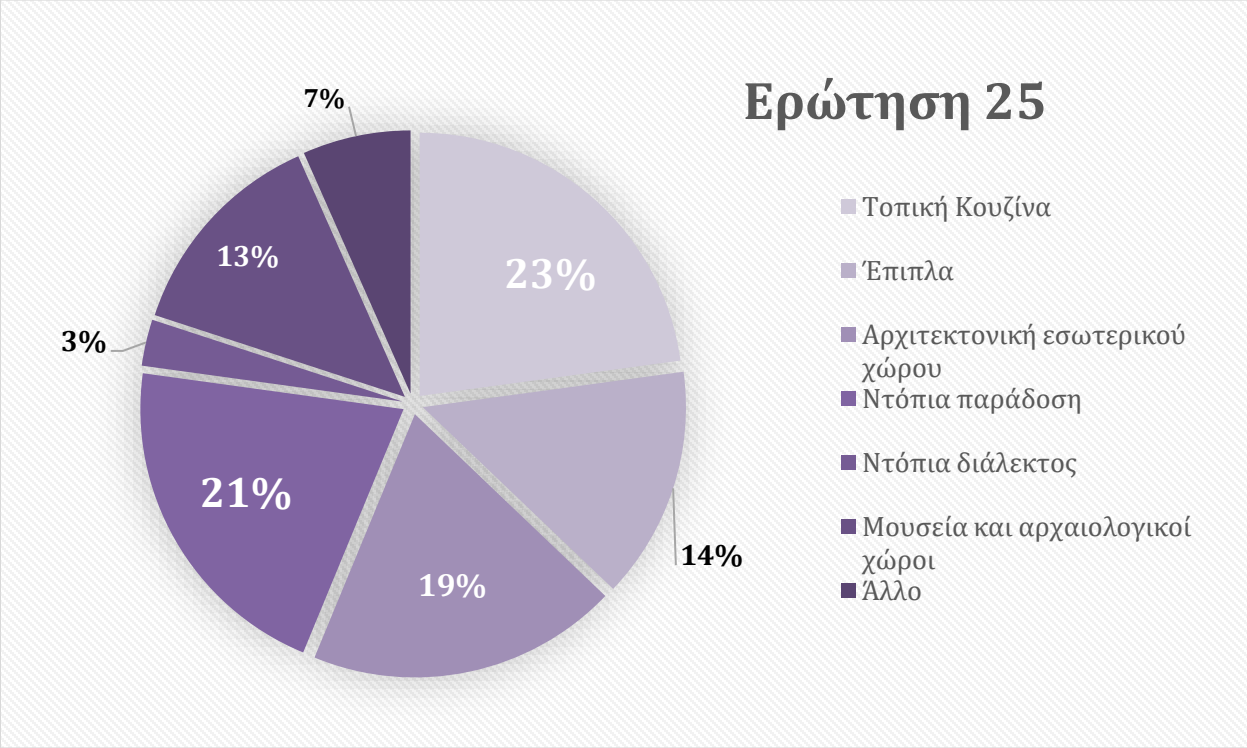
«*Τι πιστεύετε ότι έχει χαθεί από το παρελθόν του νησιού που θα θέλατε να ανακτηθεί;*»

Παράδοση, υγιής ανταγωνισμός όσον αφορά τις παραδοσιακές επιχειρήσεις του νησιού
Καθαρισμός των ακτών
Ηρεμία
Η αυθεντικότητα των επιχειρηματιών
Η ιστορία του. Οι εξέχουσες προσωπικότητες που έχουν λησμονηθεί ή αγνοούνται ακόμα και από τους ίδιους τους σκυριανούς
Η διατήρηση της τοπικής ταυτότητας, λόγω ερήμωσης και μεταπώλησης σε ξένους, των οικιών.
Ο πλούτος της θαλάσσιας πανίδας
Φυσικός πλούτος
Κοινωνικές/πολιτιστικές δομές
Κάποια σκυριανά έθιμα, όπως ο γάμος που θα μπορούσαν να προκαλέσουν τουριστικό ενδιαφέρον, όπως οι Απόκριες
Η ποιμενική ζωή, που πάντα αποτελούσε για τη Σκύρο βασικό άξονα της παράδοσης της
Παλαιοί συνεταιρισμοί, καθώς και η παράδοση της "Χώρας"
Το νησί δεν έχει προαχθεί. Πρέπει να διατηρηθεί η παράδοση, αλλά ταυτόχρονα να εκσυγχρονιστεί.
Η ταυτότητα και το "χρώμα" του
Η πλατεία του νησιού και η τοπική συγκοινωνία
Ταμείο Υγείας (και άλλες υποδομές υγείας)

Τα ήθη και τα έθιμα της Σκύρου, και η αγάπη των κατοίκων μεταξύ τους
Οι παρέες, και η θετικότερη ψυχολογική κατάσταση (που ίσως χάθηκε λόγω οικονομικής κρίσης)
Περισσότερα γραφικά στοιχεία, λιγότερη εμπορευματοποίηση (αν θεωρήσουμε ότι υπάρχει)
Η θαλάσσια ζωή
Στοιχεία της παραδοσιακής ζωής των νησιωτών
Η παραδοσιακή οικονομία (τροφοδοσία από την αγροτική και αλιευτική παραγωγή)
Η γνησιότητα των κατοίκων
Τοπική αρχιτεκτονική και παραδοσιακά επαγγέλματα
Τα γαϊδουράκια στα καλντερίμια του νησιού που κυκλοφορούσαν παλιά

Ερώτηση 25

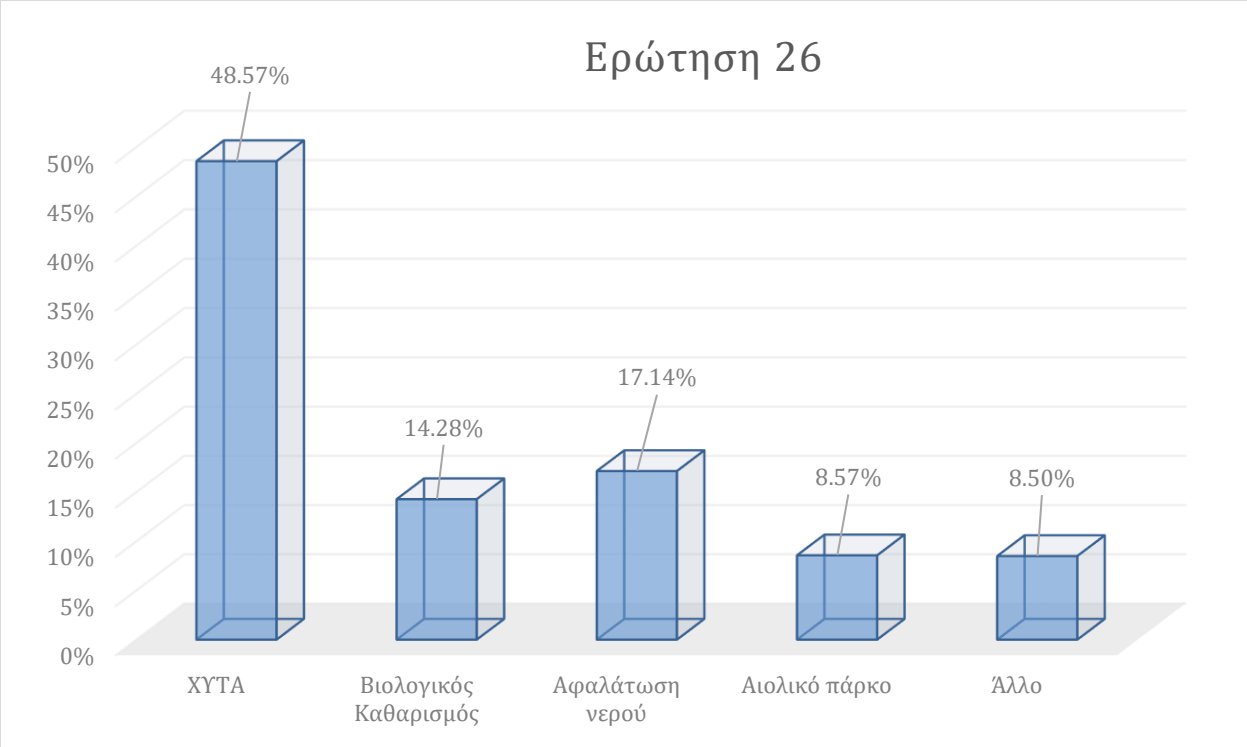
«*Ποιο πιστεύετε ότι είναι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό για την ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας του νησιού; [Τοπική κουζίνα, Έπιπλα, Αρχιτεκτονική εσωτερικού χώρου (σφας[81] κ.α.), Ντόπια παράδοση (μουσική, φορεσιές, χοροί κ.λ.π., Ντόπια διάλεκτος, Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι]*».

[81] Εσωτερικό μπαλκόνι νησιωτικής αρχιτεκτονικής με περίτεχνο, ξύλινο σχεδιασμό, που συναντάται με διαφορετικές μορφές σε πολλά νησιά του αιγαίου. Παραδοσιακά, ο σφας πάντοτε ήταν ο χώρος της κρεβατοκάμαρας για τα σκυριανά σπίτια, αποτέλεσμα εφευρετικού σχεδιασμού λόγω έλλειψης χώρου στα στενά σοκάκια της Χώρας του νησιού.

Ερώτηση 26

«*Ποιο θεωρείτε ως το σημαντικότερο μελλοντικό περιβαλλοντικό έργο για το νησί; [Υγειονομική ταφή σκουπιδιών (ΧΥΤΑ), Βιολογικός καθαρισμός υγρών αποβλήτων, αφαλάτωση νερού, αιολικό πάρκο, Άλλο*»

Η συντριπτική πλειοψηφία των απαντήσεων ήταν υπέρ της εγκατάστασης ΧΥΤΑ (που όπως προαναφέρθηκε στις ερωτήσεις 21 και 22 υπάρχει και λειτουργεί κανονικά), ενώ ακολουθούν η αφαλάτωση νερού και ο βιολογικός καθαρισμός (που επίσης λειτουργεί κανονικά στο νησί από τις 11 Μαΐου 2014). Τέλος, με ποσοστό 8.57% βρίσκεται η εγκατάσταση αιολικού πάρκου, ενώ στην κατηγορία «Άλλο», βρίσκονται: *Η εφαρμογή του*

προγράμματος LIFE-IP[82]*, η εγκατάσταση υδατογεννητριών, και γενικότερα «ανανεώσιμες πηγές ενέργειας»*.

Σχετικά με τα προγράμματα LIFE-IP, ανοίγει συζήτηση σχετικά με την πράσινη ανάπτυξη στις ευρωπαϊκές περιφέρειες όλων των κρατών μελών και του ρόλου που έχει αποφασίσει να παίξει η Κομισιόν στη στήριξή τους. Αυτά τα προγράμματα αποσκοπούν στη δημιουργία **ολοκληρωμένων έργων** στο *πλαίσιο του υποπρογράμματος της Επιτροπής για το περιβάλλον*. Είναι έργα που υλοποιούν περιβαλλοντικά σχέδια ή στρατηγικές μεγάλης εδαφικής κλίμακας (περιφερειακής, πολύ-περιφερειακής, εθνικής ή και υπερεθνικής κλίμακας) που απαιτούνται από την ειδική περιβαλλοντική νομοθεσία της Ένωσης. Νομοθεσία που αναπτύχθηκε ως αποτέλεσμα διαφορετικών αποφάσεων της Ένωσης ή από τις ίδιες τις αρχές των κρατών μελών, κυρίως στους τομείς της φύσης (συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης του δικτύου Natura 2000), των υδάτων, των αποβλήτων και του αέρα, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων, προάγοντας τον συντονισμό και την κινητοποίηση τουλάχιστον άλλης μιας σχετικής χρηματοδότησης από την Ένωση. Αντίστοιχα λειτουργεί το πρόγραμμα LIFE στα πλαίσια του υποπρογράμματος για την Κλιματική Δράση/Αλλαγή.[83]

Στην Ελλάδα, λειτουργούν δύο προγράμματα LIFE, το «LIFE-IP 4 NATURA» και το «LIFE-IP AdaptInGR». Και τα δύο προγράμματα λειτουργούν υπό συγχρηματοδότηση του προγράμματος LIFE της Ε.Ε. και του Πράσινου

[82] Το LIFE Integrated Projects της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δημιουργήθηκε για να παρέχει τη δυνατότητα σε όλες τις περιφερειακές διοικήσεις των χωρών-μελών της Ε.Ε. «να συμβάλουν στην ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της Ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής και κλιματικής πολιτικής και νομοθεσίας μέσω της συγχρηματοδότησης έργων με προστιθέμενη αξία για την Ευρώπη» (LIFE-IP AdaptInGR).

[83] Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Τομέας Περιβάλλοντος – Πρόγραμμα LIFE, Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/environment/archives/life/projects/ip.htm [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/3/2020] και στο https://ec.europa.eu/easme/en/life [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 20/3/2020].

Ταμείου. Στο πλαίσιο του LIFE-IP 4 NATURA συνεργάζονται δέκα εταίροι, υπό τον συντονισμό του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, δημιουργώντας μια ομάδα με σκοπό την προστασία της ελληνικής φύσης. Με το πρόγραμμα αυτό σχεδιάζονται νέα εργαλεία προστασίας και διαχείρισης, αναδεικνύοντας τις ευκαιρίες βιώσιμης εκμετάλλευσης του φυσικού περιβάλλοντος με προτεραιότητα τη διατήρηση των ευαίσθητων περιοχών Natura. Το έργο έχει διάρκεια 8 έτη (2018-2025) και προϋπολογισμό €17 εκατ. (με συγχρηματοδότηση €10,2 εκατ. από την ΕΕ, και εθνική συμμετοχή €4 εκατ. από το Πράσινο Ταμείο και τη συμμετοχή των εταίρων). [84]

Το έργο LIFE-IP AdaptInGR έχει διάρκεια 8 έτη (2019 - 2026) και συνολικό προϋπολογισμό €14,2 εκατ., εκ των οποίων €8,3 εκατ. παρέχονται από την Ε.Ε., €2,4 εκατ. από εθνικούς πόρους (Πράσινο Ταμείο), €3,2 εκατ. από ίδιους πόρους των εταίρων και €0,3 εκατ. από ιδιωτικούς φορείς (υποστηρικτές).[85]

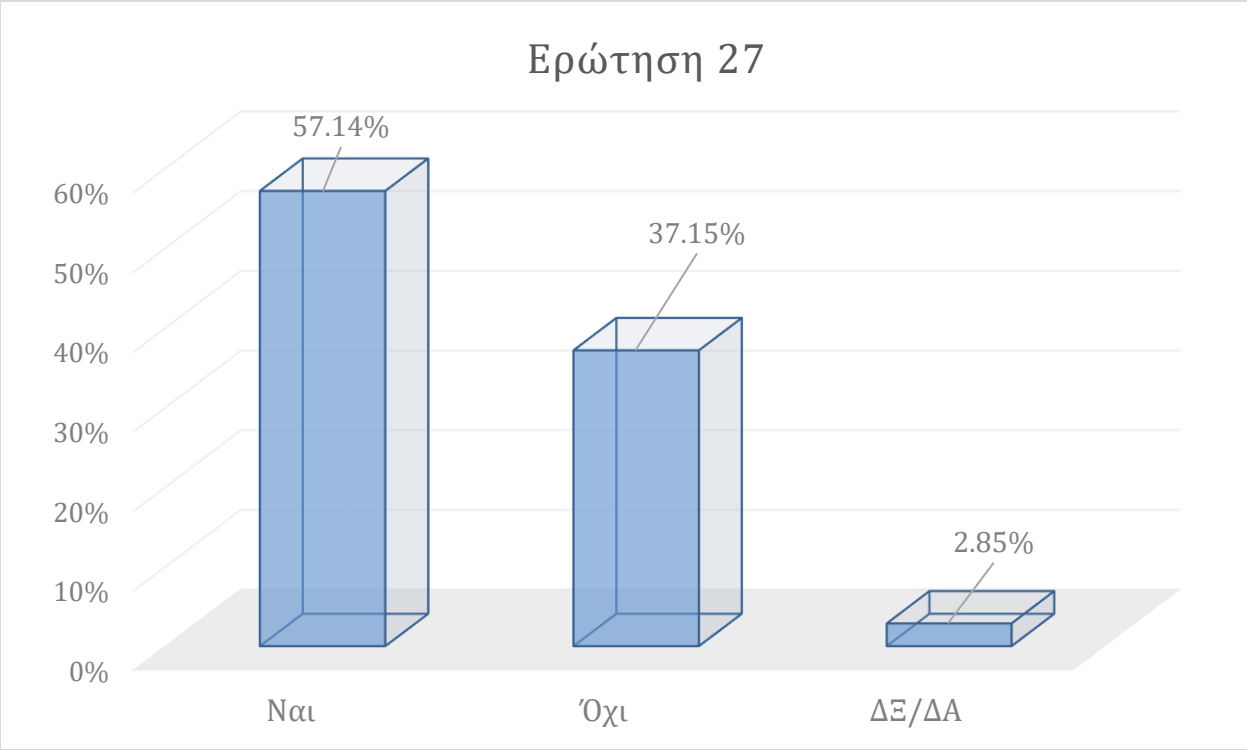
[84] ΕΔΩ ΖΟΥΜΕ – NATURA 2000 (ΠΔΠ Υπουργείου Περιβάλλοντος), Διαθέσιμο στο: https://edozoume.gr/domi-kai-stoxoi/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/3/2020] και στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Πρόγραμμα LIFE 2014-2020), διαθέσιμο στο http://www.ypeka.gr/el-gr/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD/%CE%A0%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-LIFE [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/3/2020].

[85] Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - Διεύθυνση Κλιματικής Αλλαγής και Ποιότητας της Ατμόσφαιρας, Τμήμα Κλιματικής Αλλαγής, Διαθέσιμο στο: https://www.adaptivegreece.gr/el-gr/%CF%84%CE%BF-%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%BF/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9#life [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/3/2020].

Ερώτηση 27

«*Πιστεύετε ότι το νησί αποτελεί ακόμα, μία ξεχασμένη ελληνική περιφέρεια;*»

Για άλλη μία φορά η πλειοψηφία απάντησε **καταφατικά** με ποσοστό **57.14%.** Το ενδιαφέρον με τη συγκεκριμένη ερώτηση, είναι το γεγονός ότι τοποθετήθηκε εσκεμμένα στο τέλος του ερωτηματολογίου, ώστε στα αποτελέσματα να έρθει σε αντίστιξη με την ερώτηση 9.

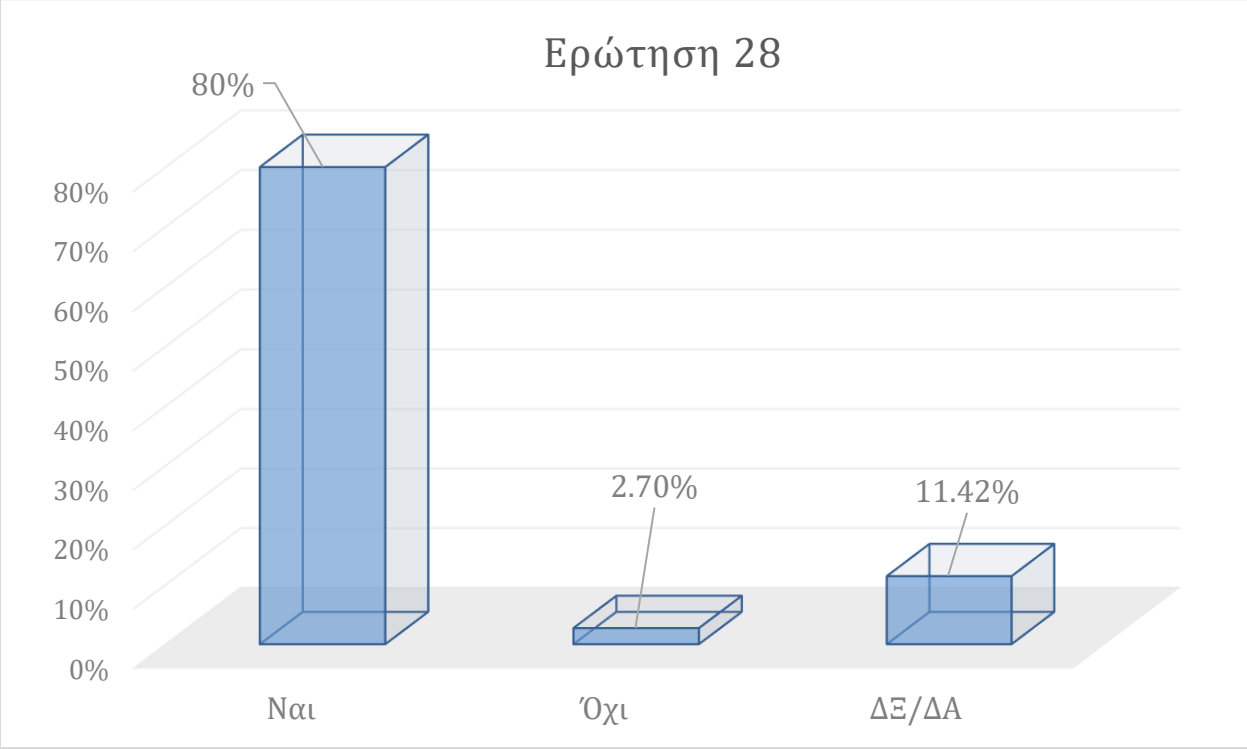

Η ερώτηση 9 (βλ. σ. 25) ρωτούσε τους συμμετέχοντες εάν θεωρούν πως η Σκύρος προσελκύει ικανό αριθμό τουριστών που να ικανοποιεί τις ανάγκες των κατοίκων κάθε καλοκαίρι (η κορύφωση κάθε τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελλάδα, κάθε χρόνο). Η απάντηση ήταν καταφατική κατά **60%** (!). Ο λόγος για την τοποθέτηση της ερώτησης 27 τόσο μακριά από την 9η είναι ακριβώς ώστε να έχουν μεσολαβήσει διαφορετικές ερωτήσεις, και ο χρόνος που έχει

περάσει από τότε έως το τέλος, να βοηθήσει στην ειλικρινέστερη απάντηση της Ν. 27.

Ερώτηση 28

«Θα επιθυμούσατε καλύτερη επικοινωνία μεταξύ τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης;»

Στα πλαίσια των δύο τελευταίων, γενικευμένων ερωτήσεων, και σε σχέση με την αυτοδιοίκηση (ερωτήσεις 14 και 19) παρατηρείται η ανάγκη των πολιτών για καλύτερη επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης.

Περί τοπικής, περιφερειακής και βιώσιμης ανάπτυξης

Από το 2000, λίγο πριν τη διεύρυνση αρμοδιοτήτων στις ελληνικές περιφέρειες[86], ο νομικός Νικόλαος Χλέπας είχε εκφράσει την εξής ανησυχία. Έγραψε, πως παρά το γεγονός πως η αυτοτελής δημοσιονομική διαχείριση των περιφερειών, καθώς και η υπηρεσιακή αποσύνδεση των υπαλλήλων τους από τα «μητρικά» Υπουργεία είναι πιθανόν να οδηγήσουν στην υποχώρηση της συντεχνιακής αντίληψης στην λειτουργία μονοκλαδικών οργανώσεων:

> «*[…] προς την αντίθετη κατεύθυνση κινείται, η ανάληψη της ευθύνης για τη λήψη αποφάσεων σε θεμελιώδη ζητήματα αναπτυξιακής πολιτικής (και εφαρμογής της) στην Περιφέρεια από ένα όργανο που εκπροσωπεί κυρίως συντεχνιακά και τοπικιστικά συμφέροντα, έτσι ώστε να μην αντλεί τη νομιμοποίησή του από το σύνολο αλλά από συγκεκριμένα τμήματα της τοπικής «περιφερειακής» κοινωνίας.*»[87]

Η σχέση κεντρική και τοπικής αυτοδιοίκησης παρουσιάζει ταραχώδη αρχή για την Ελλάδα. Εξαρχής, έγινε από το κέντρο προσπάθεια να υποτάξει τις *πολυάριθμες τοπικές εστίες εξουσίας*, και να τις εντάξει στο πολιτικό και κομματικό σύστημα ως έναν τοπικό μηχανισμό νομιμοποίησης και αναπαραγωγής της κεντρικής εξουσίας. Από την Τουρκοκρατία, στο Διάταγμα

[86] ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2503/1997 ΦΕΚ 107/Α/30-5-1997, Άρθρο 1, Διοίκηση, οργάνωση στελέχωση της Περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την τοπική αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις. *Η Περιφέρεια συμβάλλει στον εθνικό σχεδιασμό και στο πλαίσιό του σχεδιάζει, προγραμματίζει και εφαρμόζει τις πολιτικές για την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική της ανάπτυξη. Η κάθε Περιφέρεια ως ενιαία αποκεντρωμένη μονάδα διοίκησης έχει τις αρμοδιότητες που ασκούν οι υπηρεσίες της στη συνολική χωρική έκτασή της, συμπεριλαμβανομένων και των υπηρεσιών της Περιφέρειας στο νομό ή νομαρχία, καθώς και τις αρμοδιότητες που ανήκουν στο Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας. Δεν θίγονται με τις διατάξεις του παρόντος οι αρμοδιότητες των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων και των δήμων και κοινοτήτων*

[87] Μακρυδημήτρης, Α., Χρυσανθάκης, Χ., Χλέπας, Ν. Κ., (2000), «ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, *ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ: ΠΡΟΣ ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΝΑΛΛΗΛΙΑΣ"*», σελ. 48-49, Ακαδημία Αθηνών.

απ' 16-4-1828, και από το Ηγεμονικό Σύνταγμα (15/3/1832), έως το Νόμο της 17/12/1833, ο θεσμός της τοπικής αυτονομίας είχε εδραιωθεί, μα παρέμενε μονίμως μεταβαλλόμενος.[88]

Με το Νόμο ΔΝΖ' του 1912, επί Ελ. Βενιζέλου, έγινε προσπάθεια για εξυγίανση του κοινοβουλευτισμού, ξεκινώντας από την τοπική αυτοδιοίκηση.

> «*Αι Κοινότητες έχουσι την αυτοδιοίκησιν των εκ του κοινωνικού και δημοσίου αυτών προορισμού απορρεουσών ιδίων τοπικών υποθέσεων*».

Με τη μεταρρύθμιση αυτή, έγινε απόπειρα για διάσπαση των δήμων σε μικρότερες κοινότητες, κι έτσι πραγματοποιήθηκε αναδιάταξη του πελατειακού συστήματος προς όφελος των περιφερειακών κρατικών οργάνων και διαφόρων δημοσίων ταμείων. Ο συγκεκριμένος νόμος, μετά από πολλαπλές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές, εξακολουθεί να είναι η βάση της νομοθεσίας που ισχύει και σήμερα για την τοπική αυτοδιοίκηση.[89] [90]

> «*Αυτό που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι το γεγονός ότι η αποκέντρωση δεν υπήρξε ποτέ μία μαζική και έντονη κοινωνική απαίτηση. Η έλλειψη μίας τέτοιας απαίτησης μπορεί να αποδοθεί σε ιστορικούς λόγους που σχετίζονται με το* ***αίσθημα ανασφάλειας των ακριτικών περιοχών*** *[…] αλλά και σε πολιτικούς λόγους που*

[88] Φρακτοπούλου, Ε., (2000), «Η περιφέρεια ως θεσμός αποκέντρωσης. Περιφερειακές Ανισότητες: Το παράδειγμα της Ελλάδας», σελ. 45-46, Καλαμάτα.
[89] Ο.π.: 87 σελ. 50, 51.
[90] Ο.π.: 88, σελ. 46.

αφορούν ***την επιθυμία διατήρησης του παραδοσιακού "πελατειακού συστήματος"***»[91]

Επιπλέον:

«*Η αναπόφευκτη μεταφύτευση δυτικοευρωπαϊκών οργανωτικών σχημάτων που βασίζονταν στην «ακτινωτή» ανάπτυξη κρατικών υπηρεσιών, με κεντρομόλους ιεραρχικές δομές στην περιφέρεια, και στη λειτουργική ενσωμάτωση, […] δεν κατάφερε παρ' όλα αυτά να απαλείψει τις υποθήκες μιας μακραίωνης κοινοτικής παράδοσης. Το «διαρθρωτικό ασύμπτωτο» ανάμεσα στην ενδογενή κοινωνική οργάνωση και στο επείσακτο «μοντέρνο» θεσμικό πλαίσιο κατέληξε στη νόθευση του τελευταίου στην πράξη […]*».[92]

Έχοντας κατά νου τα προηγούμενα, προκύπτει η ανάγκη για αναπτυξιακό σχεδιασμό, ειδικά σε τοπικό επίπεδο, προκειμένου να καταπολεμηθεί η στασιμότητα και οποιοδήποτε -πιθανό- φαινόμενο νεποτισμού. Λαμβάνοντας υπ' όψιν το γεγονός ότι *οι τοπικές οικονομίες δεν είναι συστήματα που διαμορφώνονται μονάχα από τους μηχανισμούς εσωτερική λειτουργίας τους, αλλά και από τη διαδικασία σύνδεσής τους με την εθνική και τη διεθνή οικονομία*[93], είναι σημαντικό να αναλογιστεί κανείς το *πώς* είναι δυνατόν να περάσει σε μια διαδικασία βιώσιμης ανάπτυξης ένα νησί σαν τη Σκύρο.

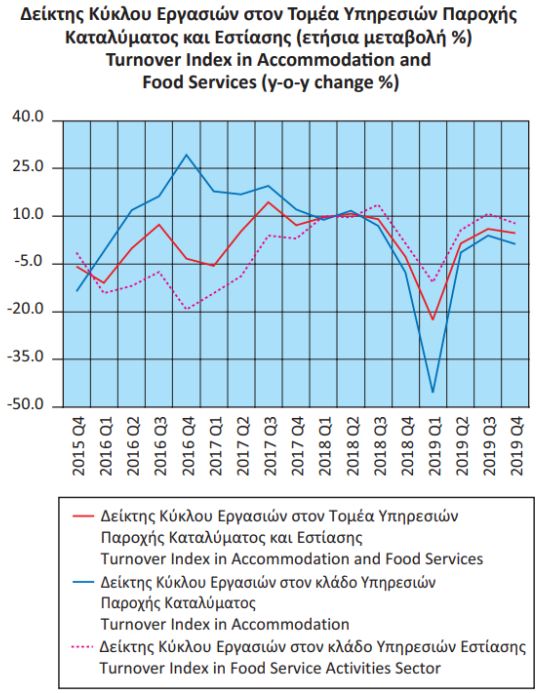
[91] Χρυσομάλης, Χ., (2006), «Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Στην Ελλάδα: Θεσμός Και Λειτουργία Στην Ευρωπαϊκή Προοπτική», σελ. 43, Καλαμάτα. – Αναφερόμενος στον Varney (1994), ""Central State - Local Government relations".

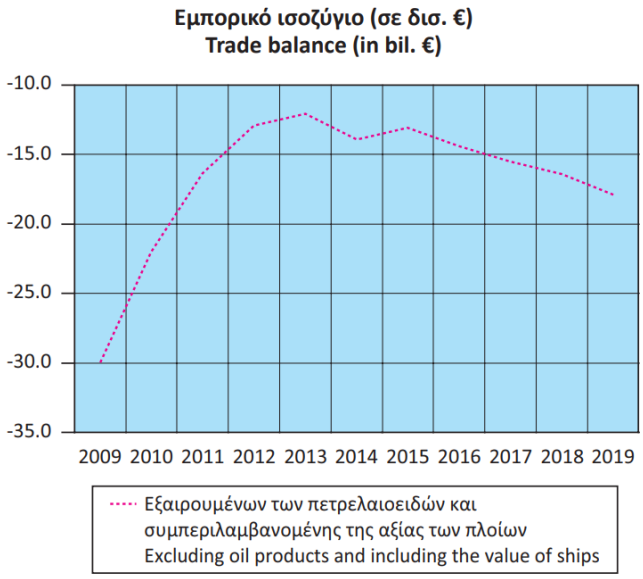
[92] Ο.π.: 87, σελ. 50.

[93] Αρταβάνη, Μ., Α., (1998), «Τα νέα μέσα της περιφερειακής πολιτικής και η συμβολή τους στην τοπική ανάπτυξη στην Ελλάδα», σελ. 68-70, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών - Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

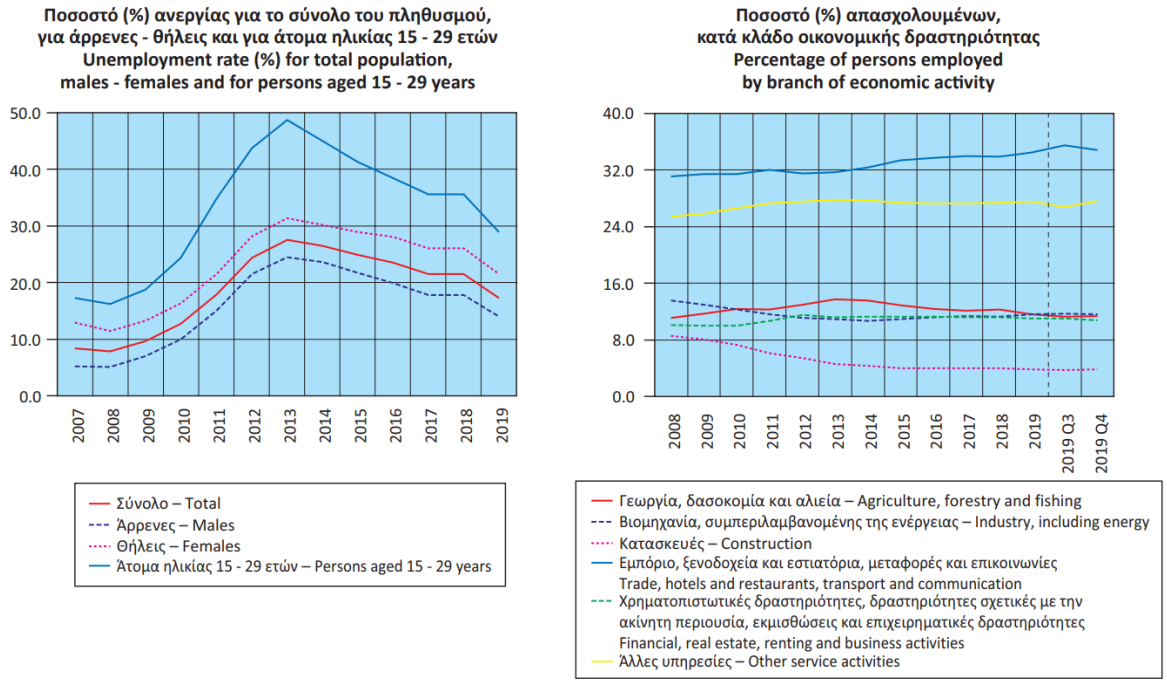
Το πρώτο τετράμηνο του 2020, η οικονομία βρίσκεται σε σημείο καμπής, καθώς διακόπτεται η επανάκαμψη που παρατηρήθηκε το Q4 του 2019 στο ΑΕΠ. Η ανεργία μειώθηκε σταδιακά, αλλά σημαντικά, ενώ το εμπορικό ισοζύγιο και ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής χαμηλώνει διαρκώς.[94] Η άσκηση πολιτικής τοπικής ανάπτυξης πρέπει να ξεκινά από την Κεντρική Διοίκηση και να συνδυάζει βραχυχρόνια μέτρα μακροοικονομικής προσαρμογής (π.χ. έλεγχος του πληθωρισμού) και μακροχρόνια μέτρα όπως η αύξηση της απασχόλησης και η ορθή αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων.[95]

Στην περίπτωση της Σκύρου, που όπως προαναφέρθηκε, ο τουρισμός είναι ίσως η μεγαλύτερη πηγή εσόδων για το νησί, προκειμένου να γίνει σωστή

[94] ΕΛΣΤΑΤ, Δημοσίευμα «Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – 8 Μαΐου 2020», σελ. 31, 35, 36, 41
[95] Ο.π.: 92, σελ. 75, 76.

96

διαχείριση των πόρων του νησιού, θα χρειαστεί σωστός αναπτυξιακός σχεδιασμός.

> *«Η σχέση τουρισμός/αξιοποίηση της υπαίθρου (παραθαλάσσιας, νησιωτικής και ηπειρωτικής) δεν είναι απόλυτη. Διαμορφώνεται από τις επιλογές και τους στόχους της τουριστικής πολιτικής, που θέτει τα πλαίσια για την τουριστική αξιοποίηση του φυσικού, ιστορικού και κοινωνικο-πολιτιστικού πλούτου μιας χώρας. Η ύπαρξη ή η απουσία τουριστικού σχεδιασμού, οδηγεί σε διαφορετικές μορφές τουριστικής ανάπτυξης, με αντίστοιχα θετικά ή αρνητικά αποτελέσματα.»*[97]

Μέχρι το 2020, δεν υπήρξε προκαθορισμένο, συγκεκριμενοποιημένο πρόγραμμα ενίσχυσης από την Κεντρική Διοίκηση, αλλά μικρές παρεμβολές

[96] Ο.π.: 93

[97] Νικολαΐδου, Σ., (1993), «Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου», σελ. 123, Εκδόσεις Παπαζήση.

υποβοήθησης όπως μετά το σεισμό της 26ης Ιουλίου 2001.[98] Παρ' όλα αυτά, για το καλοκαίρι του 2020, σε συνάντησή του με τον πρόεδρο του Δημοτικού Συμβουλίου Σκύρου, Γιάννη Ευγενικό, ο Υπουργός Τουρισμού Χάρης Θεοχάρης δήλωσε:

> «*Θα κάνουμε ό,τι είναι δυνατό για να στηρίξουμε τις τουριστικές επιχειρήσεις αλλά και όλους τους εργαζόμενους ενώ δουλεύουμε εντατικά για την επανεκκίνηση της τουριστικής κίνησης και από χώρες του εξωτερικού, εστιάζοντας σε αγορές που είχαν μικρό αριθμό κρουσμάτων όπως το Ισραήλ. Η Σκύρος αλλά και όλα τα ελληνικά νησιά μπορούν να γίνουν η μεγάλη έκπληξη του φετινού καλοκαιριού*»[99]

Κλείνοντας, με μερικές επισημάνσεις:

Η περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη στην Ελλάδα έχει αποτελέσει -και συνεχίζει να αποτελεί, σημείο αναφοράς για τη σχέση μεταξύ Κεντρικής Διοίκησης και των επιμέρους μερών της. Οι απόψεις που εκφράστηκαν από τους ερωτώμενους, και εμφανίστηκαν στα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου, φαίνεται να έχουν βάση.

«Το ελληνικό κράτος», γράφει ο Κων/νος Μητσόπουλος, «εμφανίζεται και είναι το πλέον συγκεντρωτικό σύστημα ως προς την οργάνωση του και τη διάχυση αρμοδιοτήτων προς τα κατώτερα επίπεδα περιφερειακής/τοπικής αυτοδιοίκησης». Τονίζει, όμως: «*όλες οι έρευνες που έχουν λάβει χώρα μέχρι και*

[98] Travel Daily News, Κουμέλης, Θ., (2001), «ΥΠΑΝ: Επτά μέτρα ενίσχυσης της τουριστικής ανάπτυξης της Σκύρου», Διαθέσιμο στο: https://traveldailynews.gr/news/article/5375 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 5 Μαϊου 2020].
[99] ΑΠΕ-ΜΠΕ, (8 Μαϊου 2020), «Η Σκύρος ξεκινά καμπάνια προβολής με στόχο να γίνει η έκπληξη του φετινού καλοκαιριού», Διαθέσιμο στο: https://www.amna.gr/tourism/article/455901/I-Skuros-xekina-kampania-probolis-me-stocho-na-ginei-i-ekplixi-tou-fetinou-kalokairiou , [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12 Μαϊου 2020].

σήμερα, λαμβάνουν σοβαρά υπόψη όχι μόνο την προβληματική σχέση συνύπαρξης μεταξύ τοπικού/περιφερειακού και κεντρικού, αλλά και τις δυσκολίες που το τελευταίο αντιμετωπίζει στο να αναδιαμορφώνει διαχρονικά τις σχέσεις εξουσίας, μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, και να μεταφέρει με ευελιξία ουσιαστικές αρμοδιότητες σε κατώτερο επίπεδο […]».[100]

Εν κατακλείδι, οι ενέργειες διασύνδεσης μεταξύ κράτους, αγοράς και τοπικών κοινωνιών αποτελούν συγκριτικό πλεονέκτημα στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας.[101] Εστιάζοντας στη Σκύρο, στα πλαίσια της τοπικής ανάπτυξης, η τοπική κοινωνία υποστηρίζει πως η αειφόρος ανάπτυξη, με επίκεντρο το φυσικό περιβάλλον και τον τουρισμό, είναι η ορθή κατεύθυνση για το μέλλον (βλ. σελ. 70, Κεφ. Πράσινης Ανάπτυξης). Προκειμένου να λειτουργήσει ένα πρόγραμμα αειφόρου ανάπτυξης, πρέπει αρχικά να προωθηθεί ένα είδος ανάπτυξης *λιγότερο ενεργειοβόρου και πιο δίκαιης κοινωνικά*.[102]

Και οι Σκυριανοί φαίνεται να είναι σύμφωνοι με αυτή την ιδέα.

[100] Μητσόπουλος, Κ., (2007), «Οι επιπτώσεις των πολιτικών κοινωνικής και οικονομικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα κράτη μέλη – Η περίπτωση της Ελλάδας, "Θεσμικές" και "Χρηματοδοτικές" όψεις του εξευρωπαϊσμού ελληνικών ΟΤΑ 1ου Βαθμού», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής.

[101] Παπαδόπουλος, Α., (2004), «Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο», Κεφάλαιο 4ο, *Πατρώνης, Β.*, «*Τα χαρακτηριστικά και η προοπτική της κοινωνικής οικονομίας σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*», σελ. 153, εκδ. Gutenberg.

[102] Χατζημπίρος, Κ., (2014), «Οικολογία – Οικοσυστήματα και προστασία του περιβάλλοντος», Κεφάλαιο 13 (*Ανάπτυξη και περιβάλλον*), σελ. 334-335, Έκδοση Γ', Εκδόσεις Συμμετρία.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Κλείνοντας την εργασία θα ήθελα να δώσω έμφαση σε κάποια φαινόμενα, όχι μοναδικά στην περίπτωση της Σκύρου, ούτε μοναδιαία, που όμως παρουσιάζονται στην κοινωνική πραγματικότητα πολλών κοινοτήτων. Πρώτιστης σημασίας, για τους ερωτηθέντες θεωρήθηκε η προστασία της Σκυριανής εντοπιότητας, δηλαδή της τοπικής, νησιωτικής ταυτότητας. Υπήρξε ανησυχία και ανάγκη για μέριμνα και ανάπτυξη, όπως και αίσθημα υποχρέωσης για τη διαφύλαξη του πολιτισμού. Εκφράστηκε η άποψη πως η πραγματικότητα στο νησί έχει αλλοιωθεί[103], και όπως στα μεγάλα αστικά κέντρα, έτσι και στη Σκύρο το φαινόμενο της αλλοτρίωσης εμφανίστηκε να επηρεάζει το κοινωνικό κτίσμα. Αυτό μπορεί να υποδεικνύει (σε μικρό ποσοστό) την αντίθεση στη ραγδαία εξέλιξη και μετατροπή του νησιού σε τουριστικό θέρετρο. Ως αποτέλεσμα, ζητήθηκε η επιστροφή στην «αληθινή» νησιωτική παράδοση. Στην έντιμη και αξιέπαινη συμπεριφορά που χαρακτήριζε επιχειρηματίες, ψαράδες, βοσκούς και κάθε λογής νησιώτες στο παρελθόν.

Παρά τα παράπονα και τις ανησυχίες, φάνηκε να χρειάζεται καλύτερη ενημέρωση των πολιτών από την τοπική αυτοδιοίκηση για οποιονδήποτε μελλοντικό σχεδιασμό σχετικό με την ανάπτυξη του νησιού, καθώς και για την εκμετάλλευση των ευκαιριών που η πολιτεία και η Ευρωπαϊκή Ένωση τους παρέχουν. Επιπλέον, απαιτήθηκε καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των τοπικών αρμοδίων και της περιφερειακής αυτοδιοίκησης, για μια ποικιλία ζητημάτων,

[103] Δίχως να δόθηκε ευθεία εξήγηση στο πλαίσιο των απαντήσεων, η παρατήρηση προκύπτει από τα αποτελέσματα της ερώτησης 24, καθώς και από τα συμφραζόμενα των ερωτήσεων περί ανάπτυξης.

όπως η ανακύκλωση, η ενέργεια κι η περιβαλλοντική προστασία και ανάπτυξη. Σχετικά με την τελευταία, η μείζονα πλειοψηφία τάχθηκε υπέρ, με την προϋπόθεση της λογικής εκμετάλλευσης του παραγόμενου ενεργειακού προϊόντος από τους ίδιους τους νησιώτες. Πολύ σημαντική προϋπόθεση, επίσης, για τους σκυριανούς είναι η προστασία του περιβάλλοντος κατά τη διαδικασία αξιοποίησης των φυσικών πηγών ενέργειας. Όπως φάνηκε στην περίπτωση του Αιολικού Πάρκου, ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που έδωσαν αφορμή για την πολύχρονη διαμάχη, ήταν οι υπερμεγέθεις εγκαταστάσεις που θα κατέστρεφαν τη γύρω περιοχή.

Ταυτόχρονα η μεγαλύτερη προσπάθεια για ανάπτυξη συμβαίνει στο λιμάνι, απ' το Λιμενικό Ταμείο Σκύρου. Ειδικά όσον αφορά την πράσινη ανάπτυξη, τη διαφύλαξη του περιβάλλοντος, καθώς και ένα μεγάλο ποσοστό του τουριστικού ενδιαφέροντος. Δε φαίνεται να υπάρχει *προσπάθεια* για ένταξη σε πλαίσια ευρωπαϊκής ταυτότητας, αφού ακόμη φαίνεται πως οι Σκύρος βρίσκεται σε διαδικασία καθορισμού της δίκης της τοπικής ταυτότητας (*εντοπιότητας*). Έπειτα από αυτή τη διαδικασία κάποιοι σκυριανοί σκοπεύουν να ασχοληθούν με την ευρύτερη ευρωπαϊκή ταυτότητα, αξιοποιώντας κονδύλια και περιβαλλοντικούς κανονισμούς ώστε να ανεβάσουν το νησί στα επίπεδα που ορίζει η Ευρώπη.

Παρατηρήθηκε ότι η κατεύθυνση προς τη διαφύλαξη τη σκυριανής εντοπιότητας πηγάζει καθ' ολοκληρίαν από την *αγάπη για τον τόπο* και όχι από κάποια αφαιρετική ακαδημαϊκή θεωρία ή κάποια πολιτική ιδεολογία. Δεν υπήρξε λόγος, για παράδειγμα, περί ενοποίησης των ευρωπαϊκών περιφερειών ή τη δημιουργία μιας πανευρωπαϊκής ταυτότητας, μιας και η εστίαση είναι μονάχα η Σκύρος. Δε φαίνεται ότι η Ευρώπη αφορά τους σκυριανούς σε πρώτο

επίπεδο, πάρα μόνο σαν πηγή χρημάτων που έχει τη δυνατότητα να τροφοδοτήσει οποιαδήποτε μελλοντικά σχέδια για την ανάπτυξη του νησιού. Δεν έγινε πρόταση συγκεκριμένων σχεδίων για τη διαφύλαξη του πολιτιστικού αποθέματος του νησιού, παρά ένα γενικευμένο ενδιαφέρον γι' αυτό. Καμία συγκεκριμένη πρόταση για πολιτιστικά δρώμενα ή τη δημιουργία κοινού αρχείου, Δημοτικής βιβλιοθήκης κ.ο.κ. Παρ όλα αυτά υπήρξε ενοποίηση πίσω από τον κοινό αγώνα κατά του Αιολικού Πάρκου της Μονής Μεγίστης Λαύρας. Γιατί σκοπός ήταν η προστασία του περιβάλλοντος και του νησιού. Η αναγνώριση της αξίας του φυσικού κάλλους ως λογικό στοιχείο έλξης τουριστών αλλά και αναγκαίο χαρακτηριστικό της ταυτότητας και ιδιαιτερότητας του νησιού, δείχνει ότι οι κάτοικοι του νησιού αντιλαμβάνονται την ουσία του ευρωπαϊκού πνεύματος και των ρυθμίσεών του, σχετικά με τη φύση και την κοινωνική ενότητα. Δίχως, όμως, να χρησιμοποιούν αυτή την ευρωπαϊκή λογική ως υπόβαθρο για την ακτιβιστική τους δράση.

> «Όταν οι άνθρωποι είναι ανεξάρτητοι ο ένας από τον άλλον, μπορείς να αναγκάσεις έναν μεγάλο αριθμό από αυτούς να πράξουν προς όφελος του κοινού καλού, εάν πείσεις καθέναν απ' αυτούς ξεχωριστά, αλλά ταυτόχρονα για την χρησιμότητα του εγχειρήματος» [104]

Σε πολλές κλειστές κοινωνίες παρατηρούνται μικροοικονομικές αντιστίξεις ως αποτέλεσμα κοινωνικών διχασμών. Στη Σκύρο, όμως, δε φαίνεται να υπάρχει κάποια αμοραλιστική οικογενειοκρατία (Banfield), παρά την ύπαρξη πολλαπλών οικογενειών που σχετίζονται η μία με την άλλη.

[104] Tocqueville, A., (1840), «Democracy in America», Vol. III, Κεφάλαιο 6 (Of the Relation between Associations and Newspaper), Part II: Influence of Democracy on the Sentiments of the Americans, σελ. 905, Indianapolis: Liberty Fund

Ως θύμα της φυσιολογικής εξέλιξης του Δυτικού κόσμου, η Σκύρος προσπαθεί να ακολουθήσει με το δικό της, περιθωριοποιημένο ρυθμό, έχοντας στο πηδάλιο ανθρώπους με θέληση για εξέλιξη και ανάγκη για συσχετισμό.

Η εντοπιότητα της Σκύρου δεν ταυτίζεται με την Ευρωπαϊκή ταυτότητα. Βρίσκει το δικό της δρόμο διανύοντας βίο παράλληλο. Και αυτό δεν υποτιμά την αξία κανενός από τις δύο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Banfield, C.E., (1958), «The Moral Basis of a Backwards Society», Glencoe, Illinois, The Free Press.

Bowler, I.R., Bryant, C.R., Cocklin, C., (2002), The Sustainability of Rural Systems – Geographical Interpretations, pp. 146, Springer Science + Business Media, Dordrecht.

Braudel, F., (1995), Translated by Reynolds, S., «The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II: Volume I», University of California Press, σελ. 148-154.

Craib, I., (1998), «Experiencing Identity», Sage Publications, London, UK.

Feagin, J.R., Feagin, C.B., (1978), «Racial and Ethnic Relations», Simon & Schuster, New Jersey, USA.

Gould, A., (2014), «Europe's Contending Identities: Supranationalism, Ethnoregionalism, Religion and New Nationalism», Cambridge University Press.

Gould, K.A., Pellow, D.N., Schnaiberg, A., (2004) INTERROGATING THE TREADMILL OF PRODUCTION: EVERYTHING YOU WANTED TO KNOW ABOUT THE TREADMILL, BUT WERE AFRAID TO ASK, pp. 8-9, 297, University of Wisconsin, Madison, [Πρώτη παρουσίαση στο Συμπόσιο Περιβάλλοντος UoW, 31Οκτωβρίου -1 Νοεμβρίου, 2003].

Hirschon, Φ.R., (2006), «ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ», Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα.

Joyce, C., (2002), «Questions of Identity: Exploring the character of Europe (A selection from the pages of *New European).* », I.B. Tauris, New York, USA.

Kostakopoulou, T., (2001), «Citizenship, identity and immigration: Between past and future», Manchester University Press, Manchester, UK.

Krannich, R.S., Luloff, A.E., Field, D.R., (2011), «People, Places and Landscapes: Social Change in High Amenity Rural Areas», Springer Science + Business Media B.V.

Macdonald, S., (1993, 1997-reprint), «Inside European Identities: Ethnography in Western Europe», Berg Publishers – Oxford International Publishers Ltd., New York, USA.

Miliou A., Baş A.A., Pietroluongo G., (2018)«Interactions between marine mammals and fisheries: case studies from the Eastern Aegean and the Levantine Sea», σελ.119 - 124 in CIESM Monograph 50 (F Briand Ed.) *Engaging marine scientists and fishers to share knowledge and perceptions - Early lessons CIESM Publisher,* Monaco and Paris, 218p..

Moore, R.S. (1994), «Review of the book *Ταυτότητες και φύλο στη σύγχρονη Ελλάδα. Ανθρωπολογικές προσεγγίσεις», Journal of Modern Greek Studies 12*(2), 271-273.

Setton, K., M., (1976), «The Papacy and the Levant, 1204-1571: The thirteenth and fourteenth centuries», Vol. 1, The American Philosophical Society (Reprint, 1991), σελ. 337.

Simonis, Udo E. (1988): Ecological modernization of industrial society: Three strategic elements, WZB Discussion Paper, No. FS II 88-401, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), Berlin

Tocqueville, A., (1st ed. 1840), «Democracy in America», Vol. II, σελ. 107, Indianapolis: Liberty Fund, 2012.

Tocqueville, A., (1st ed. 1840), «Democracy in America», Vol. II, Part II: (*Influence of Democracy on the Sentiments of the Americans*), Κεφάλαιο 5a (*Of the Use That Americans Make of Association in Civil Life*), σελ. 901, Indianapolis: Liberty Fund, 2012.

Tocqueville, A., (1st ed. 1840), «Democracy in America», Vol. III, Part II: Influence of Democracy on the Sentiments of the Americans, Κεφάλαιο 6 (Of the Relation between Associations and Newspaper), σελ. 905, Indianapolis: Liberty Fund, 2012.

European Commission, (2012), «THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN IDENTITY/IDENTITIES: UNFINISHED BUSINESS – A policy review», Directorate-General for Research and Innovation, Socio-economic Sciences and Humanities.

Ελληνική

Αρταβάνη, Μ., Α., (1998), «Τα νέα μέσα της περιφερειακής πολιτικής και η συμβολή τους στην τοπική ανάπτυξη στην Ελλάδα», σελ. 68-70, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών - Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης.

Βαρσάμος, Ν., «Η συμβολή των Σκυριανών στην Επανάσταση του 1821», Μελέτη που διαβάστηκε δημοσίως στο θέατρο «Μάνου Φαλτάϊτς» της Σκύρου, το Σάββατο 15 Ιουνίου 2002.

Θανόπουλος, Ρ., Μπινιάρη, Α., Χατζηχαρίσης, Ι., Ροβίθη, Α., Μπεμπέλη, Π., (2016), «ΟΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΗΓΕΝΕΙΣ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΣΚΥΡΟΥ», Δήμος Σκύρου, Αθήνα.

Θεοχαρίδης, Α., (2009), «Υλικός πολιτισμός, Κοινωνική Οργάνωση και Μνήμη Κειμήλια και αντικείμενα «*λαϊκής τέχνης και χειροτεχνίας*» στη Σκύρο και η κυκλοφορία τους μέσα και έξω από τα όρια του τοπικού», Πανεπιστήμιο Αιγαίου Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας, Μυτιλήνη.

Κακριδής, Ι.Θ., «Ελληνική Μυθολογία - Τρωικός Πόλεμος - Τόμος 5», Εκδοτική Αθηνών.

Κόκκινος, Δ., (1974), «Η Ελληνική Επανάστασις», Τόμος Πρώτος, σελ. 605, Εκδοτικός Οίκος Μέλισσα (6η Έκδοση).

Κολοβός, Γ., (2010), «Η πειρατεία στα χρόνια της Ελληνικής Επανάστασης και η αντιμετώπισή της από τον Καποδίστρια», αυτοέκδοση.

Κορδάτος, Γ., «Μεγάλη ιστορία της Ελλάδας», Τόμος Χ, σελ. 267, Εκδόσεις 20ος Αιώνας.

Καραβιτάκης, Ε., Χονδροματίδου, Α.Μ., (2016), «Το τουριστικό παρατηρητήριο ως εργαλείο για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη. Η περίπτωση της Σκύρου.», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Περιβάλλοντος.

Κυριαζή, Ν., (2011), «Η κοινωνιολογική έρευνα – Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών», εκδ. Πεδίο, σελ. 114-117.

Κωνσταντινίδης Α. Κ., (1988), «Η ληστεία και η πειρατεία στη Σκύρο, Σκιάθο και Σκόπελο κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1821 μέχρι της αντιβασιλείας του Όθωνα», Ιστορική μελέτη βασισμένη αποκλειστικά επί εγγράφων, Τόμος Πρώτος, Αθήνα.

Μακρυδημήτρης, Α., Χρυσανθάκης, Χ., Χλέπας, Ν. Κ., (2000), «ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ, ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ, *ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ: ΠΡΟΣ ΑΝΑΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ "ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΝΑΛΛΗΛΙΑΣ"*», σελ. 48-50, Ακαδημία Αθηνών.

Μανδηλαρά, Α., (2011), «ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΣΚΥΡΙΑΝΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1858-2010», σελ. 77, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Λαογραφίας - Τμήμα Φιλολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών.

Μαχαίρα, Α., (2012), «ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΜΕΛΕΤΗΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΒΙΟΚΛΙΜΑΤΙΚΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ ΣΤΗ ΣΚΥΡΟ», ΕΜΠ, Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, Αθήνα.

Μητσόπουλος, Κ., (2007), «Οι επιπτώσεις των πολιτικών κοινωνικής και οικονομικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα κράτη μέλη – Η περίπτωση της Ελλάδας, "Θεσμικές" και "Χρηματοδοτικές" όψεις του εξευρωπαϊσμού ελληνικών ΟΤΑ 1ου Βαθμού», Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής.

Νανάση, Θ., Κ., (2019), «Η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διατήρηση της ελληνόφωνης πολιτισμικής κληρονομιάς γεωγραφικά καθορισμένων μειονοτήτων: Ελληνόφωνες κάτοικοι και ελληνόφωνα χωριά της κάτω Ιταλίας», ΑΠΘ, Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, Θεσσαλονίκη.

Νικολαϊδου, Σ., (1993), «Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου», σελ. 123, Εκδόσεις Παπαζήση.

Οργανισμός Ανάπτυξης Στερεάς Ελλάδας-Ανώνυμη Αναπτυξιακή Εταιρεία ΟΤΑ – ΟΑΣΕ, (2017), «Πρόταση της Κοινοπραξίας των Εταιρειών – Μέτρο 19 Τοπική Ανάπτυξη με πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων CLLD/LEADER του ΠΑΑ 2014-2020, Προτεραιότητα 4 «Αύξηση της απασχόλησης και της Εδαφικής Συνοχής» του ΕΠΑΛΘ 2014-2020, Περιοχή Νοτίου Ευβοίας και Σκύρου».

Πανταζής, Β.Ε., (2011), Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΩΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗ – ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ: ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑΣΕΙΣ, Θέματα Δασολογίας και Διαχείρισης Περιβάλλοντος και Φυσικών Πόρων 3ος Τόμος: Πολιτικές Προστασίας του Περιβάλλοντος, σελ. 161 – 169.

Παπαγεωργίου, Δ., (1909), «Ιστορία της Σκύρου από των Αρχαιοτάτων χρόνων», Εκδ. Βιβλιογνωσία.

Παπαδόπουλος, Α., (2004), «Η ανάπτυξη σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο», Κεφάλαιο 4ο, *Πατρώνης, Β.*, «*Τα χαρακτηριστικά και η προοπτική της κοινωνικής οικονομίας σε μια πολυλειτουργική ύπαιθρο*», σελ. 153, εκδ. Gutenberg.

Παπαντωνίου, Γ., (2015), «Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΡΗΓΜΑΤΟΣ ΟΡΙΖΟΝΤΙΑΣ ΟΛΙΣΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΚΥΡΟΥ, ΚΕΝΤΡΙΚΟ – ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ», ΕΚΠΑ, Τμήμα Γεωλογίας, Μ.Π.Σ. Δυναμικής, Τεκτονικής & Εφαρμοσμένης Γεωλογίας, με έμφαση στην Δυναμική – Τεκτονική.

Παπαταξιάρχης, Ε., Παραδέλλης, Θ., (1993), «Ανθρωπολογία και Παρελθόν: Συμβολές στην Κοινωνική Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας», Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Παυσανίας, «Ελλάδος Περιήγησις – Αττικά», Ι-17, 6-18, 2, σελ. 266, Εκδοτική Αθηνών.

Πεχλιβανίδου, Σ., Βουβαλίδης, Κ., (2006), «Η γεωμορφολογία της νήσου Σκύρου και η επίδραση της στις χρήσεις γης», Δελτίο της Ελληνικής Γεωλογικής Εταιρείας, Τεύχος 39, Αρ. 3., σελ. 73-75, 79, 84.

Πλούταρχος, «Βίοι Παράλληλοι – Θησεύς», 36.1.

Σικαλιά-Τράκου, Α., (2015), «Μελέτη Χωροθέτησης Αιολικού Πάρκου στην νήσο Σκύρο», ΕΚΠΑ, Αθήνα.

Στράβων, «Γεωγραφικά», Βιβλίο Θ', Κεφάλαιο Ε', παράγραφος 16.

Τράκου, Σ.Α., (2015), «Μελέτη Χωροθέτησης Αιολικού Πάρκου στη νήσο Σκύρο», ΕΚΠΑ, Τμήμα Γεωλογίας και Γεωπεριβάλλοντος, Τμήμα Γεωγραφίας και Κλιματολογίας, Αθήνα.

Φοίτος Δ., Κωνσταντινίδης Θ., Καμάρη Γ. (2009), (Επιμ. Εκδ.). «Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλουμένων Ειδών της Ελληνικής Χλωρίδας», Τόμος 1 (A-D), Ελληνική Βοτανική Εταιρεία, Πάτρα.

Φρακτοπούλου, Ε., (2000), «Η περιφέρεια ως θεσμός αποκέντρωσης. Περιφερειακές Ανισότητες: Το παράδειγμα της Ελλάδας», σελ. 45-46, Καλαμάτα.

Χατζημπίρος, Κ., (2014), «Οικολογία – Οικοσυστήματα και προστασία του περιβάλλοντος», Κεφάλαιο 13 (*Ανάπτυξη και περιβάλλον*), σελ. 334-335, Έκδοση Γ', Εκδόσεις Συμμετρία.

Χρυσομάλης, Χ., (2006), «Η Τοπική Αυτοδιοίκηση Στην Ελλάδα: Θεσμός Και Λειτουργία Στην Ευρωπαϊκή Προοπτική», σελ. 43, Καλαμάτα. – Αναφερόμενος στον Varney (1994), ""Central State - Local Government relations".

«Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», Τόμος Γ1', σελ. 27, Εκδοτική Αθηνών, 1972.

«Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», Τόμος ΙΒ', σελ. 188, Εκδοτική Αθηνών, 1975.

«Ιστορία του Ελληνικού Έθνους», Τόμος ΣΤ', σελ. 140, Εκδοτική Αθηνών, 1976.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων, Διαθέσιμο στο: https://www.amna.gr/ota/article/352388/Dimarchos-Skurou-sto-APE-MPE-To-montelo-anaptuxis-tis-Skurou-mporei-na-apotelesei-odigo-gia-kathe-elliniko-proorismo [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 27-01-2020].

Αφίσα της Συντονιστικής Επιτροπής που αναρτήθηκε ηλεκτρονικά (http://o-dromos.blogspot.com/2013/10/blog-post_22.html) αλλά και σε βιτρίνες καταστημάτων και τοίχους σε όλο το νησί, κατά τη διάρκεια της εκστρατείας εναντίον του υπερμεγέθους αιολικού πάρκου την περίοδο 2013.

Ιστοσελίδα του διεθνούς συνεδρίου GREENPORT, «Small ports are taking big steps to tackle emissions and build operational environmental awareness with limited resources», Διαθέσιμο στο: https://www.greenport.com/news101/greenport-congress-2017/small-ports-take-big-steps-for-sustainability?fbclid=IwAR1BzeRAczJ8EqU9fTrMWSTlhL0sCE8AUnrImHj9Ed015FhVIdtDXfdE5Dc [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 4/1/2020].

Επίσημη ιστοσελίδα του λιμανιού της Λιναριάς Σκύρου. Διαθέσιμο στο: https://www.linariaport.gr/el/udatodromio-skurou/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 15/12/2020].

Κίνηση επιβατών εσωτερικού και εξωτερικού στον αερολιμένα Σκύρου, Πηγή: Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών–Υπηρεσία Πολιτικής

Αεροπορίας, Διαθέσιμο στο: http://www.ypa.gr/our-airports/kratikos-aerolimenas-skyroy-kasy [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης:13/01/2020].

Πηγή γραφήματος: Ναυτική Εταιρεία Σκύρου (Forum). Διαθέσιμο στο: https://www.shipfriends.gr/forum/topic/3669-%CF%83%CE%BA%CF%8D%CF%81%CE%BF%CF%82-%CE%BD%CE%B1%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12/3/2020].

Επιμελητήριο Εύβοιας, «Οργάνωση Ημερίδας στη Σκύρο», Διαθέσιμο στο: https://www.eviachamber.gr/el/content/%CE%BF%CF%81%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7-%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7-%CF%83%CE%BA%CF%8D%CF%81%CE%BF [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 25/2/2020].

Κ/Ξ CLLD-LEADER Ν.ΕΥΒΟΙΑΣ & ΣΚΥΡΟΥ, Διαθέσιμο στο: http://www.leader-notia-evia-skyros.gr/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12/3/2020].

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – Ανώνυμη Αναπτυξιακή Εταιρεία Ο.Τ.Α., Διαθέσιμο στο: https://www.oase.com.gr/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12/3/2020].

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΥΒΟΙΑΣ Α.Ε., Διαθέσιμο στο: http://anevia.gr/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12/3/2020].

ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας) – ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ, Διαθέσιμο στο: https://ead.gr/information/leader-clld/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17/3/2020].

Carvalho, M., Nunes, P.M.E., Telhada, J., "Maintenance Costs of a Pitch Control Device of a Wind Turbine", 2015. [Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/281761561_Maintenance_Costs_of_a_Pitch_Control_Device_of_a_Wind_Turbine , Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 10/3/2020].

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Δράσεις για το νησί της Σκύρου, Διαθέσιμο στο: http://www.ornithologiki.gr/page_in.php?tID=79306&sID=334 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 24 Απριλίου 2020].

ΕΥΠΛΟΙΑ, «Αιολικά Πάρκα: Ιερές... ανεμογεννήτριες», Διαθέσιμο στο: http://eyploia.epyna.eu/modules.php?name=News&file=article&sid=1549 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 15/2/2020].

Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση – Πολιτισμός, Εκπαίδευση και Αθλητισμός: Γλωσσική Πολιτική, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Διαθέσιμο στο: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/142/%CE%B3%CE%BB%CF%89%CF%83%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7 , [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 27 Απριλίου 2020].

Καθημερινή, «*Αντίδραση για την εγκατάσταση αιολικών πάρκων στη Σκύρο*», Διαθέσιμο στο: https://www.kathimerini.gr/57629/article/epikairothta/ellada/antidrash-gia-thn-egkatastash-aiolikwn-parkwn-sth-skyro [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 15/2/2020].

Travel Daily News, Κουμέλης, Θ., (2001), «ΥΠΑΝ: Επτά μέτρα ενίσχυσης της τουριστικής ανάπτυξης της Σκύρου», Διαθέσιμο στο: https://traveldailynews.gr/news/article/5375 [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 5 Μαϊου 2020].

Ο δρόμος, «Συντονιστική Επιτροπή Αγώνα Δήμου, Φορέων & Συλλόγων Σκύρου - Όχι στην καταστροφή» Διαθέσιμο στο: http://o-dromos.blogspot.com/2013/10/blog-post_22.html [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 16/2/2020].

ENERGYPRESS, «Ερώτηση βουλευτή Ευβοίας για το αιολικό πάρκο της Σκύρου», Διαθέσιμο στο: https://energypress.gr/news/erotisi-voyleyti-eyvoias-gia-aioliko-parko-tis-skyroy [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/2/2020].

ENERGYPRESS, «*Οκτώ νέα αιολικά έργα έλαβαν άδεια παραγωγής από την PAE συνολικής ισχύος 169,2 MW - Τα 151,2 MW στη Σκύρο*», Διαθέσιμο στο: https://energypress.gr/news/okto-nea-aiolika-erga-elavan-adeia-paragogis-apo-tin-rae-synolikis-ishyos-1692-mw-ta-1512-mw [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 24/2/2020].

EVIAPORTAL, Διαθέσιμο στο: https://eviaportal.gr/ti-ginetai-me-toys-chyta-tis-notias-eyboias-kai-tis-skyroy/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17-01-2020].

ΑΠΕ-ΜΠΕ, (8 Μαϊου 2020), «Η Σκύρος ξεκινά καμπάνια προβολής με στόχο να γίνει η έκπληξη του φετινού καλοκαιριού», Διαθέσιμο στο: https://www.amna.gr/tourism/article/455901/I-Skuros-xekina-kampania-probolis-me-stocho-na-ginei-i-ekplixi-tou-fetinou-kalokairiou , [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 12 Μαϊου 2020].

Παλμός Ευβοίας, Διαθέσιμο στο: https://www.palmosev.gr/fodsa-stereas-oloklirομeni-diachirisi-astikon-apovliton/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 17-01-2020].

Περιφερειακός Φο.Δ.Σ.Α Στερεάς Ελλάδας, Διαθέσιμο στο: http://fodsaste.gr/nea/deltia-tupou/item/642-pinakas-anakuklosis-2018-perif-ster-elladas.html [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 14-4-2020].

Πηγή δεδομένων: Eurostat, Δημιουργία πινάκων από προσωπική επεξεργασία - Municipal waste by waste management operations [env_wasmun] [Ημερομηνία απόκτησης δεδομένων από το database της Eurostat: 20/01/2020].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Τομέας Περιβάλλοντος – Πρόγραμμα LIFE, Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/environment/archives/life/projects/ip.htm [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/3/2020] και στο https://ec.europa.eu/easme/en/life [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 20/3/2020].

ΕΔΩ ΖΟΥΜΕ – NATURA 2000 (ΠΔΠ Υπουργείου Περιβάλλοντος), Διαθέσιμο στο: https://edozoume.gr/domi-kai-stoxoi/ [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/3/2020] και στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Πρόγραμμα LIFE 2014-2020), διαθέσιμο στο http://www.ypeka.gr/el-gr/%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD/%CE%A0%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-LIFE [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/3/2020].

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - Διεύθυνση Κλιματικής Αλλαγής και Ποιότητας της Ατμόσφαιρας, Τμήμα Κλιματικής Αλλαγής, Διαθέσιμο στο: https://www.adaptivegreece.gr/el-gr/%CF%84%CE%BF-%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%BF/%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9#life [Ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης: 18/3/2020].

ΤΕΥΧΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

Αναστασία Φαλτάιτς, *ΕΥΠΛΟΙΑ*, Τεύχος 18

Περιοδικό ΜΠΟΥΚΕΤΟ, «Από τα χρόνια της σκλαβιάς – Κουρσάροι στη Σκύρο», Τεύχος 26 Ιουνίου 1939, σ. 646-647.

Πρόγραμμα LIFE Σκύρου, Περιοδική Ενημερωτική Έκδοση, Τεύχος 3, Ιούνιος 2012.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Περίοδος: Ι, Σύνοδος: Δ', Συνεδρίαση: Θ΄ 17/10/2003, υπό τα Θέματα Κοινοβουλευτικού Ελέγχου (Συζήτηση Επικαίρων Ερωτήσεων, 4-γ-ii.

Πρακτικά Συνεδριάσεων Ολομέλειας της Βουλής των Ελλήνων, Θ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ) ΣΥΝΟΔΟΣ Β', ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΛΣΤ', Τετάρτη 26 Νοεμβρίου 1997, σελίδα 2229.

Πρακτικά Συνεδριάσεων Ολομέλειας της Βουλής των Ελλήνων, Περίοδος: ΙΒ, Σύνοδος: Α΄, Συνεδρίαση: ΙΕ΄ 22/10/2007, υπό τις ερωτήσεις Κοινοβουλευτικού Ελέγχου, 3-α [84/16-10-2007].

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Όπου υπάρχει τετράγωνο, σημειώστε με x την απάντησή σας

Όπου υπάρχει ερώτηση πολλαπλής επιλογής κυκλώστε την απάντησή σας

1. Φύλο:

   Άντρας □

   Γυναίκα □

2. Ημερομηνία γέννησης:

   _____

3. Οικογενειακή κατάσταση:

   □ 1. Άγαμος/η χωρίς σχέση □ 4. Έγγαμος/η

   □ 2. Άγαμος/η με σχέση □ 5. Έγγαμος/η με παιδιά

   □ 3. Άγαμος/η με παιδιά □ 6. Διαζευγμένος/η – Χήρος/α

4. Μορφωτικό επίπεδο:

   a. Καμία συστηματική εκπαίδευση
   b. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση
   c. Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
   d. Τριτοβάθμια εκπαίδευση
   e. Άλλο: _____

5. Είμαι μόνιμος κάτοικος Σκύρου

   a. Ναι
   b. Όχι

6. Έχω καταγωγή από τη Σκύρο
    a. Ναι
    b. Όχι
7. Εάν **όχι (στην ερώτηση 6)**, έχω σχέση με το νησί επειδή:
    a. Έχω εξοχική κατοικία
    b. Άλλο: _____

8. Εάν **όχι (στην ερώτηση 6)**, μένω/έρχομαι στο νησί εδώ και:

    _____
9. Θα λέγατε πως η Σκύρος προσελκύει αρκετούς τουρίστες κάθε καλοκαίρι;
    a. Ναι
    b. Όχι
10. Κατά πόσο πιστεύετε ότι η Σκύρος στηρίζεται από το κράτος;

Πολύ Λίγο	**Λίγο**	**Αρκετά**	**Πολύ**	**Πάρα πολύ**

Επιλέξτε έναν κλάδο που νομίζετε ότι χρειάζεται μεγαλύτερη κρατική φροντίδα:

a. Γεωργία
b. Κτηνοτροφία
c. Αλιεία
d. Εμπόριο
e. Τουρισμός

f. Άλλο:_____

g. ΔΞ/ΔΑ

11. Πιστεύετε πως η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει βοηθήσει στην επίλυση των προβλημάτων του νησιού;

a. Ναι

b. Όχι

c. ΔΞ/ΔΑ

12. Θεωρείτε πως χρειάζονται περισσότερες επιχειρήσεις στο νησί;

a. Ναι

b. Όχι

c. ΔΞ/ΔΑ

13. Αν **ναι**, σε ποιους κλάδους θα προτιμούσατε να ανήκουν;

*Επιλέξτε **τους 3 σημαντικότερους κλάδους**:*

□ Ξενοδοχειακές μονάδες □ Μελισσοκομία

□ Γαλακτοκομία □ Super market/Mini market

□ Εστιατόρια/Ταβέρνες □ Είδη αλιείας

□ Κτηνοτροφικές μονάδες □ Ιχθυοκαλλιέργεια

Άλλο:_____

14. Ποια διοίκηση πιστεύετε πως επενδύει περισσότερο στην επιχειρηματικότητα του νησιού;

(*Σημειώστε με **x** την απάντησή σας)*:

□ Τοπική □ Περιφερειακή □ Κρατική □Ευρωπαϊκή Ένωση

15. Κατά πόσο συμφωνείτε με τη χρήση πράσινης ενέργειας στο νησί;

Κυκλώστε την απάντησή σας

Πολύ Λίγο	**Λίγο**	**Αρκετά**	**Πολύ**	**Πάρα πολύ**

16. Συμφωνείτε με τη χρήση ανεμογεννητριών για παραγωγή καθαρής ηλεκτρικής ενέργειας;
    a. Ναι
    b. Όχι
17. Αν **όχι**, περιγράψτε σε μία πρόταση γιατί:

    _____

18. Θεωρείτε σημαντική την πράσινη ανάπτυξη του νησιού με σκοπό την προστασία του νησιωτικού περιβαλλοντικού τοπίου;
    a. Ναι
    b. Όχι
    c. ΔΞ/ΔΑ
19. Είστε ικανοποιημένοι από τη χρήση πράσινων εναλλακτικών λύσεων που προσφέρει η τοπική αυτοδιοίκηση;
    a. Ναι
    b. Όχι
    c. ΔΞ/ΔΑ

20. Εάν **όχι**, τι θα θέλατε να γίνει πιο αποτελεσματικά:
    a. Επένδυση σε φωτοβολταϊκά
    b. Επένδυση σε ανεμογεννήτριες
    c. Επένδυση σε υδροηλεκτρική ενέργεια
    d. Άλλο:_____

21. Είστε ικανοποιημένοι από τη διαχείριση απορριμμάτων στο νησί;

Κυκλώστε την απάντησή σας

Πολύ Λίγο	**Λίγο**	**Αρκετά**	**Πολύ**	**Πάρα πολύ**

22. Θα συμφωνούσατε με την κατάργηση της χωματερής, και την αντικατάστασή της από υγειονομική ταφή σκουπιδιών;
    a. Ναι
    b. Όχι
    c. ΔΞ/ΔΑ

23. Ποιο θεωρείτε ως το μεγαλύτερο πρόβλημα σε σχέση με τη διοίκηση (τοπική, περιφερειακή, κρατική, Ε.Ε.);

24. Τι πιστεύετε ότι έχει χαθεί από το παρελθόν του νησιού που θα θέλατε να ανακτηθεί;

_____

_____

_____

_____

25. Ποιο πιστεύετε ότι είναι το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό για την ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας του νησιού; (***Επιλέξτε τα τρία (3) σημαντικότερα****):*

□ Τοπική κουζίνα

□ Έπιπλα

□ Αρχιτεκτονική εσωτερικού χώρου (σφας κ.α.)

□ Ντόπια παράδοση (μουσική, φορεσιές, χοροί κ.λ.π.)

□ Ντόπια διάλεκτος

□ Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι

Άλλο:_____

26. Ποιο θεωρείτε ως σημαντικότερο (*μελλοντικό*) περιβαλλοντικό έργο για το νησί;

1. Υγειονομική ταφή σκουπιδιών (με κατάργηση χωματερής)
2. Βιολογικός καθαρισμός υγρών αποβλήτων

3. Αφαλάτωση νερού
4. Ανεμογεννήτριες
5. Άλλο:_____

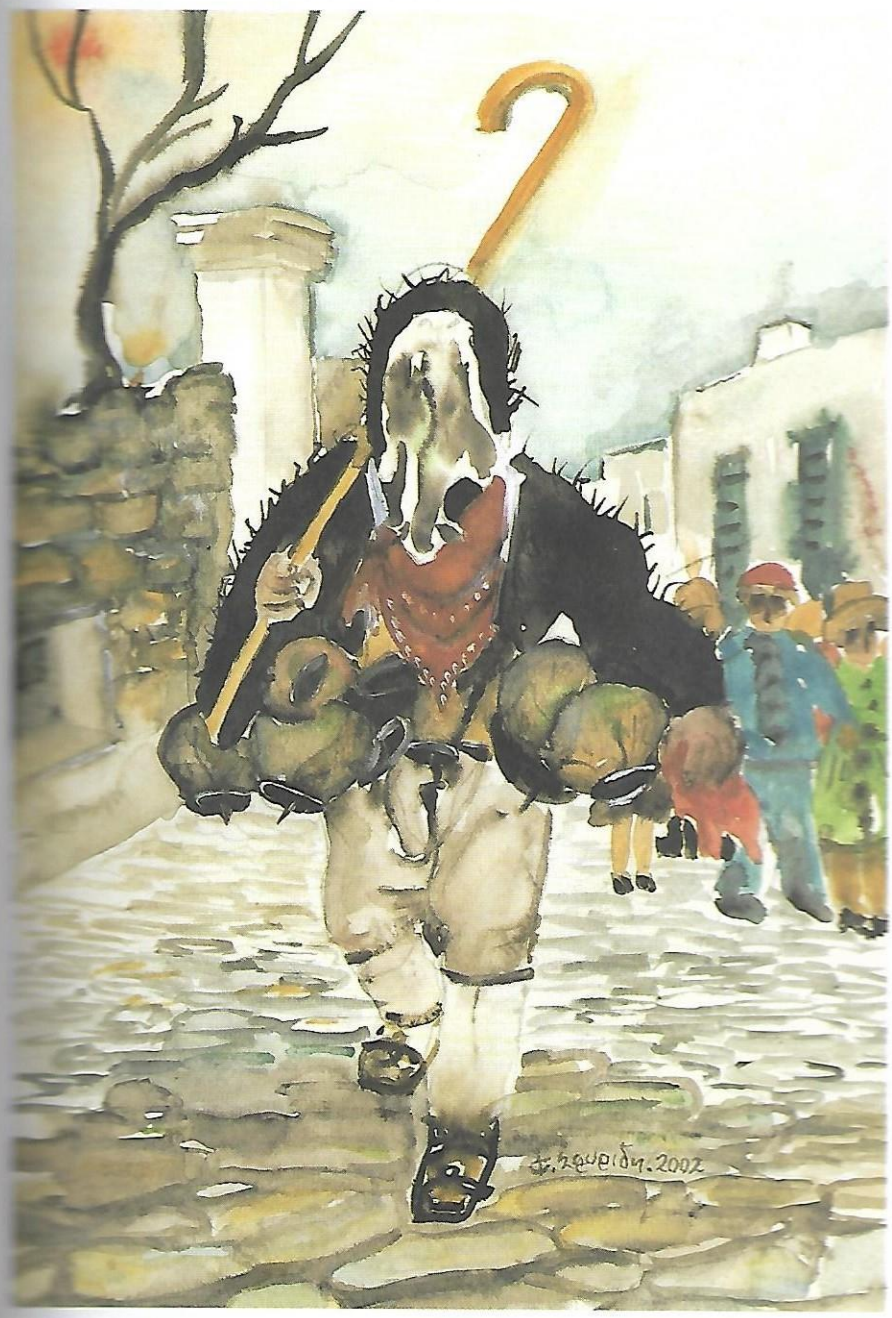
27. Πιστεύετε ότι το νησί αποτελεί ακόμα μία ξεχασμένη ελληνική περιφέρεια;
    a. Ναι
    b. Όχι
    c. ΔΞ/ΔΑ
28. Θα επιθυμούσατε καλύτερη επικοινωνία μεταξύ τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης;
    a. Ναι
    b. Όχι
    c. ΔΞ/ΔΑ

Σας ευχαριστώ πολύ για τη συμμετοχή σας

Ορφέας Γεωργακόπουλος

Βάρκες του χειμώνα
μικτή τεχνική 40 x 50 εκ., 2004

Γέρος
ακουαρέλα 40 x 30 εκ., 2002

106

[105] *Βάρκες του* χειμώνα, έργο της Φρίντας Σφυρίδη – *Κάραλη, Κ., (2006), «Σκύρος Ανεμόεσσα – Το νησί στη Λογοτεχνία», Εκδόσεις Γαβριηλίδης, Αθήνα.*
[106] Ο.π.: 105, *Γέρος*, ακουαρέλα.